

Народна банка на Република Северна Македонија

Дирекција за финансиска стабилност и макропрудентна политика

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО
2021 ГОДИНА***

април 2022 година

СОДРЖИНА

I. Резиме.....	3
II. Структура на банкарскиот систем	6
1. Структура на банкарскиот систем.....	7
1.1. Основни карактеристики на деловните модели на банките	7
1.2. Број на банки и пристап до банкарските услуги	9
1.3. Вработеност во банкарскиот систем	10
1.4. Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем.....	11
III. Ризици во банкарското работење	14
1. Кредитен ризик.....	18
1.1. Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките	19
1.2. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик.....	25
2. Ликвидносен ризик.....	28
2.1 Динамика и состав на ликвидните средства	29
2.2 Показатели за ликвидноста	30
2.3 Рочна структура на средствата и обврските	32
2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови	33
3. Валутен ризик	36
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.....	41
5. Ризик од несолвентност.....	46
5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем	46
5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем	52
5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови	54
IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем	57
1. Активности на банките	58
1.1. Кредити на нефинансиските субјекти	61
1.2. Депозити на нефинансиските субјекти	68
1.3. Останати активности	72
2. Профитабилност	76
2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем	76
2.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон.....	82

I. Резиме

Во 2021 година, банкарскиот систем и натаму функционира во услови на пандемија. Во втората половина од годината беа нагласени и ризиците поврзани со нарушувањето на глобалните синџири на снабдување, повисоките цени на енергенсите и главно, зголемената стапка на инфлација. И во такви услови, банкарскиот систем ја задржа стабилноста, остварувајќи притоа забрзан кредитен раст од 8,5%, поддржан од зголемувањето на депозитите за 8,8%. Кредитниот раст беше речиси подеднакво насочен кон претпријатијата и домаќинства, и тоа најмногу во денари. Депозитите на многу кратки рокови и натаму најмногу придонесуваат за растот на вкупните депозити, додека втора последователна година, девизните депозити бележат највисок апсолутен раст. Во 2021 година, заврши процесот на присоединување на една банка кон друга, што доведе до намалување на бројот на банките и окрупнување на банкарскиот систем.

Народната банка применуваше олабавена монетарна политика во 2021 година и во првиот квартал од годината дополнително ја намали основната каматна стапка, за 0,25 процентни поени, до историски најниското ниво од 1,25%. Заради јакнење на стабилноста, сигурноста и капацитетот на банкарскиот систем за натамошна кредитна поддршка на економијата, во февруари 2021 година, Советот на Народната банка донесе одлука за привремено ограничување на распределбата и исплатата на дивиденда на акционерите. На почетокот на август, оваа одлука беше укината, по претходно спроведена детална анализа на актуелните околности, движења и согледувања за банкарскиот систем и окружувањето во коешто работи, земајќи ги притоа предвид и резултатите од спроведените стрес-тестирања за отпорноста на банкарскиот систем на претпоставени шокови.

Солвентноста на банкарскиот систем бележи подобрување. На 31.12.2021 година, стапката на адекватност на капиталот изнесуваше 17,3%, што е повеќе за 0,6 процентни поени во споредба со крајот на 2020 година. Растот на сопствените средства, пред сè како резултат на реинвестираните добивки, издавањето нови акции и субординирани инструменти, имаше најголем придонес за зголемувањето на стапката на адекватност на капиталот. Над 90% од сопствените средства отпаѓаат на редовниот основен капитал, којшто го претставува најквалитетниот сегмент од регулаторниот капитал на банките. Анализирани според употребата, повеќе од половината од сопствените средства отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорска оценка, на заштитните слоеви на капиталот или се „слободни“, над потребното минимално ниво, што е особено значајно при надолна промена на циклусот во економијата и во кризни услови, кога овие слоеви од сопствените средства може да се искористат за справување со различните предизвици. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови упатува на подобрена отпорност во 2021 година, во споредба со 2020 година.

Во 2021 година, во услови на понатамошен раст на ликвидните средства на македонскиот банкарски систем, показателите за ликвидноста се задржаа на стабилно и задоволително ниво. Од почетокот на 2021 година, во примена е новата Одлука за методологијата за управување со ликвидносниот ризик на банките, со која се воведе обврска за банките за одржување минимално ниво на т.н. стапка на покриеност со ликвидност. Оваа регулатива претставува значаен чекор кон усогласување на домашната

регулатива со меѓународниот стандард Базел 3, вклучително и со соодветната европска регулатива, во однос на минималните ликвидносни барања. Поконкретно, со овој базелски ликвидносен стандард се мери отпорноста на ликвидноста на банките, односно способноста на банките за намирување на обврските коишто достасуваат во следните 30 дена, во услови на претпоставен стрес. На 31.12.2021 година, стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем изнесуваше 292,2% (регулаторниот минимум за оваа стапка изнесува 100%), со што т.н. висококвалитетна ликвидна актива на банкарскиот систем е повисока речиси за трипати во споредба со износот на нето парични одливи, коишто би се оствариле во услови на стрес со времетраење од 30 дена. Покрај тоа, учествата на ликвидната актива во вкупната актива, краткорочните обврски и депозитите од домаќинства се задржаа на стабилно и задоволително ниво, од 32,4%, 52,3% и 65,5%, соодветно. Потврда за задоволителниот обем на ликвидни средства којшто им овозможува на банките непречено извршување на своите деловни активности се и резултатите од редовните симулации за поединечни и комбинирани ликвидносни шокови. Тие го потврдуваат соодветното управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителната отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

Во 2021 година, нефункционалните и редовните реструктурирани кредити на нефинансиските субјекти бележат раст, но остварувањето на кредитниот ризик е во контролирани рамки. И покрај годишниот раст на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, од 4,5%, нивното учество во вкупните кредити се намали за 0,2 процентни поени, до нивото од 3,2%. Од секторски аспект, годишниот раст на нефункционалните кредити беше сконцентриран кај кредитите на домаќинствата, коишто се зголемија за 33,8%, додека нефункционалните корпоративни кредити се намалија за 5%. Соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити се намали до ново, историски најниско ниво од 4,5% во портфолиото на корпоративни кредити, додека во кредитното портфолио составено од домаќинствата се влоши за 0,4 процентни поени и на 31.12.2021 година достигна 2%. Редовните реструктурирани кредити бележат забрзан раст во првата половина од годината, којшто во поголем дел произлегува од кредитите реструктурирани заради влошена финансиска состојба на клиентите како последица на корона-кризата. Овие кредити внимателно се следат, но засега не претставуваат значаен фактор на ризик поради нивниот незначителен износ. Учеството на редовните реструктурирани кредити во вкупните редовни кредити на нефинансиските субјекти се зголеми за 1,1 процентен поен и на 31.12.2021 година достигна 2%.

Во 2021 година, домашниот банкарски систем оствари повисока добивка од работењето (за 26,2%), во споредба со претходната година. Најголем придонес за растот на добивката имаа приходите од наплатени претходно отпишани побарувања, по кои следи растот на нето-приходите од провизии и нето каматните приходи, како и намалените трошоци за исправка на вредноста. Стапките на поврат на просечната актива и просечниот капитал и резерви забележаа подобрување во споредба со 2020 година и достигнаа нивоа од 1,5% и 12,9%, соодветно. Показателите за оперативната ефикасност бележат различни движења, при раст на оперативните трошоци од 7,7%, во однос на претходната година.

Изложеностите на банкарскиот систем на валутниот и ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности изнесуваат 2,1% и 10%

од сопствените средства, соодветно, што и натаму е прифатливо ниво и далеку под пропишаните лимити.

На почетокот од 2022 година, со почнувањето на конфликтот меѓу Русија и Украина дојде до заострување и на геополитичките ризици на коишто е изложена македонската економија. Негативните, пред сè индиректни, ефекти врз Северна Македонија од остварувањето на овие ризици се релативно неизвесни и сè уште не се докрај познати. Оттука, окружувањето во коешто функционира домашниот банкарски систем уште повеќе се усложни, ако се имаат предвид ризиците поврзани со натамошниот тек на здравствената криза, коишто сè уште постојат, но и со нарушувањата во глобалните синџири на снабдување и производство, како и со сè поактуелната енергетска криза. Така, динамиката на раст на економската активност и активностите на банкарскиот систем во наредниот период ќе бидат во голема мера условени од интензитетот на делувањето на наведените фактори на ризик и од успешноста во справувањето со негативните ефекти од секој од нив. Народната банка очекува од банките и натаму да се однесуваат претпазливо при преземањето и управувањето со ризиците и во одржувањето на својата капитална позиција. Народната банка, како и секогаш досега, будно ги следи сите случувања и е подготвена да ги преземе сите потребни мерки што се во нејзина надлежност секогаш кога е потребно.

II. Структура на банкарскиот систем

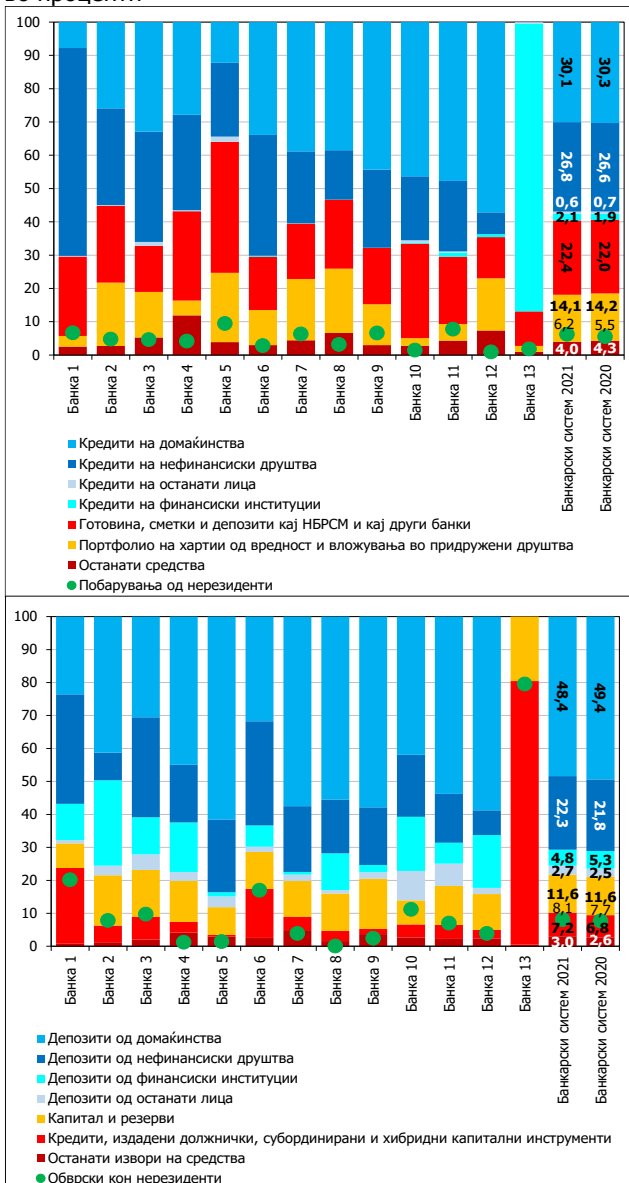

1. Структура на банкарскиот систем

1.1 Основни карактеристики на деловните модели на банките

Графикон бр. 1

Структура на активата (горе) и пасивата (долу) на банките и банкарскиот систем, на 31.12.2021 година во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Редоследот на банките е случаен.

Традиционалниот деловен модел на македонските банки, прибирање депозити и одобрување кредити, не забележа промени во 2021 година. Депозитите од домаќинствата, како најзначаен извор на финансирање на банките, имаат највисоко учество во вкупната пасива на банкарскиот систем, од 48,4% (што е помалку за 1,0 процентен поен во споредба со 31.12.2020 година). Анализирано по одделна банка, депозитите од домаќинства имаат највисоко учество во вкупните извори на средства кај десет банки. Кај две банки, учествата на депозитите од домаќинства и од нефинансиските друштва се слични меѓу себе, додека во пасивата на една банка преовладуваат кредитните линии од меѓународните финансиски институции, коишто ги пласира до крајните корисници преку другите банки во земјата.

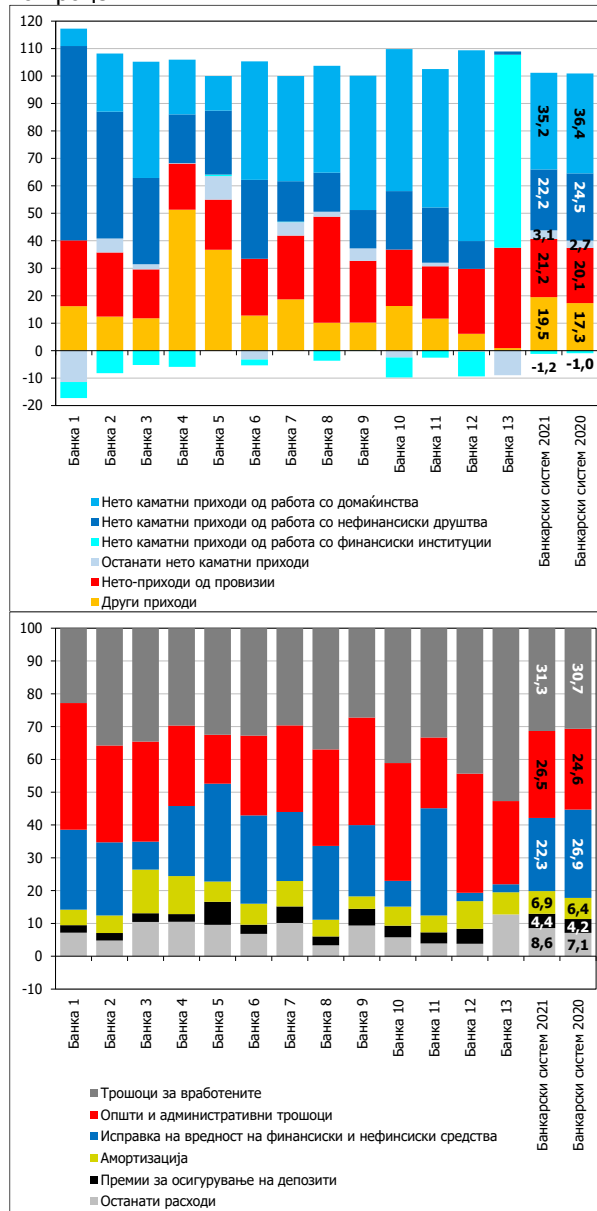
Во активата, преовладуваат кредитите на нефинансискиот сектор (со учество од 57,5%), во чии рамки е поголемо учеството на кредитите на домаќинствата (30,1%), во споредба со кредитите на нефинансиските друштва (26,8%)¹. Анализирано по одделна банка, три банки се повеќе ориентирани кон кредитирање на нефинансиските друштва, а шест банки повеќе ги кредитираат домаќинствата. Кај три банки, учеството на кредитирањето кон двата сектора е речиси исто, а кај една банка преовладуваат кредитите одобрени на домашните банки.

¹ За потребите на оваа анализа, кредитите се пресметани на нето сметководствена основа (по исправката на вредноста и акумулираната амортизација).

Графикон бр. 2

Структура на вкупните приходи (горе) и вкупните расходи (долу) на банките и банкарскиот систем, во 2021 година во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.
Редоследот на банките е случаен.

Структурата на вкупните приходи на банките соодветствува со традиционалниот деловен модел. Така, нето каматните приходи, со учество од 59,3%, се најзначајни во структурата на вкупните приходи, иако нивното учество се намалува за 3,3 процентни поена во однос на 2020 година. Нето-приходите од провизии и другите го зголемуваат своето значење во вкупните приходи. Околу една третина (или 35,2%) од вкупните приходи произлегува од нето каматните приходи од работењето со домаќинствата, додека учеството на нето каматните приходи од работењето со претпријатијата изнесува 22,2%. Кај најголемиот број одделни банки (кај десет банки), нето каматниот приход од нефинансиските субјекти е основниот приход од дејноста, додека кај две банки другите приходи имаат поголемо учество во вкупните приходи. Кај една банка, со оглед на нејзиниот поинаков деловен модел, во вкупните приходи преовладува нето каматниот приход од финансиски институции.

Во расходите на ниво на банкарскиот систем преовладуваат трошоците за вработените (со учество од 31,3%), општите и административните трошоци (26,5%) и исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (22,3%).

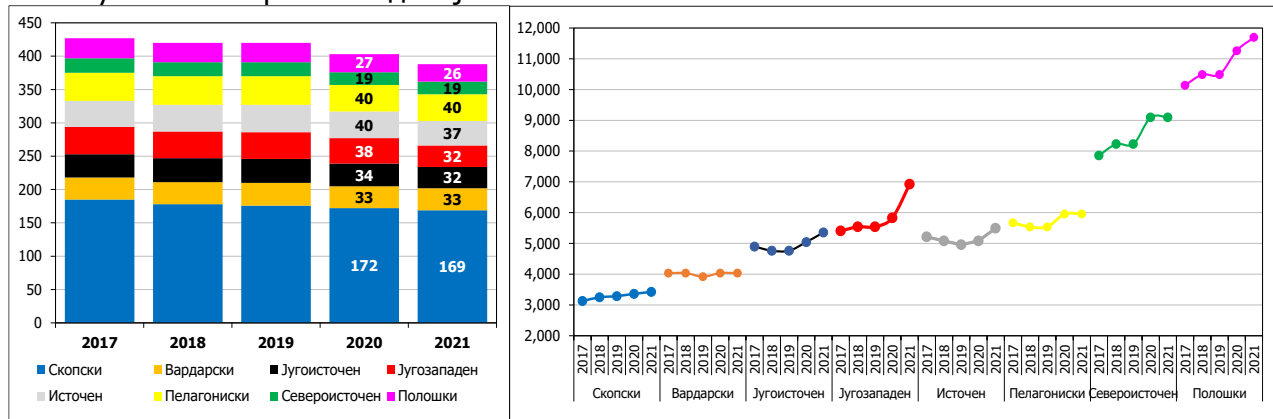

1.2 Број на банки и пристап до банкарските услуги

На 31.12.2021 година, во Република Северна Македонија работат петнаесет депозитни институции, односно тринаесет банки и две штедилници². Во однос на претходната година, бројот на банките се намали за една³, а бројот на штедилниците остана ист.

Графикон бр. 3

Банкарска мрежа (лево) и број на жители по деловна единица (десно), по одделни региони во Република Северна Македонија

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките, Државен завод за статистика на Република Северна Македонија, според официјалните податоци од пописот од 2002 година.

Банкарската мрежа е распространета низ речиси сите градови во земјата и се состои од 388 деловни единици⁴. Вкупниот број деловни единици се намали за 15 во споредба со претходната година, главно поради статусната промена на присоединувањето на една банка кон друга. Близу половината (или 43,6%) од вкупниот број деловни единици се сконцентрирани во Скопскиот Регион, каде што **пристапот до**

² Учеството на штедилниците во вкупните средства на депозитните финансиски институции (банки и штедилници) изнесува 0,3%, во вкупните кредити кон нефинансиските субјекти 0,5% и 0,3% во вкупните депозити на домаќинствата. Со оглед на незначителното учество на штедилниците во вкупниот банкарски систем, тие се предмет на анализа само во извештаите за финансиската стабилност на Република Северна Македонија.

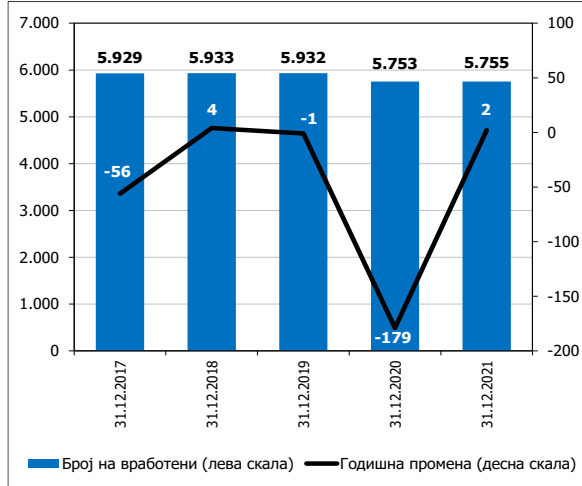
³ Со Решението на гувернерот на Народната Банка од 21 мај 2021 година е издадена дозвола за статусна промена – присоединување на „Охридска банка“ АД Скопје кон „Шпаркасе банка“ Македонија АД Скопје. Уписот на промената во Централниот регистар на Република Северна Македонија е спроведен на 16 јули 2021 година.

⁴ Во бројот на деловни единици се опфатени експозитурите и филијалите на банките, вклучително и седиштето на банките.

Графикон бр. 4

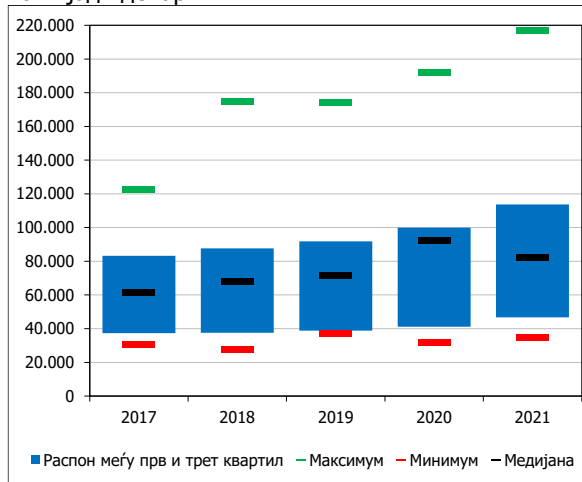
Број на вработени лица во банкарскиот систем

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 5

Актива по вработен*
во илјади денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*РБСМ АД Скопје не е вклучена во анализата поради видот на активностите коишто ги врши.

банкарските услуги, мерено според бројот на жители по деловна единица, е најлесен.

1.3 Вработеност во банкарскиот систем

Во 2021 година, бројот на лица вработени во банкарскиот систем изнесува 5.755 е речиси непроменет (се зголеми за 2 лица) во споредба со претходната година. Квалификациската структура на вработените во банкарскиот сектор бележи подобрување. Учеството на вработените со минимум високо образование се зголеми, достигнувајќи 85,3% од вкупниот број вработени во банкарскиот систем, што претставува годишен раст од 1,4 процентни поени.

Продуктивноста на банкарскиот систем се подобрува. Подобрувањето се согледува преку поголемиот износ на актива по вработен, што при умерен раст на активата во текот на 2021 година, главно произлегува од речиси непроменетиот број вработени. Разликите во продуктивноста на одделните банки и натаму се значителни (од 34,8 милиони денари до 216,8 милиони денари, актива по вработен). Според одделните банки, во 2021 година, продуктивноста се подобрува кај најголемиот дел од банките.

1.4 Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем

На 31.12.2021 година, поради споменатата статусна промена⁵, бројот на банки коишто се во сопственост на странски акционери и бројот на подружници на странски банки се намали за една банка (и изнесува девет и пет, соодветно).

Табела бр. 1

Структура на бројот на банки и на поважните позиции од билансите, според претежната сопственост на банките (на 31.12.2021 година)

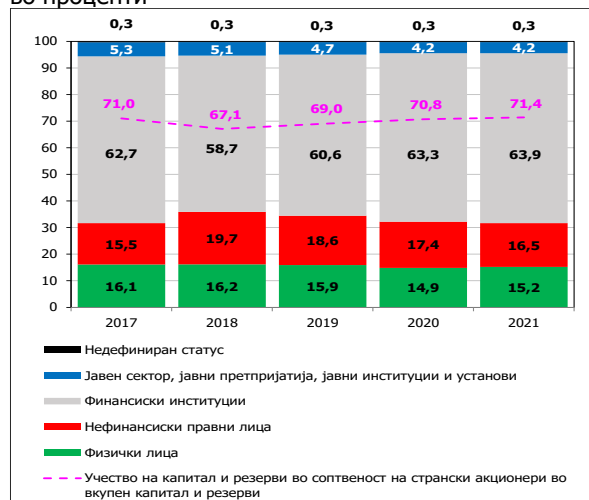
во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	9	55.879	75,7%	454.405	71,1%	314.675	82,0%	325.303	69,4%	19.415	73,6%	6.416	70,1%
- подружници на странски банки	5	49.037	66,5%	379.898	59,5%	262.173	68,3%	277.265	59,1%	16.619	63,0%	6.008	65,7%
- Австрија	1	8.233	11,2%	73.580	11,5%	54.979	14,3%	47.800	10,2%	2.720	10,3%	640	7,0%
- Бугарија	1	1.242	1,7%	11.448	1,8%	7.370	1,9%	7.803	1,7%	396	1,5%	28	0,3%
- Грција	1	17.326	23,5%	114.103	17,9%	79.828	20,8%	88.265	18,8%	5.714	21,6%	2.466	27,0%
- Словенија	1	11.851	16,1%	107.943	16,9%	70.135	18,3%	85.615	18,3%	5.175	19,6%	2.219	24,3%
- Турција	1	10.386	14,1%	72.825	11,4%	49.861	13,0%	47.782	10,2%	2.612	9,9%	655	7,2%
- останати банки во претежна странска сопственост	4	6.842	9,3%	74.506	11,7%	52.502	13,7%	48.038	10,2%	2.797	10,6%	408	4,5%
- Бугарија	2	3.321	4,5%	27.154	4,3%	18.785	4,9%	19.732	4,2%	1.377	5,2%	221	2,4%
- Германија	1	2.945	4,0%	39.455	6,2%	28.387	7,4%	22.804	4,9%	1.066	4,0%	97	1,1%
- Швајцарија	1	576	0,8%	7.896	1,2%	5.330	1,4%	5.501	1,2%	354	1,3%	91	1,0%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	17.900	24,3%	184.261	28,9%	68.952	18,0%	143.542	30,6%	6.981	26,4%	2.734	29,9%
- приватна сопственост	3	15.064	20,4%	169.763	26,6%	68.887	18,0%	143.542	30,6%	6.863	26,0%	2.694	29,4%
- државна сопственост	1	2.836	3,8%	14.498	2,3%	64	0,0%	0	0,0%	118	0,4%	40	0,4%
Вкупно:	13	73.779	100,0%	638.666	100,0%	383.627	100,0%	468.844	100,0%	26.397	100,0%	9.150	100,0%

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 6

Сопственичка структура на капиталот и резервите на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

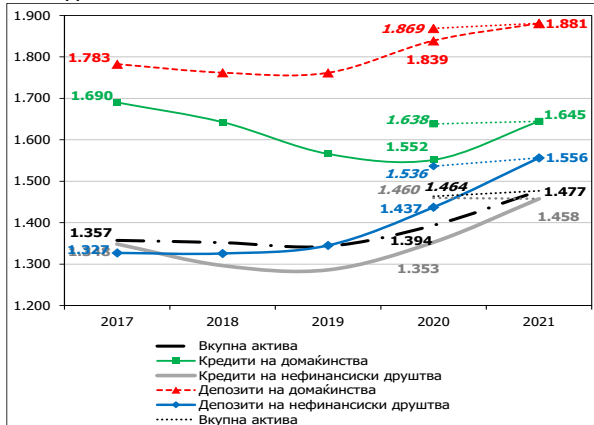
Во 2021 година, банките во претежна странска сопственост го задржаа своето најголемо учество во повеќето категории активности, коешто е најизразено кај кредитите на нефинансиските субјекти (82,0%) и капиталот и резервите (75,7%). Промените во споредба со претходната година се минимални.

Во сопственичката структура на домашните банки, со речиси две третини, преовладуваат финансиските институции, чие учество во капиталот и резервите на банкарскиот систем, во 2021 година се зголеми за 0,6 процентни поени.

⁵ Со Решението на гувернерот на Народната банка од 21 мај 2021 година, е издадена дозвола за статусна промена – присоединување на „Охридска банка“ АД Скопје кон „Шпаркасе банка Македонија“ АД Скопје.

Графикон бр. 7
Херфиндалов индекс
во индексни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* На графиконот се дадени и вредностите на индексот со состојба на 31.12.2020 (со испрекинати линии), каде што се вклучени ефектите од присоединувањето на двете банки (податоците за двете банки на 31.12.2020 година се земени на збирна основа, односно двете банки се сметани како единствена институција).

Табела бр. 2

Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте најголеми банки во проценти

Позиција	31.12.2020			31.12.2021	
	CR3	CR5	CR5**	CR3	CR5
Вкупна актива	57,3	76,5	81,0	58,0	81,0
Кредити на домаќинства	59,6	77,9	82,9	61,2	83,1
Кредити на нефинансиски друштва	49,6	76,5	78,7	50,3	78,8
Депозити на домаќинства	71,0	82,3	85,5	71,0	85,8
Депозити на нефинансиски друштва	54,2	79,4	83,9	54,8	84,0
Финансиски резултат*	77,2	90,0	90,0	76,4	90,5
Вкупни приходи*	62,9	78,6	83,1	61,9	82,1

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупните приходи и финансискиот резултат се однесуваат на 2021 година.

** Показателот од оваа колона е пресметан со вклучување на ефектот од присоединувањето на двете банки (податоците за двете банки на 31.12.2020 година се земени на збирна основа, односно двете банки се сметани како единствена институција).

Наспроти тоа се намали учеството на нефинансиските правни лица за 0,9 процентни поени.

Во 2021 година се зголеми учеството на странските акционери во вкупниот капитал и резерви, за 0,6 процентни поени. Преовладуваат акционерите од Европската Унија (56%). Според земјата на потекло, највисоко учество во вкупниот капитал и резерви, имаат акционерите од Грција (21,7%), Словенија (14,3%), Турција (14,0%) и Австрија (10,7%).

Во текот на 2021 година, се забележува раст на концентрацијата на банкарските активности, главно поради споменатата статусна промена – присоединување на две банки. Сите вредности на Херфиндаловиот индекс⁶ бележат зголемување во споредба со претходната година. По одделни категории активности, зголемувањето е најизразено кај депозитите на нефинансиските друштва, за 119 индексни поени, кредитите на нефинансиските друштва, за 105 индексни поени и кај кредитите на домаќинства, за 93 индексни поени. Сепак, вредностите на Херфиндаловите индекси за одделните категории активности се во рамките на прифатливите нивоа⁷. Исклучок претставува индексот пресметан за депозитите од домаќинствата, којшто покажува умерено повисоко ниво на концентрација.

Повисоката концентрација во банкарскиот систем се согледува и преку зголеменото учество на трите, а особено на петте најголеми банки во банкарскиот систем во одделните категории активности.

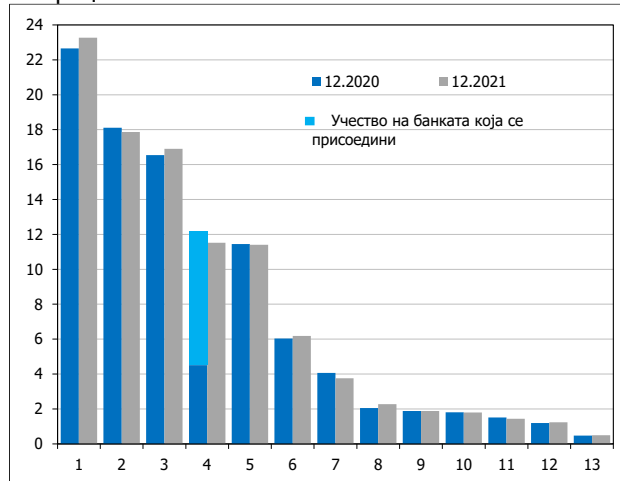
⁶ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

⁷ Кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени, нивото на концентрација се смета за прифатливо.

Графикон бр. 8

Учества на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Со состојба на 31.12.2020 година, двете банки коишто подоцна се интегрираа во една институција се презентирани во рамките на еден столб, каде што може да се согледа и одделното пазарно учество на тие две банки.

Разликите помеѓу одделните банки според големината на активата се значителни. Распонот помеѓу банката со највисоко и банката со најниско учество во вкупната актива на системот (23,3% и 0,5%, соодветно), во 2021 година се прошири за 0,6 процентни поени. Притоа, пет банки имаат поединечни пазарни учества помали од 2% (6,8% заедно). Три банки бележат повидливо зголемување на пазарното учество, коешто е особено изразено кај една од нив по спроведената статусна промена (раст на учеството за 7,0 процентни поени).

III. Ризици во банкарското работење

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2021 година

„Топлинска“ (англ. heat) мапа за стабилноста на македонскиот банкарски систем

Показатели за изложеноста на ризици	Последни 10 години (1.1.2012 - 31.12.2021)*					Последни 5 години (1.1.2017 - 31.12.2021)**				
	31.12.2020	31.3.2021	30.6.2021	30.9.2021	31.12.2021	31.12.2020	31.3.2021	30.6.2021	30.9.2021	31.12.2021
Ризик од несолвентност										
Капитал и резерви / актива										
Стапка на адекватност на капиталот										
Стапка на основен капитал										
Нефункционални кредити нето од резервации (нефинансиски сектор)/сопствени средства										
Кредитен ризик										
Стапки на ненаплата на кредитната изложеност кон нефинансискиот сектор										
Реструктурирани и пролонгирани кредити на население и претпријатија / кредити на население и претпријатија										
Нефункционални кредити / вкупни кредити (нефинансиски сектор)										
Покриеност на нефункционалните кредити со вкупна исправка на вредност и посебна резерва										
Просечно ниво на ризици на кредитната изложеност										
Трошок за исправка на вредност и посебна резерва / кредити на нефинансиски сектор										
Ликвидносен ризик										
Ликвидна актива / вкупна актива										
Ликвидна актива / краткорочни обврски										
Кредити / депозити										
Ликвидна актива / депозити од домаќинства										
Пазарни ризици и индиректен кредитен ризик										
Отворена девизна позиција / сопствени средства										
Нето пондерирана позиција (изложеност на ризик од промена на каматни стапки) / сопствени средства										
Кредити со валутна компонента / вкупни кредити										
Кредити со прилагодлива и променлива каматна стапка / вкупни кредити										
Профитабилност										
Поврат на просечната актива										
Нето каматен приход / просечна актива										
Оперативни трошоци / вкупни редовни приходи										
Исправка на вредност и посебна резерва / нето-каматен приход										

Легенда (процентилни рангови):

0-10 процентили		Историски високо ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
10-20 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
20-40 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
40-60 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 40% и 60% најлошо (или најдобро) остварени нивоа во последните 5/10 години
60-80 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
80-90 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
90-100 процентили		Историски ниско ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години

* Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 10 години (од 31.12.2011 до 31.12.2021 година).

** Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 5 години (од 31.12.2016 до 31.12.2021 година).

На пресечниот датум на овој извештај, показателите за ризикот од несолвентност се претежно во „зелената зона“. Имено, солвентноста на банкарскиот систем е на историски релативно високо ниво во текот на поголемиот дел од 2021 година. Притоа, вообичаено, во текот на вториот и третиот квартал од годината, кога банките ги реинвестираат добивките од претходната година, показателите за солвентноста достигнуваат повисоки нивоа, додека

во последниот квартал, при отсуство на позначајни извори за зголемување на капиталните позиции и при вообичаено посилните активности на банките во овој период од годината, овие показателите се намалуваат. Покрај тоа, во втората половина од годината, некои банки искористија дел од задржаните добивки расположливи за распределба на акционерите за исплата на дивиденди, поради што забави растот на капиталот и резервите, а нивното учество во вкупната актива навлезе во „портокаловата зона“ на крајот од 2021 година.

Речиси сите показатели за ликвидносниот ризик се во „зелената зона“. Во првите три квартали од 2021 година, се забележува извесно намалување на дел од ликвидносните показатели, но по солидниот раст на ликвидната актива во последното тримесечје од годината, речиси сите показатели ја завршија годината на историски високо ниво. Исклучок е показателот за учеството на ликвидната актива во краткорочните обврски, којшто е на пониско историско ниво, со оглед на постојаниот висок раст на депозитите по видување во изминатиот период. Сепак, и овој показател е на задоволително ниво, во интервал меѓу 50% и 55%.

Показателите за изложеноста на кредитниот ризик се одржаа на релативно ниско историско ниво и ја завршија годината во „зелената“ или „жолтата зона“. Влошувањето на показателите за кредитен ризик се остварија во првите 2 до 3 квартали од 2021 година (по завршувањето на олеснувањата на кредитните услови одобрени поради пандемијата), но интензитетот на нивното зголемување беше скромно, а во последното тримесечје од годината голем дел од овие показатели забележаа и подобрување.

Профитабилноста на банкарскиот систем во 2021 година е солидна и повеќето показатели во овој сегмент се повисоки во споредба со минатата година. Сепак, анализирано во историски контекст, показателите за профитабилноста се на малку пониско ниво и некои од нив се речиси двојно пониски, во споредба со историскиот максимум достигнат во одделните квартали од 2018 година.

Речиси сите показатели за пазарните ризици и индиректниот кредитен ризик се во „зелената зона“, што упатува на релативно ниско историско ниво на овие показатели. Исклучок е показателот за изложеноста на банкарскиот систем на ризик од промена на каматните стапки, којшто е во речиси постојан раст, но неговото ниво и натаму е задоволително и во контролирани рамки. Показателите за изложеноста на индиректен кредитен ризик бележат подобрување во 2021 година, но традиционално изложеноста на индиректен кредитен ризик била отсекогаш релативно висока.

Во продолжение на извештајот детално се објаснети движењата на показателите за изложеноста на одделните ризици.

„Топлинската“ мапа за стабилноста на банкарскиот систем опфаќа пет компоненти: ризик од несолвентност, кредитен ризик, ликвидносен ризик, пазарни ризици и профитабилност. За секоја од компонентите се пресметува збир од нормализираните вредности на избрани показатели, и тоа со користење на методот на т.н. емпириска нормализација за квартална серија податоци од последните десет (1.1.2012 – 31.12.2021 година) и последните пет години (1.1.2017 – 31.12.2021 година). Потоа, за пресметаните збирни вредности за секоја од компонентите се утврдува припадноста кон соодветниот перцентилен ранг (предвидени

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2021 година

се седум перцентилни рангови), за секој датум. За секој перцентилен ранг е предвидена посебна боја, а спектарот на бои се движи од зелена (што историски анализирано одговара на пониски нивоа на ризик) до црвена боја (што историски анализирано одговара на повисоки нивоа на ризик). За изработка на презентираниите „топлински“ мапи се земени предвид 22 показателя, распоредени по одделни компоненти.

1. Кредитен ризик

Во текот на 2021 година, и покрај неизвесностите поврзани со случувањата околу пандемијата на вирусот на ковид-19, беше одржан квалитетот на кредитното портфолио на банките. Стапката на нефункционални кредити се намали до историски најниското ниво од 3,2%, коешто е пониско во споредба и со претпандемичниот период. Подобрувањето на стапката на нефункционалните кредити беше поддржано од засилените активности на банките за наплата на „лошите“ кредити и од забрзаниот кредитен раст, во услови кога во текот на годината сепак дојде до одредено остварување на кредитниот ризик. Ова во одреден степен беше очекувано со оглед на продолженото траење на пандемијата што предизвика влошување на кредитоспособноста кај одредени клиенти (пред сè од дејностите што беа најмногу погодени од корона-кризата), особено со истекувањето на т.н. ковид-мерки⁸. Во вакви услови, нефункционалните кредити умерено се зголемија за 4,5%. Можни се ризици врз кредитното портфолио за следниот период со оглед на зголемените геополитички ризици и нарушените синџири на снабдување и производство што се одразува врз динамиката на цените на примарните производи, со можни ефекти врз економскиот раст и кредитната способност на клиентите на банките.

Од секторски аспект, растот на нефункционалните кредити беше сконцентриран кај кредитите на домаќинствата, додека нефункционалните корпоративни кредити се намалија. Со тоа, соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити на домаќинствата се влоши за 0,4 процентни поени и достигна 2%, додека во портфолиото на корпоративните кредити ова учество се намали до историски најниското ниво од 4,5%.

Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за нив се одржува на релативно високо ниво, што заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува негативните ефекти врз солвентноста на банките од евентуална целосна ненаплатливост на овие кредити. Резултатите од стрес-тестирањето ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот сектор на симулираните шокови на кредитниот ризик.

По истекувањето на регулаторните можности за олеснување на кредитните услови поради пандемијата, банките ги засилија реструктурирањата на обврските на кредитокорисниците коишто и натаму се соочуваат со изразени финансиски тешкотии. Реструктурирањата беа особено динамични во првата половина од годината, но нивниот износ и натаму е без повидливи промени до крајот на годината. На крајот на 2021 година реструктурираните кредити имаат релативно ниско учество во вкупните кредити на нефинансискиот сектор (1,2%), и засега не се значаен фактор на ризик за позначително влошување на квалитетот на кредитното портфолио. Меѓутоа, како последица на

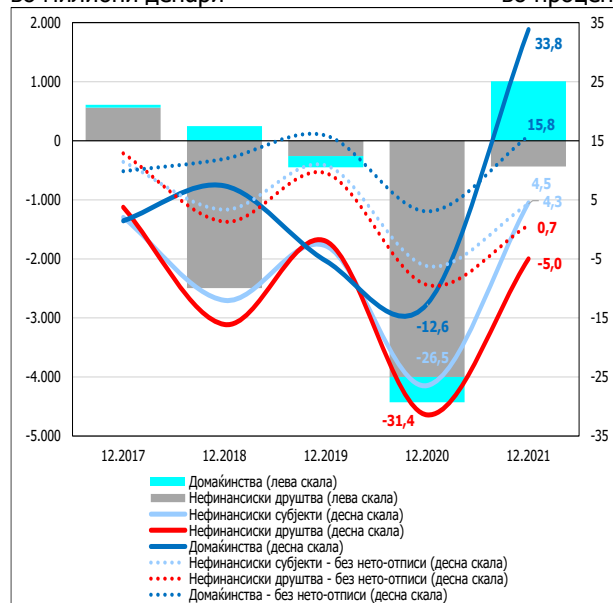
⁸ Кај речиси сите кредити коишто беа под мораториум поради т.н. ковид-мерки, грејс-периодот заврши во првата половина од 2021 година и клиентите имаа обврска да продолжат со редовно намиравање на своите долгови. Застапеноста на кредитите коишто се под мораториум на 31.12.2021 година изнесува само 0,04% од вкупните редовни кредити, со учество од 0,1% во сегментот на претпријатијата, додека во портфолиото на домаќинствата ваквите кредити отсуствуваат.

продолжената здравствена криза, проследено со поголема нагласеност на ризиците поврзани со нарушените глобални синџири на снабдување, повисоките стапки на инфлација, како и поизразените геополитички ризици од почетокот на 2022 година, можно е натамошно засилување не само на реструктурирањата заради соодветно приспособување на условите на кредитите кон променетата финансиска состојба на клиентите, туку и раст на нефункционалните кредити. Претпазливоста и објективноста на банките при спроведувањето на реструктурирањата ќе овозможи полесно пребродување на одделните кризни епизоди и натамошно непречено функционирање на кредитокорисниците, со што ќе се одржи квалитетот на кредитното портфолио.

Графикон бр. 9

Годишна промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2021 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

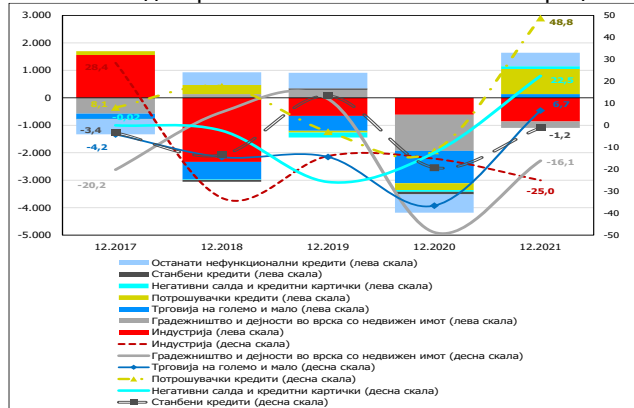
1.1. Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Во 2021 година, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се зголемија за 4,5% (или за 535 милиони денари). Растот речиси во целост доаѓа од кредитите на коишто им истече одобриениот грејс-период, односно временото „замрзнување“ на отплатите заради пандемијата. Заклучно со 31.12.2021 година, грејс-периодот истече кај речиси сите кредити на коишто им беше одобрен (99,9%). Со тоа, отплатите на сите кредити треба да се вршат согласно со „редовните“, договорни кредитни услови. Од втората половина на 2021 година и со почетокот на 2022 година, окружувањето во коешто функционира домашниот банкарски систем уште повеќе се усложни, со што се зголеми и бројот на фактори коишто може да влијаат врз кредитоспособноста на клиентите на банките и последователно врз нивоата на остварување на кредитниот ризик.

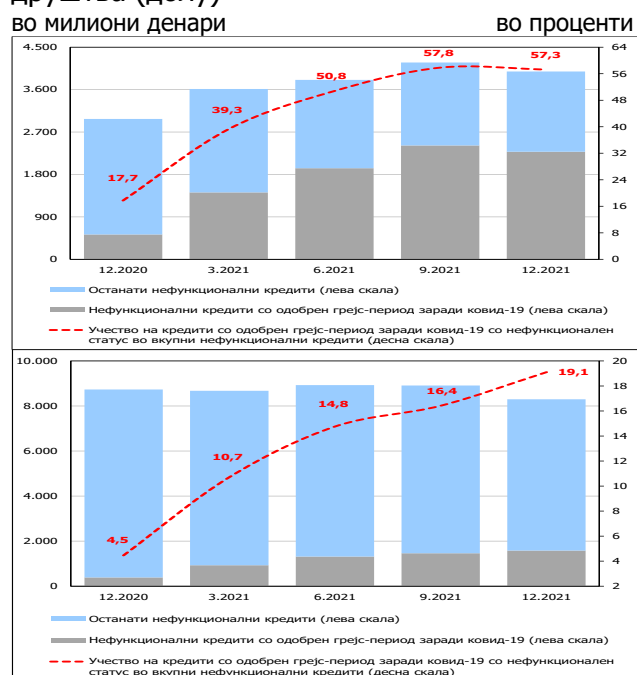
Зголемувањето на обемот на нефункционалните кредити во 2021 година, главно произлегува од нивното зголемување кај домаќинствата. Нефункционалното кредитно портфолио составено од домаќинствата на годишна основа порасна за една третина (33,8%), или за 1.007

Графикон бр. 10 Годишна промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Графикон бр. 11 Нефункционални кредити со одобрен грејс-период заради ковид-19 на домаќинствата (горе) и нефинансиските друштва (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

милиони денари⁹. Растот на нефункционалните кредити на домаќинствата речиси во целост им се припишува на нефункционалните потрошувачки кредити, коишто се зголемија за речиси половина (48,8%) или за 913 милиони денари, а раст од 101 милион денари, или за 42,6% бележат и нефункционалните побарувања врз основа на кредитни картички. Новите нефункционални кредити од домаќинствата во најголем дел доаѓаат од клиентите на коишто отплатата на кредитите им беше временно „замрзната“ поради пандемијата. На крајот на 2021 година овие нефункционални кредити зафаќаат 57,3% од вкупните нефункционални кредити на домаќинствата.

Нефункционалните кредити на претпријатијата¹⁰ се намалија за 5,0%, или за 435 милиони денари во однос на 2020 година. Во корпоративното кредитно портфолио, нефункционалните кредити бележат различни движења кај одделните економски дејности. Поизразено зголемување е забележано кај клиентите коишто беа најпогодени од пандемијата на ковид-19, а извршуваат економска активност во угостителската дејност и активности од доменот на културно-уметничкиот живот (економската дејност – уметност забава и рекреација), како и клиентите од прехранбената индустрија¹¹. Помало зголемување на нефункционалните кредити има кај „трговијата на големо и мало“ и „транспортот и складирањето“. Намалување е забележано кај економската дејност „земјоделство, шумарство и рибарство“, „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“ и „текстилната

⁹ Доколку се исклучи ефектот од задолжителните нето-отписи, тогаш растот на нефункционалните кредити е значително помал и изнесува 15,8%, што се должи на поголемиот раст на наплатените претходно отпишани кредити.

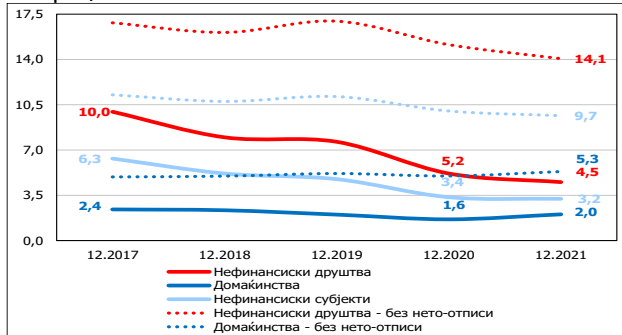
¹⁰ Нефункционалните кредити на претпријатијата преовладуваат во вкупното нефункционално портфолио со учество од 66,9%.

¹¹ Кај останатите гранки од преработувачката индустрија, хемиската и останатата преработувачка дејност, забележан е значително понизок раст на нефункционалните кредити, во споредба со прехранбената дејност.

Графикон бр. 12

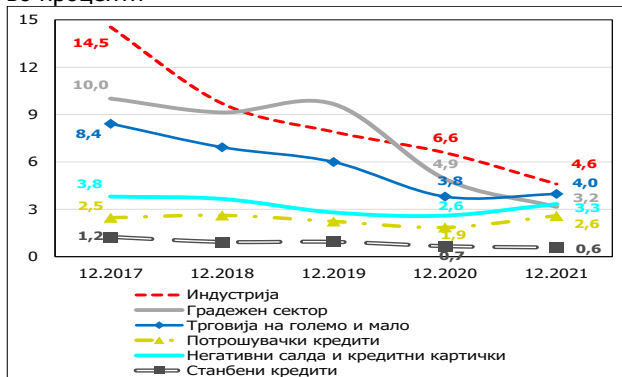
Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 13

Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

индустрија". Важен двигател за позначителното намалување на нефункционалните корпоративни кредити во 2021 година е дејноста „снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација“, што, пак, се должи на настаните поврзани со еден поголем клиент¹². Новите нефункционални кредити произлегуваат главно од кредитите на коишто им беше одобрен мораториум поради пандемијата. На крајот од 2021 година, ваквите нефункционални кредити зафаќаат 19,1% од вкупните нефункционални кредити на претпријатијата.

При забрзан раст на кредитната поддршка од страна на банките, и покрај зголемувањето на нефункционалните кредити, нивното учество во вкупните кредити е подобро за 0,2 процентни поена во споредба со претходната 2020 година. Следствено, на 31.12.2021 година, учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансискиот сектор се сведе на историски најниското ниво од 3,2%¹³.

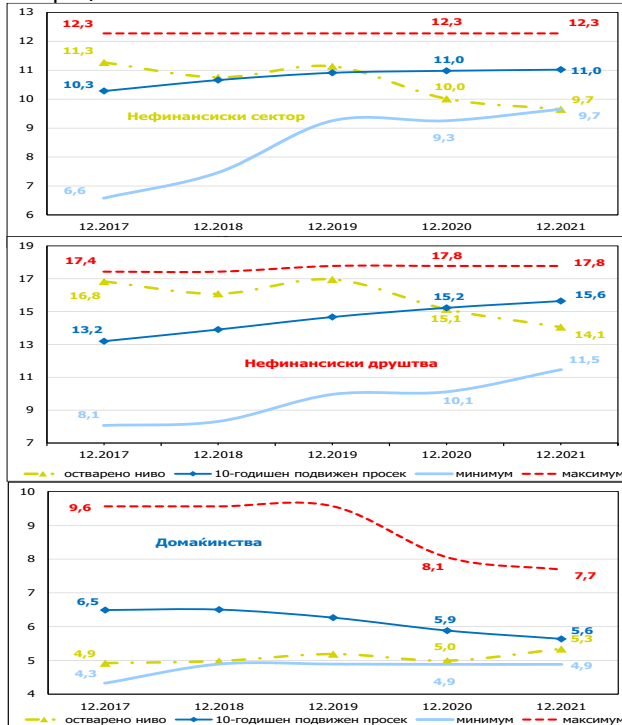
Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на домаќинствата на 31.12.2021 година изнесува 2%, што е повеќе за 0,4 проценти поени од историски најниското ниво остварено на 31.12.2020 година, од 1,6%. Стапката на нефункционалните кредити на домаќинствата (без ефектот од нето-отписите) изнесува 5,3%, што е под 10-годишниот подвижен просек за оваа стапка (5,6%). Анализирано по одделни намени, оваа стапка е повисока кај пречекорувањата на трансакциските

¹² Во втората половина од 2021 година беа отпишани нефункционалните побарувања од еден поголем клиент, од коишто до крајот на годината, дел беше наплатен или пренесен на трети лица.

¹³ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните во вкупните кредити изнесува 9,7% и е под нивото на 10-годишниот подвижен просек (11,0%).

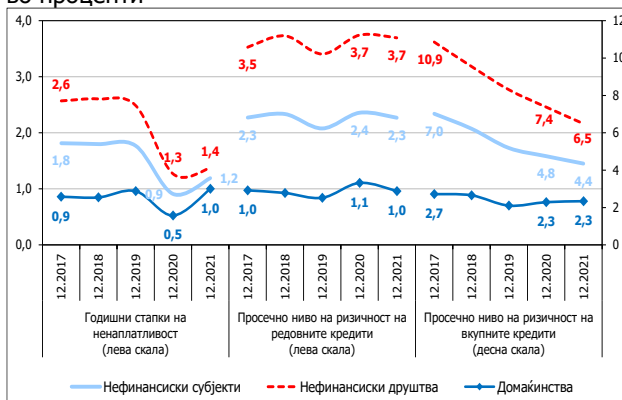
Графикон бр. 14 Стапка на нефункционалните кредити, 10-годишен подвижен просек и максимално и минимално ниво, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2021 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

Графикон бр. 15 Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

сметки и кредитните картички (3,3%, при раст од 0,7 процентни поени) и потрошувачките кредити (2,6%, при годишно зголемување од 0,7 процентни поени).

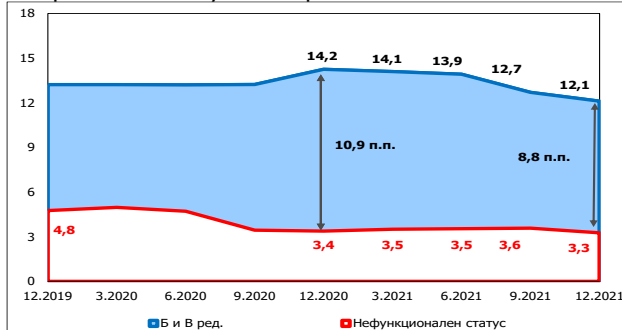
Во корпоративното кредитно портфолио, стапката на нефункционалните кредити се намали за 0,7 процентни поени, до новото историски најниско ниво од 4,5% на крајот на 2021 година. Доколку се исклучи ефектот од нето-отписите, стапката на нефункционалните корпоративни кредити изнесува 14,1%, што е под нејзиниот 10-годишен подвижен просек (15,6%). Според одделните дејности, оваа стапка бележи влошување кај одредени дејности, но најизразено е кај дејностите „уметност, забава и рекреација“ и „угостителската дејност“.

Годишната стапка на ненаплатливост на редовните кредити на севкупниот нефинансиски сектор и одделно, на двата негови сегмента бележи одредено влошување во 2021 година. Ваквиот раст, како што беше посочено и за растот на нефункционалните кредити, главно е резултат на зголеменото преминување во нефункционален статус на кредитите коишто беа под олеснувања заради ковид-19. **Растот на годишната стапка на ненаплатливост е проследен со пад на просечната резервираност на редовните кредити, упатувајќи дека банките определиле помал релативен износ на очекувани загуби.** Кај претпријатијата, банките издвојуваат повисок износ на исправка на вредноста во однос на остварените стапки на ненаплата, што е показател за нивните согледувања за повисоки ризици од пласманите кон претпријатијата отколку кон домаќинствата, иако во 2021 година, банките ја намалија просечната резервираност на редовните кредити на

Графикон бр. 16

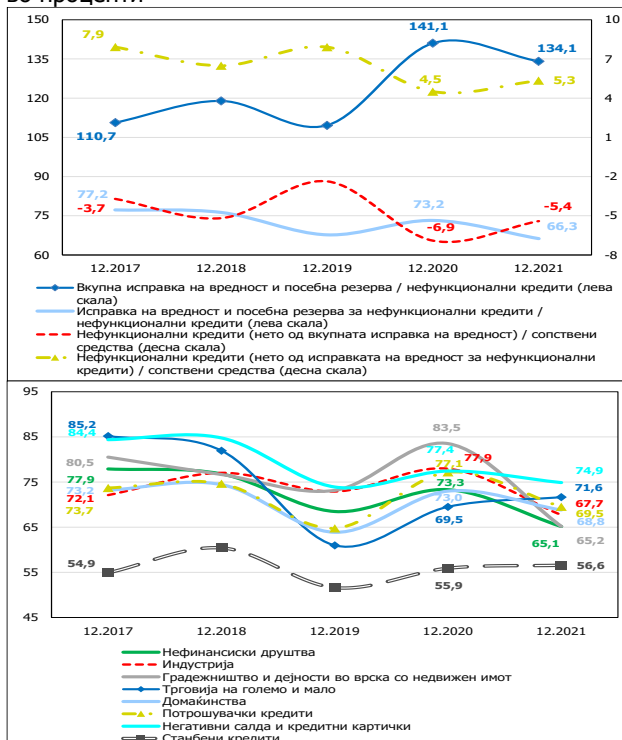
Јаз помеѓу редовните кредити во категориите на ризик Б и В* и нефункционалните кредити во проценти од вкупните кредити

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Редовните кредити класифицирани во категориите на ризик Б и В се апроксимација на кредитите од т.н. група 2 според МСФИ 9.

Графикон бр. 17 Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста (горе) и по одделни дејности и кредитни производи (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

претпријатијата. Банките ги задржаа просечните очекувани загуби од портфолиото составено од домаќинствата на истото релативно ниво како и претходната година.

Со прекилот на важноста на регулаторните олеснувања воведени заради ублажување на негативните ефекти од пандемијата, дојде до одредено разместување помеѓу редовните кредити, и тоа од категоријата на ризик „А“, кон следните две категории на ризик („Б“ и „В“¹⁴, чие учество во вкупните кредити на нефинансиските субјекти се зголеми до 14,2% на 31.12.2020 година), што доведе до проширување на јазот помеѓу овие кредити („Б“ и „В“ – редовни) и нефункционалните кредити¹⁵ во 2020 година. Во 2021 година овој јаз се стесни и на крајот од 2021 година се сведе на нивото од 8,8 процентни поени.

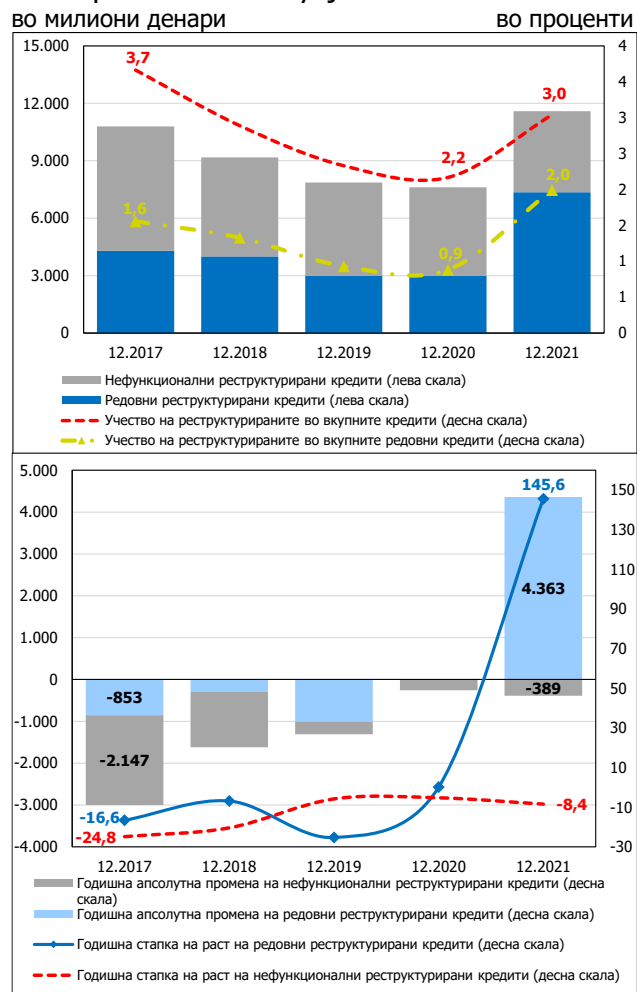
Негативните ефекти од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити, односно обемот на неочекувани загуби врз оваа основа, имаат ограничено влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Имено, нефункционалните кредити се во добар обем покриени со исправка на вредноста (66,3%), и покрај намалувањето во однос на претходната, 2020 година. Така, нерезервирањот износ на нефункционалните кредити претставува 5,3% од сопствените средства на банкарскиот систем и при претпоставка за негова целосна ненаплатливост не би била загрозувана солвентноста на системот.

¹⁴ Како апроксимација на кредитите во групата 2 според МСФИ 9.

¹⁵ Како апроксимација на кредитите во групата 3 според МСФИ 9.

Графикон бр. 18 Реструктурирани кредити на нефинансиските субјекти

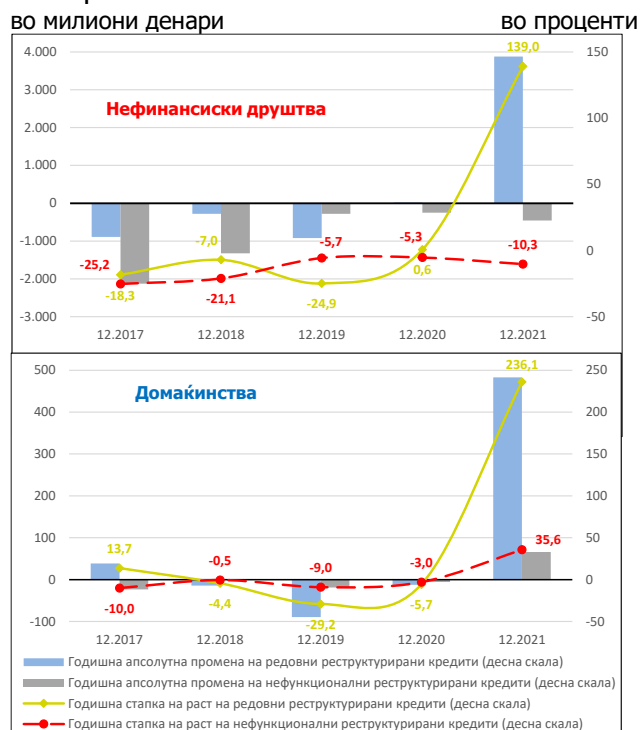
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Реструктурираните кредити, по својата природа се кредити коишто треба повнимателно да се следат, бидејќи реструктурирањето се врши на побарувањата од клиенти кои имаат влошена финансиска состојба. Реструктурираните кредити се можен фактор за раст на нефункционалните кредити, доколку со реструктурирањето не се постигнат очекуваните цели за приспособување на кредитниот товар на финансиската состојба на клиентот. Тековно, редовните реструктурирани кредити **имаат мало учество во вкупните редовни кредити на банките**, коешто изнесува 2% на 31.12.2021 година. Сепак, редовните реструктурирани кредити бележат висок раст во 2021 година, од 145,6%, или 4.363 милиони денари. Повисокиот инхерентен ризик од реструктурираните кредити се согледува и преку повисоката просечна резервираност на редовните реструктурирани кредити којашто изнесува 19,5%, наспроти 2,3% за вкупните редовни кредити. Покриеноста на нефункционалните реструктурирани кредити со издвоени резервации е слична со покриеноста на вкупните нефункционални кредити.

Реструктурирањето главно е застапено кај нефинансиските друштва, со оглед на тоа дека зафаќаат околу 92% од целото реструктурирано кредитно портфолио. Така, годишниот раст на реструктурираните редовни кредити кај правните лица изнесува 139,0% (3.881 милион денари). Секторот „градежништво“ заедно со економската дејност во доменот на недвижен имот со 41,2% има најголем придонес за ваквото проширување на обемот на реструктурирани кредити, при истовремено големо учество од 68,6% во намалувањето

Графикон бр. 19 Годишна промена на реструктурираните кредити, по одделни сектори

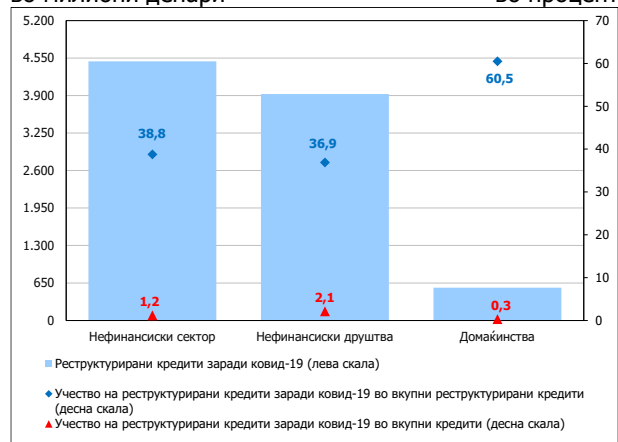
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 20

Реструктурирани кредити заради ковид-19 на 31.12.2021 година, по одделни сектори

во милиони денари

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

на нивото на реструктурираните нефункционални кредити.

Исто така, значително висок раст има во обемот на реструктурирања кај секторот „домаќинства“, каде што реструктурираните редовни кредити на годишно ниво пораснале за речиси два и пол пати (или 483 милиони денари), а три четвртини од растот произлегуваат од потрошувачките кредити, коишто, пак, речиси целосно (93,2%) придонесуваат за растот на нефункционалните реструктурирани кредити.

И покрај високиот забрзан раст на редовните реструктурирани кредити, поради нивниот низок почетен износ, на крајот на 2021 година, учеството на реструктурираните редовни кредити во вкупните редовните кредити не е високо и изнесува 3,8% и 0,4%, соодветно, кај претпријатијата и домаќинствата.

Кредитите коишто се реструктурирани заради ковид-19¹⁶ во текот на целата 2021 година во целост го условија растот на реструктурираните кредити во истиот период и на 31.12.2021 година, учествуваат со 38,8% во вкупните реструктурирани кредити¹⁷, но само 1,2% од вкупните кредити.

1.2. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Резултатите од спроведеното стрес-тестирање ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот систем на

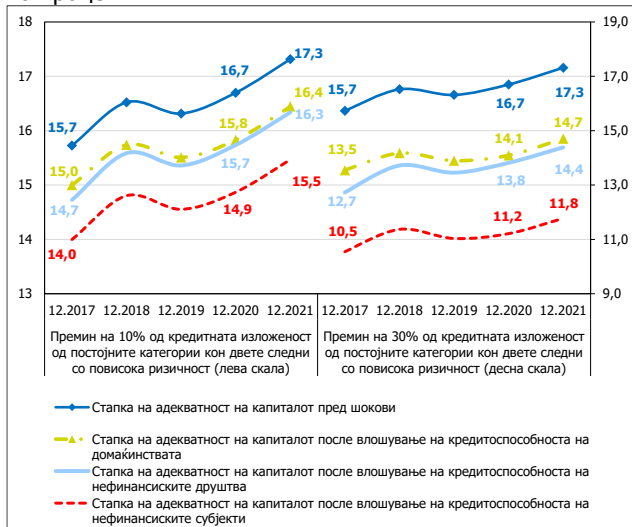
¹⁶ Во кредитите реструктурирани заради корона-кризата преовладуваат корпоративните кредити со учество од 87,4%.

¹⁷ Од аспект на одделните сектори, кредитите коишто се реструктурирани заради ковид-19 зафаќаат 60,5% и 36,9% од реструктурираните кредити на домаќинствата и претпријатијата, соодветно.

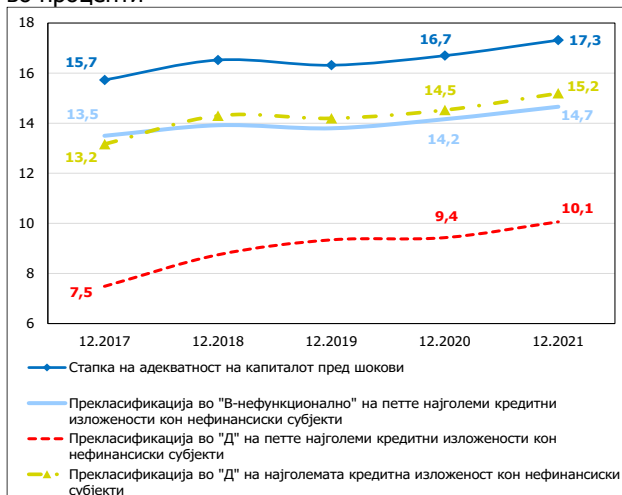

Графикон бр. 21

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички шокови на одделни сегменти од кредитната изложеност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Графикон бр. 22 Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиските субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризичност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

симулираните шокови на кредитниот ризик.

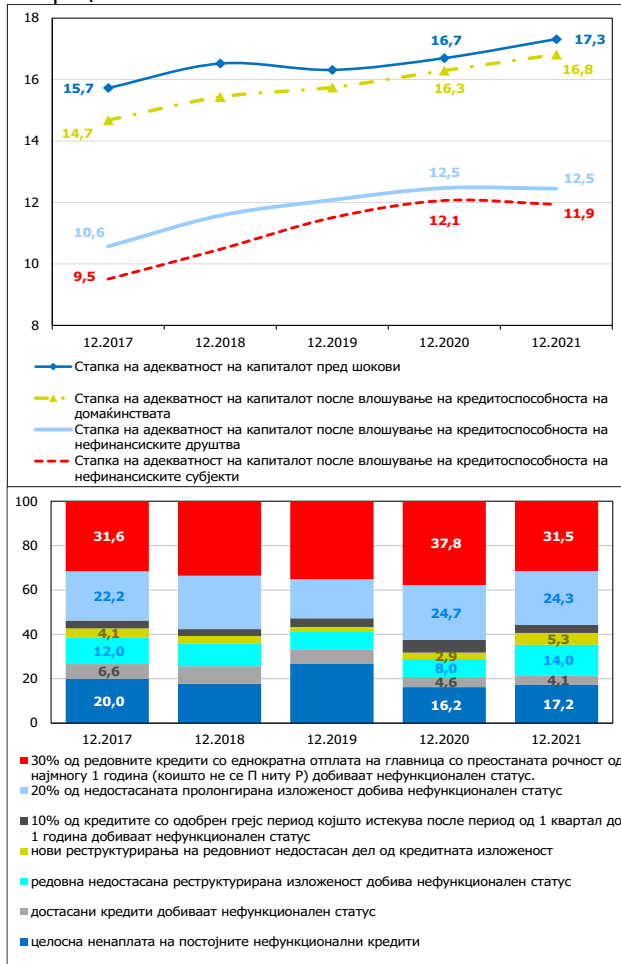
Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при одделните хипотетички симулации. При, најекстремната, но малку веројатна симулација за премин на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува за 5,5 п.п. во однос на почетното ниво (што е идентичен резултат, како и во претходната година). Според одделните дејности, најголемо негативно влијание врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитната изложеност кај оние дејности каде што вкупната кредитна изложеност е најголема („индустријата“, „трговијата на големо и мало“ и „градежништвото“). Според одделните кредитни продукти на домаќинствата, најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има хипотетичкото влошување на квалитетот на потрошувачките кредити, како најзастапен кредитен производ.

Резултатите од стрес-тест симулациите за концентрацијата во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор се подобри во споредба со крајот на 2020 година. Подобрувањето на резултатите произлегува од повисоката адекватност на капиталот пред спроведувањето на симулациите, а делумно е резултат и на намалувањето на нивото на концентрација во кредитното портфолио на нефинансискиот сектор¹⁸.

¹⁸ На годишна основа петте и десетте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор се намалија за 5,9% и 5,1%, соодветно, додека сопствените средства забележаа значителен раст од 10,9%. Ова придонесе за намалување на учеството

Графикон бр. 23 Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички комбинирани шокови на различни сегменти од кредитната изложеност (горе) и придонес на одделните шокови врз намалувањето на стапката на адекватност на капиталот (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од седум хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор¹⁹. И при оваа екстремна симулација адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 5,4 процентни поени до нивото од 11,9%, што претставува мало влошување во споредба со крајот на претходната година (4,6 п.п. и 12,1%, соодветно). Најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитите со еднакратна отплата, коешто придонесува за 31,5% од вкупното намалување на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок. Покрај тоа, значително е влијанието на хипотетичкото влошување на квалитетот на пролонгираните кредити (на кое отпаѓаат 24,3% од вкупното намалување на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем), како и претпоставената целосна ненаплата на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор (17,2% од вкупниот пад на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок). Зголемен придонес бележи претпоставеното стекнување со нефункционален статус на редовните реструктурирани кредити (14,0% од вкупното намалување на адекватноста на капиталот на 31.12.2021 година).

на петте и десетте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор во сопствените средства на 46,4% и 73,2%, соодветно на 31.12.2021 година (наспроти учествата од 48,6% и 77,2%, соодветно на 31.12.2021 година).

¹⁹ Седумте хипотетички шокови се следниве: 1. целосна ненаплата на постојните нефункционални кредити; 2. вкупните достасани кредити добиваат нефункционален статус; 3. вкупната редовна недостасана реструктурирана изложеност добива нефункционален статус; 4. банките спроведуваат нови реструктурирања на редовниот недостасан дел од кредитната изложеност коишто според обемот соодветствуваат со износот на реструктурираните изложености коишто добиле нефункционален статус од претходната точка; 5. 10% од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува по период од еден квартал до една година добиваат нефункционален статус; 6. 20% од недостасаната пролонгирана изложеност добива нефункционален статус; 7. 30% од редовните кредити со еднакратна отплата на главница со преостаната рочност од најмногу една година (коишто воедно не се пролонгирани, ниту реструктурирани) добиваат нефункционален статус.

2. Ликвидносен ризик

Банките располагаат со солиден обем ликвидни средства, којшто овозможува ликвидносниот ризик да биде во прифатливи рамки, без појава на ликвидносни притисоци. Стабилната ликвидност претставува еден од главните столбови на стабилноста на банкарскиот систем во целина, којшто е особено важен во кризни услови. Имено, во 2021 година, и покрај неизвесностите предизвикани од корона-вирусот, а надополнети со енергетската криза којашто се засили при крајот на годината, како и повисоките стапки на инфлација, македонските банки одржаа стабилна и солидна ликвидносна позиција. При солиден раст на депозитниот потенцијал, вкупните ликвидни средства се зголемија во 2021 година, и тоа забрзано. Во нивната структура, носител на растот беа средствата на банките на сметки кај Народната банка и на кореспондентните сметки кај странските банки, како и пласманите на банките во државни обврзници. Показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста се задржаа на вообичаеното стабилно и задоволително ниво. Од аспект на валутата, подобрување бележат речиси сите показатели за девизната ликвидност, но и дел од показателите за денарската ликвидност, коишто и натаму, традиционално се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност. Кумулативните јазови меѓу договорените парични приливи и одливи до 1 година се негативни, но банките очекуваат релативно високо ниво на стабилност на депозитите, како главен извор на финансирање на нивните активности.

Од почетокот на 2021 година, во примена е новата Одлука за методологијата за управување со ликвидносниот ризик на банките²⁰, со која се воведе обврска за банките за одржување минимално ниво на т.н. стапка на покриеност со ликвидност. Поконкретно, со овој базелски ликвидносен стандард се мери отпорноста на ликвидноста на банките, односно способноста на банките за намирање на обврските коишто достасуваат во следните 30 дена, во услови на претпоставен стрес. На 31.12.2021 година, стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем е речиси тројно повисока од регулаторниот минимум за оваа стапка (којшто изнесува 100%). Виталноста на ликвидносната позиција на банките се потврдува и преку резултатите од останатите редовни симулации за поединечни и комбинирани ликвидносни шокови. Тие упатуваат на соодветното управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителна отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

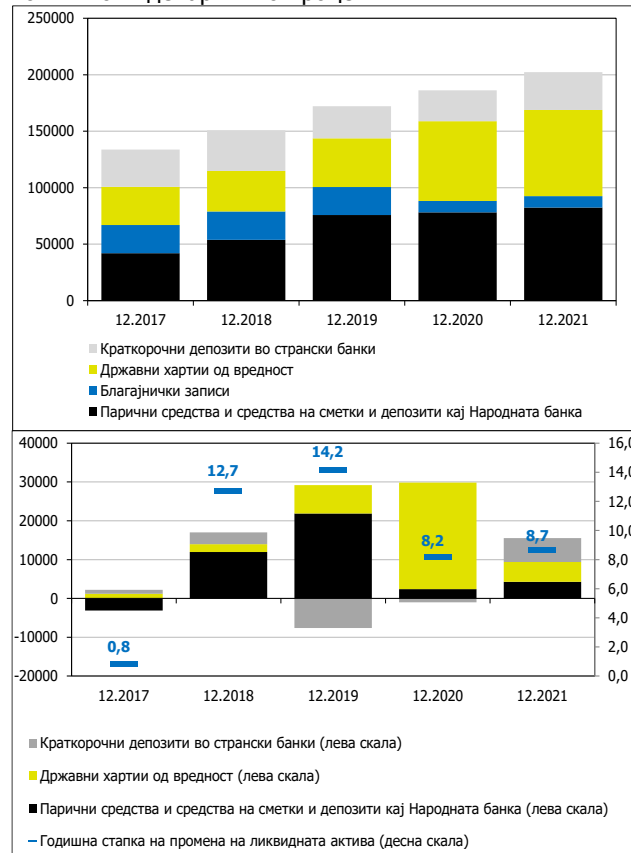
Со појавата на пандемијата на ковид-19 во 2020 година, Народната банка донесе повеќе мерки за монетарно олабавување и регулаторна флексибилност, како поддршка на банкарскиот систем и економијата во целина, во услови на криза. Во текот на првото тримесечје од 2021 година, основната каматна стапка беше и дополнително намалена за 0,25 п.п., до историски најниското ниво од 1,25%. Оперативната рамка на монетарната политика и понатаму е поставена на флексибилна основа, којашто овозможува стабилна ликвидност и рамнотежа на девизниот пазар.

Графикон бр. 24

Ликвидни средства, структура (горе) и промена (долу)

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.1 Динамика и состав на ликвидните средства

На крајот од 2021 година, вкупните ликвидни средства²¹ на банкарскиот систем изнесуваат 202.360 милиони денари и забележаа годишен раст (од 8,7% или за 16.120 милиони денари), којшто е повисок во споредба со годишниот раст остварен во 2020 година (од 8,2%). Од аспект на одделните финансиски инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, зголемувањето на ликвидноста на банките на годишна основа во најголем дел произлегува од зголемените средства на банките на денарската сметка кај Народната банка (за 10.228 милиони денари, или за 57,2%), а позначително зголемување бележат и средствата на банките на кореспондентните сметки кај странските банки (за 6.142 милиона денари, или за 22,4%), пласманите на банките во државни обврзници (за 5.860 милиони денари, или за 11,3%)²², како и средствата на банките на сметка кај Народната банка во странска валута (за 2.982 милиона денари, или за 79,3%). Наспроти тоа, со исклучок на пласманите волагајнички записи, коишто се речиси непроменети, останатите финансиски инструменти коишто ги сочинуваат ликвидните средства бележат годишен

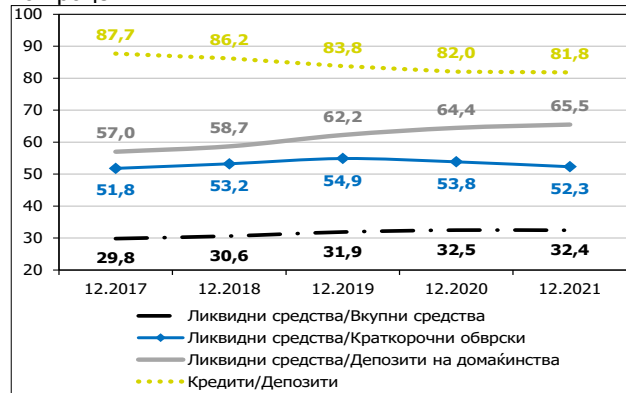
²⁰ Оваа регулатива претставува значаен чекор напред кон усогласување на домашната регулатива со меѓународниот стандард Базел 3, во однос на минималните ликвидносни барања.

²¹ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка илагајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

²² Најголемиот дел од зголемувањето на пласманите на банките во државни обврзници отпаѓа на зголемените вложувања во државни обврзници во денари со девизна клаузула, како и на обврзниците во денари, коишто на годишна основа растат за 3.612 милиони денари и за 1.286 милиони денари, соодветно. Од друга страна, растот на вложувањата во македонските еврообврзници е помал и изнесува 962 милиона денари (од една страна, Министерството за финансии, во март 2021 година, ја издаде осмата еврообврзница во вредност од 700 милиони евра, со рочност од 7 години и со каматна стапка од 1,625%, а од друга страна, во јули 2021 година, ја исплати главнината и каматата за еврообврзницата издадена во 2014 година со номинална вредност од 500 милиони евра).

Графикон бр. 25 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти

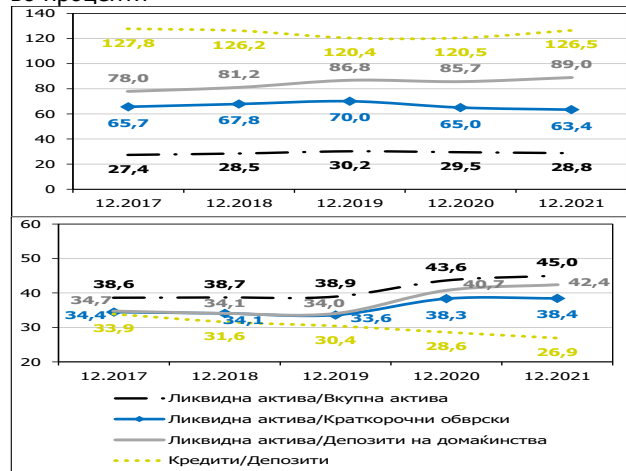

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Графикон бр. 26

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (горе) и девизи (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

пад. Најголемо намалување, од 7.510 милиони денари, или за 17,6%, се забележува кај пласманите на банките во расположливи депозити преку ноќ²³ кај Народната банка, а позначително намалување бележат и пласманите на банките во расположливи депозити кај Народната банка до седум дена (за 1.719 милиони денари, или за 64%). Намалување бележат и пласманите на банките во државни записи (за 746 милиони денари или за 10,7%).

2.2 Показатели за ликвидноста

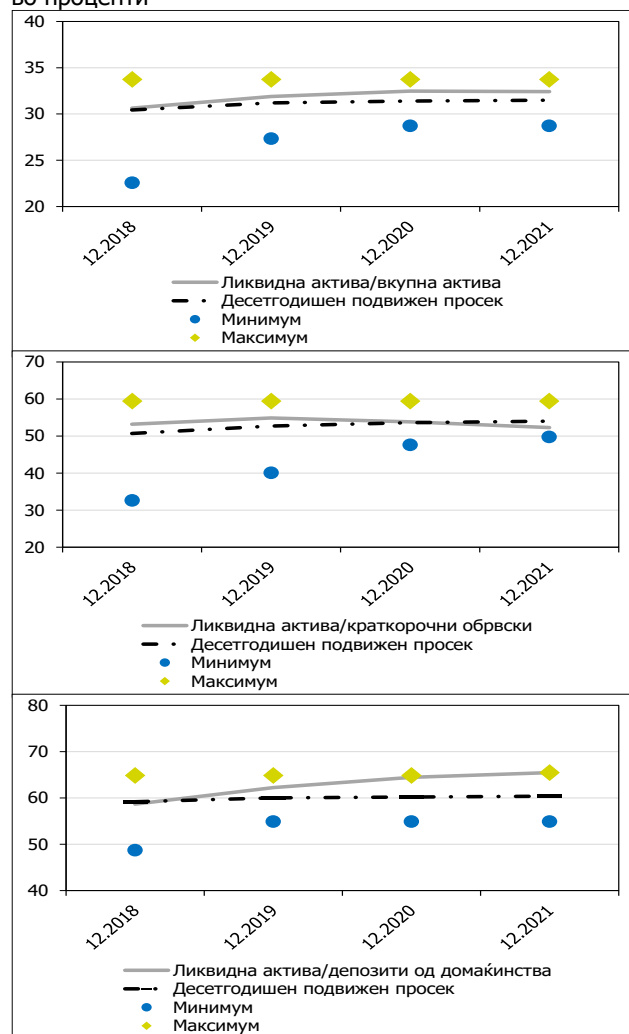
Во 2021 година, во услови на понатамошен раст на ликвидните средства на банкарскиот систем, показателите за ликвидноста се задржаа на стабилно и задоволително ниво. Имено, соодветното управување на банките со ликвидносниот ризик се потврдува со релативно стабилното учество на ликвидните средства во вкупната актива на банките (коешто е речиси непроменето на нивото од една третина) и покриеноста на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства, коишто исто така се задржаа на стабилно ниво (од над 50% и 60%²⁴, соодветно). Соодносот меѓу кредитите и депозитите на ниво на банкарскиот систем е стабилен и се движи околу 80%, што дополнително упатува на прифатливи рамки на ликвидносен ризик на кој се изложени банките и соодветно управување со ликвидноста од нивна страна.

²³ Согласно со регулативата, банките можат да пласираат средства во депозити кај Народната банка секој работен ден со рок на достасување од еден работен ден (преку ноќ) и еднаш неделно со рок на достасување од седум дена. Овие депозити се пласираат без можност за предвременно повлекување. Каматните стапки на овие депозити во текот на 2021 година беа непроменети (од последната промена во март 2018 година) и изнесуваат 0,15% за расположливите депозити преку ноќ и 0,30% за расположливите депозити на седум дена.

²⁴ По одделни банки, на 31.12.2021 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 21,1% и 53,5%, со медијана од 26,3% (31.12.2020 година: помеѓу 21,5% и 50,9%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 37% и 72%, со медијана од 48,1% (31.12.2020: помеѓу 41,6% и 67,9%), а покриеноста на депозитите од домаќинства со ликвидни средства меѓу 39,3% и 101,4%, со медијана од 64,8% (31.12.2020: помеѓу 35,8% и 91,5%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

Графикон бр. 27 Ликвидна актива/вкупна актива (горе), ликвидна актива/краткорочни обврски (средина) и ликвидна актива/депозити на домаќинства (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, во текот на 2021 година, подобрување има главно кај показателите за девизната ликвидност, додека показателите за денарската ликвидност покажаа дивергентни движења. И натаму, најголемиот дел од показателите за денарската ликвидност се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што произлегува од повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Ризиците од пониското ниво на показателите за девизната ликвидност се ублажуваат со високата денарска ликвидност и можноста за обезбедување девизни ликвидни средства²⁵ доколку има потреба.

На 31.12.2021 година, стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем²⁶ изнесува 292,2%, што е повеќе за речиси трипати

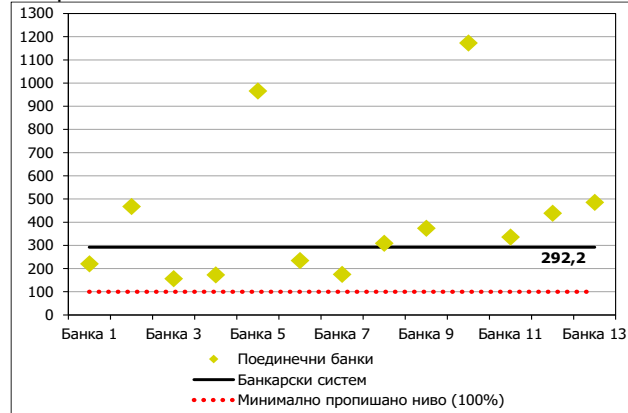
²⁵ Банките можат во секое време да ги обезбедат потребните девизни ликвидни средства, преку интервенциите на Народната банка на девизниот пазар. Дополнително на тоа, Европската централна банка (ЕЦБ) донесе одлука за продолжување на важноста на репо-линијата преку којашто во август 2020 година, за првпат ѝ овозможи на Народната банка пристап до девизна ликвидност во евра, со соодветно обезбедување. Крајниот рок на примена на репо-линијата во вредност до 400 милиони евра, е продолжен до јануари 2023 година. Досега, и покрај кризниот период изминатите две години, Народната банка немала потреба да ја користи репо-линијата, со оглед на постојаното одржување и на денарската, и на девизната ликвидност на банкарскиот систем на соодветно ниво, со видлива тенденција на натамошен пораст на ликвидните средства на банките. Повеќе детали се достапни на следнаа врска: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.pr220328~986539101a.en.html>.

²⁶ Од почетокот на 2021 година, започна со примена нова Одлука за методологијата за управување со ликвидносниот ризик (донесена во мај 2020 година), со којашто се прави понатамошно усогласување на домашната регулатива со базелските стандарди (Базел III) и со одредбите на соодветната регулатива на ЕУ во овој домен и воведување на ликвидносниот стандард – стапка на покриеност со ликвидност (англ. Liquidity Coverage Ratio – LCR). Регулативата дозволува, во услови на стрес, стапката на покриеност со ликвидност да се намали под пропишаниот минимум.

Графикон бр. 28

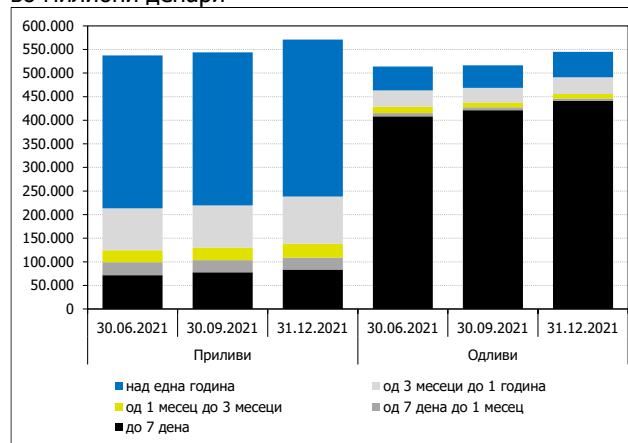
Стапка на покриеност со ликвидност, со состојба на 31.12.2021 година во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 29

Рочна структура на приливите и одливите врз основа на билансните средства и обврски во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

од регулаторниот минимум (100%²⁷) и го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага банкарскиот систем. Стапките на покриеност со ликвидност на сите одделни банки се над пропишаното минимално ниво и се движат во интервал од 156% до 1.172,9% (со медијана од 335,6%), што дополнително упатува на прифатливи рамки на ликвидносен ризик на кој се изложени банките и стабилно управување со ликвидноста од нивна страна.

2.3 Рочна структура на средствата и обврските

Со состојба на 31.12.2021 година, во рочната структура на приливите и одливите на банките, со вклучување и на кумулативниот износ на т.н. неоптоварени средства на банките²⁸, преовладуваат договорените приливи на банките распоредени во временскиот период над една година и договорените одливи на банките распоредени во временскиот период до седум дена. Притоа, најголемата разлика (јаз) помеѓу приливите и одливите на банките се забележува во временските периоди до седум дена (негативен јаз) и над една година (позитивен јаз), што произлегува од вклучувањето на одливите на банките од обврските по видување и без утврдена рочност во рочниот сегмент до седум дена, односно заради побарувањата врз основа на кредити и аванси вклучени во

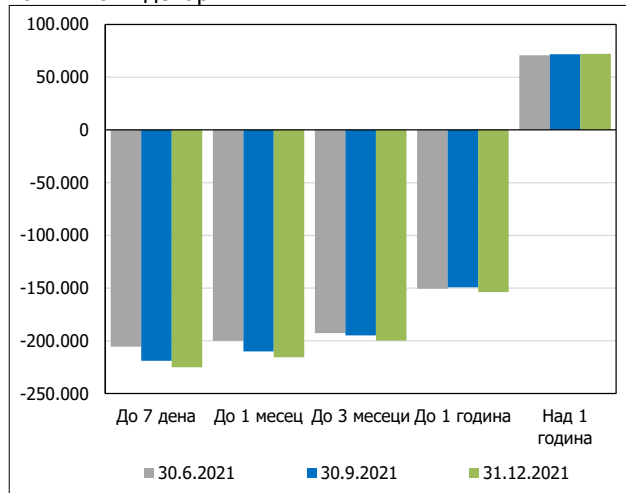
²⁷ Покрај на збирна основа, банките се должни да утврдуваат и да следат стапка на покриеност со ликвидност според секоја значајна валута за банката (секоја валута чиешто учество во вкупните билансни обврски на банката изнесува најмалку 5%). Притоа, пропишаното минимално ниво од 100% се однесува само на вкупната стапка на покриеност со ликвидност, а не и на стапките според секоја значајна валута. На 31 декември 2021 година, стапките на покриеност со ликвидност за двете значајни валути, евра и денари, изнесуваат 129,3% и 299,7%, соодветно.

²⁸ Неоптоварените средства се средствата со кои располагаат банките и коишто може да ги искористат како обезбедување за добивање дополнителни извори на средства, како што се средствата со кои банките може да тргуваат или средствата коишто централната банка ги прифаќа како инструменти за обезбедување при спроведувањето на монетарните операции (неоптоварените средства ги вклучуваат и паричните средства, средствата на сметка кај Централната банка, пласманите во сопственички инструменти коишто ги исполнуваат критериумите да бидат дел од високоликвидната актива на банките). Според новата регулатива, неоптоварените средства не се вклучуваат при утврдувањето на нето паричните одливи (како паричен прилив) доколку се опфатени во висококвалитетната ликвидна актива.

Графикон бр. 30

Кумулативен јаз меѓу договорените приливи и одливи, со вклучување на кумулативниот износ на неоптоварените средства во милиони денари

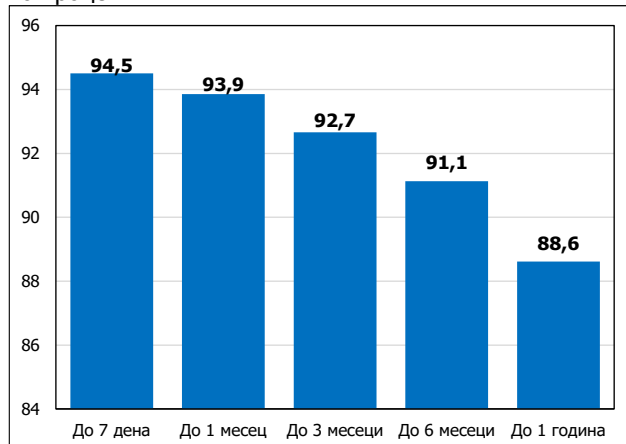
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

рочните сегменти над една година (долгорочните кредити на ниво на банкарски систем опфаќаат повеќе од 80% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти). Овие јазови во однос на активата на банкарскиот систем изнесуваат 35,3% (кумулативниот јаз до 7 дена) и 24,1% (кумулативниот јаз до 1 година).

Согласно со однесувањето на депонентите, банките проценуваат дека најголемиот дел од договорените парични одливи врз основа на депозити нема да се остварат од страна на депонентите во следните 12 месеци. Високиот процент на стабилни депозити се задржа и кога сè уште има ризици и неизвесност од пандемијата предизвикана од ковид-19, дополнително усложнети со негативните вести за појава и засилување на енергетска криза и зголемување на стапките на инфлација.

Графикон бр. 31

Очекувана стабилност на депозитите, според преостанатиот период до достасување, со состојба на 31.12.2021 година во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

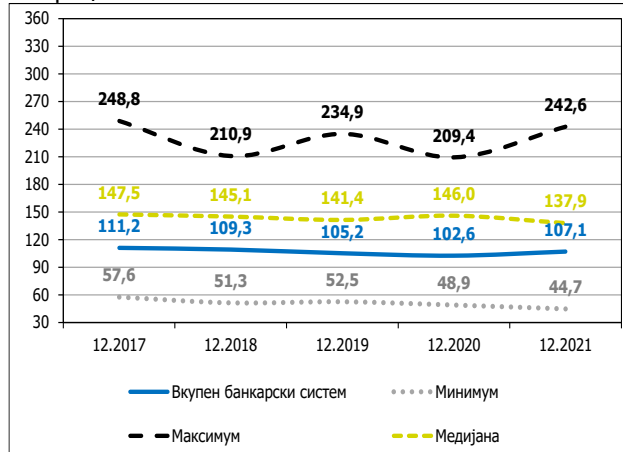
2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

На 31.12.2021 година, резултатите од спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови покажуваат дека банкарскиот систем се одликува со стабилна ликвидносна позиција, односно располага со доволно ликвидни средства за да им одговори соодветно на поединечните симулирани парични одливи. Отпорноста на банкарскиот систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносни шокови, а целосно искористување (107,1% на 31.12.2021 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа

Графикон бр. 32

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

комбинирани одливи²⁹ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства се проширува и со други финансиски инструменти³⁰ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. Во таков случај, при комбинација на претпоставените шокови, ликвидните средства на банкарскиот систем не би биле целосно искористени (поточно, за покривање на ликвидносни одливи би биле потребни 93,5% од ликвидните средства коишто се на располагање, според проширената дефиниција).

При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат банките овозможува намиравање на сите претпоставени, поединечни, екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при одлив на депозитите на десетте најголеми депоненти, а значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутациониот ризик и губењето на довербата на населението во банките

²⁹ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на десетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е изземена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

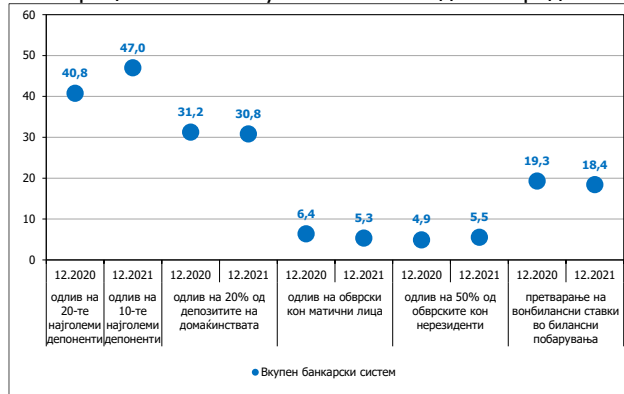
³⁰ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

Графикон бр. 33

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок

како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Во претпоставениот поединечен ликвидносен шок којшто опфаќа целосен одлив на депозитите на десетте најголеми депоненти, согласно со измените во регулативата за управување со ликвидносниот ризик, влезните податоци во симулацијата за 2021 година се однесуваат на депозитите на десетте најголеми депоненти, наместо претходниот опфат на дваесетте најголеми депоненти (пред 30.6.2021 година).

претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има значително поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на депозитите за финансирањето на активностите на банките. Оттука произлегува дека довербата во банкарскиот систем е значајна за одржливоста на ликвидносната позиција на банките и за раст на нивните активности. При претпоставена конверзија на определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања³¹, банките би потрошиле околу 20% од своите ликвидни средства, што иако е помалку во споредба со симулациите за одлив на депозити³², сепак и ова претпоставено намалување на ликвидните средства може да се смета за значајно. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив врз вкупниот резултат од оваа симулација.

³¹ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

³² При симулацијата за одлив на депозитите од десетте најголеми депоненти, ликвидните средства на банкарскиот систем се намалуваат за 47%, додека при претпоставен одлив на 20% од депозитите на домаќинства, ликвидните средства се намалуваат за 30,8%.

3. Валутен ризик

Во 2021 година, банкарскиот систем ја намали изложеноста на валутен ризик, отсликано преку понискиот сооднос меѓу отворената девизна позиција и сопствените средства, како и преку помалото учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства. Анализирано по одделна банка, на 31.12.2021 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства. По подолг период на речиси постојано намалување, нивото на евроизација, мерено преку учествата на активата и пасивата со валутна компонента во вкупната актива, односно пасива, бележи раст втора година по ред. Наспроти тоа, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити на нефинансискиот сектор се намали на годишна основа, иако и натаму е високо и индиректно ги изложува банките на валутен ризик. Сепак, имајќи го предвид претежното учество на еврото во кредитите, но и во другите активности на банките со валутна компонента, веројатноста за остварување на валутниот ризик е минимална, со оглед на примената на стратегијата на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото.

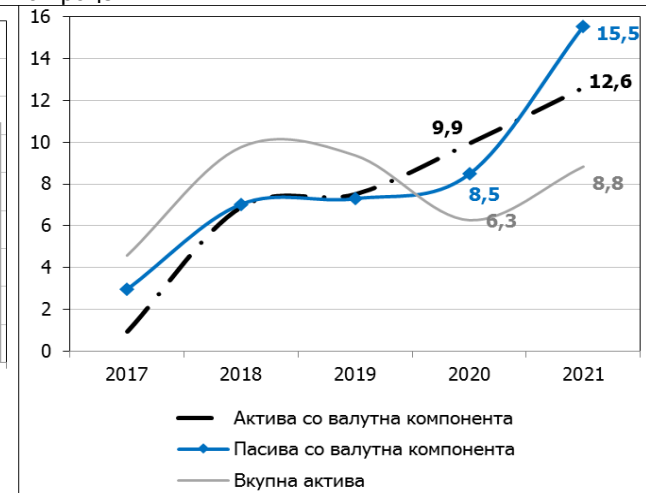
Графикон бр. 34

Годишна промена на вкупната актива, активата со валутна компонента и пасивата со валутна компонента, во износи (лево) и во проценти (десно)*

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Средствата се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“, согласно со регулативата за управување со валутниот ризик. РБСМ не е вклучена во анализата, бидејќи согласно со законската регулатива, на РБСМ не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

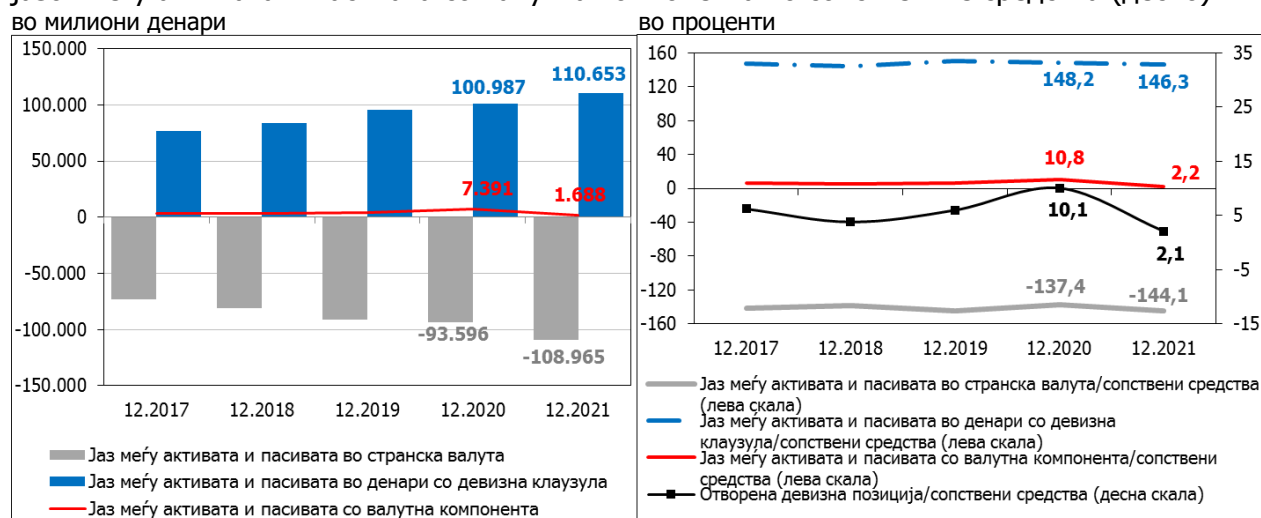
На 31.12.2021 година, јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента беше позитивен и изнесуваше 1.688 милиони денари, што претставува годишно намалување за значителни 77,2%, или за 5.703 милиони денари. Ова намалување на јазот, се должи на поголемиот раст на пасивата (за 15,5% или за 34.986 милиони денари)³³ во однос на растот на активата со валутна компонента (за 12,6% или за 29.283

милиони денари)³⁴. Големиот пад на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, при истовремен раст на сопствените средства, условија намалување на соодносот на овој јаз и сопствените средства. Така, на крајот на годината, соодносот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства на банките изнесуваше 2,2%, што претставува годишен пад од 8,6 процентни поени, додека отворената девизна позиција изнесуваше 2,1% од сопствените средства на банкарскиот систем (најниско остварено ниво за последните десет години) и е помала за 8,0 процентни поени во однос на 31.12.2020 година³⁵.

Графикон бр. 35

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

³³ Растот на пасивата со валутна компонента најмногу беше условен од растот на позицијата „Тековни сметки и други краткорочни обврски“ за 21.436 милиони денари (во чии рамки е вклучен растот на тековните сметки на физички лица, од 13.372 милиона денари и растот на тековните сметки на приватни нефинансиски друштва во странска валута за 6.256 милиони денари). Исто така, голем придонес во зголемувањето на пасивата со валутна компонента имаа и депозитите во странска валута коишто се зголемија за 9.693 милиони денари, додека помало беше влијанието на растот на обврските врз основа на кредити во странска валута (за 2.108 милиони денари), како и растот на субординираните обврски во странска валута кон нерезиденти (за 1.229 милиони денари).

³⁴ Активата со валутна компонента се зголеми најмногу како резултат на годишниот раст на кредитите со валутна компонента (за 8.531 милион денари) и тековните сметки во странски банки (за 6.346 милиони денари). Големо влијание врз растот на активата со валутна компонента имаше и зголеменото вложување во државните обврзници од 4.020 милиони денари (од кои 3.612 милиони денари отпаѓаат на обврзници во денари со девизна клаузула и 408 милиони денари во обврзници во странска валута), како и зголеменото вложување во државните записи во денари со девизна клаузула (раст од 3.027 милиони денари). Одредено влијание врз растот на активата со валутна компонента имаше и растот на сметките во странска валута кај НБРСМ (за 2.982 милиона денари), задолжителни депозити во странска валута кај НБРСМ (за 2.562 милиона денари) и зголеменото вложување во хартиите од вредност издадени од нерезиденти, и тоа за 1.168 милиони денари.

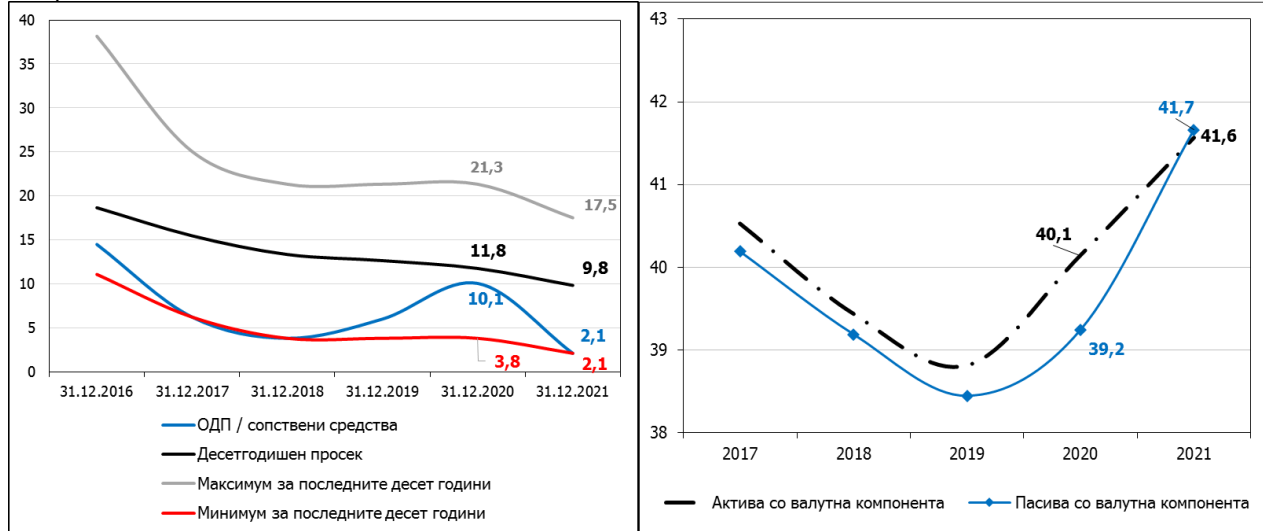
³⁵ Јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента ја претставува разликата меѓу билансната актива и пасива со валутна компонента, додека отворената девизна позиција покрај јазот меѓу билансните активни и пасивни позиции со валутна компонента, го вклучува и јазот меѓу вонбилансните актива и пасива со валутна компонента.

Графикон бр. 36

Десетгодишен просек од показателот ОДП / сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

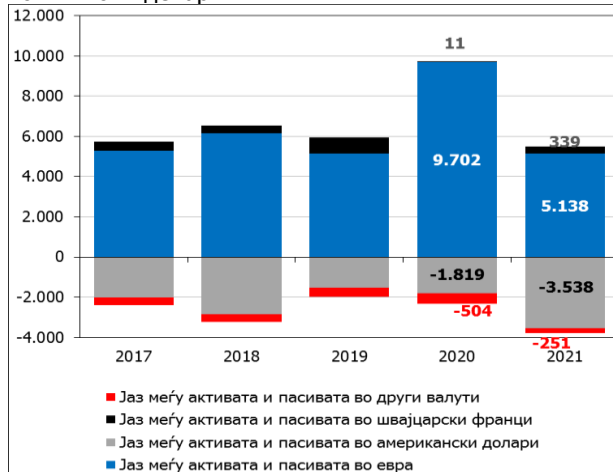
* Во рамките на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена „РБСМ“ АД Скопје.

Поголемиот раст на активата и пасивата со валутна компонента, во однос на растот на вкупната актива, условија раст на учеството на активата, односно пасивата со валутна компонента во вкупната актива, односно пасива на банките, за 1,4 и 2,4 процентни поени, соодветно. Со ова, продолжи растот на евроизација, којшто започна претходната година.

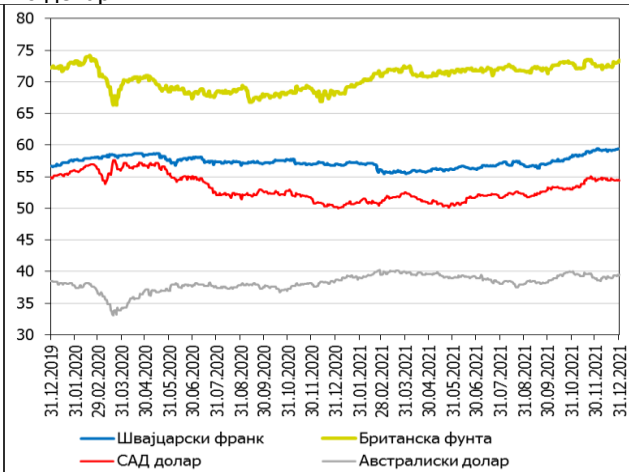
Графикон бр. 37

Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

во милиони денари

во денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по валути, стеснувањето на позитивната разлика меѓу активата и пасивата со валутна компонента, се должи пред сè на стеснувањето на јазот меѓу позициите во евра и евроклаузула (пад за 4.564 милиони денари), но и на проширувањето на негативниот јаз меѓу позициите во американски долари и денари со клаузула во американски долари (кој се прошири за 1.720 милиони денари). Намалениот јаз меѓу позициите во евра и евроклаузула произлегува од поголемиот раст на пасивата во евра и во денари со евроклаузула (за 30.839 милиони денари), во однос на растот на активата во евра и во денари со евроклаузула (за 26.275 милиони денари)³⁶. Исто така, проширувањето на негативниот јаз меѓу позициите во американски долари и во денари со клаузула во американски долари произлегува од поголемиот раст на пасивата во долари и во денари со клаузула во американски долари (за 3,567 милиони денари) во однос на активата во оваа валута (за 1,847 милиони денари)³⁷. Промените во јазот кај позициите во други валути немаат некое значително влијание врз движењата на вкупниот јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента.³⁸

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента
во проценти

Валута	31.12.2020		31.12.2021	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	90,8	89,5	90,7	89,3
Американски долар	5,8	6,8	5,9	7,3
Швајцарски франк	1,3	1,4	1,5	1,3
Австралиски долар	0,7	0,9	0,5	0,7
Британска фунта	0,5	0,6	0,6	0,6
Останато	0,9	0,9	0,9	0,8
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Еврот и натаму има најголемо учество во валутната структура на активата и пасивата со валутна компонента, така што одржувањето стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото е клучен фактор за одржување ниска веројатност за остварување како на директниот, така и на индиректниот валутен ризик. Имено, повеќе од 99% од кредитите со валутна компонента се номинирани во евра, или се во денари со евроклаузула. На 31.12.2021 година, учеството на кредитите со валутна компонента во

³⁶ Слично како и за вкупната актива и пасива со валутна компонента, годишниот раст на пасивата со еврокомпонента најмногу беше условен од растот на позицијата „Тековни сметки и други краткорочни обврски“ за 17.666 милиони денари, на депозитите за 10.095 милиони денари и на обврските по кредити за 2.108 милиони денари, додека растот на активата со еврокомпонента произлегува најмногу од растот на позицијата „парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали“ од Извештајот за изложеност на валутен ризик по позиции (којашто ги вклучува и тековните сметки во евра) за 8.483 милиони денари, од зголемените вложувања во хартии од вредност за 8.767 милиони денари, како и од растот на кредитите со еврокомпонента за 8.743 милиони денари. Извештајот за изложеност на валутен ризик по позиции, банките го доставуваат до Народната банка согласно со Упатството за спроведување на Одлуката за управување со валутниот ризик („Службен весник на РМ“ бр. 154/2008).

³⁷ Годишниот раст на пасивата во долари и во денари со клаузула во американски долари е резултат на годишниот раст на позицијата „Тековни сметки и други краткорочни обврски“ за 3.128 милиони денари, додека растот на активата со компонента во долари произлегува од растот на позицијата „парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали“ од Извештајот за изложеност на валутен ризик по позиции.

³⁸ Позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во швајцарски франци се прошири за 328 милиони денари, како резултат на поголемиот раст на активата во оваа валута. Останатите анализирани валути, заедно бележат проширување на негативниот јаз меѓу активата и пасивата за 253 милиони денари.

вкупните кредити на нефинансискиот сектор се намали за 1,1 процентен поен, главно поради намаленото учество на кредитите со валутна компонента кај нефинансиските друштва.

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

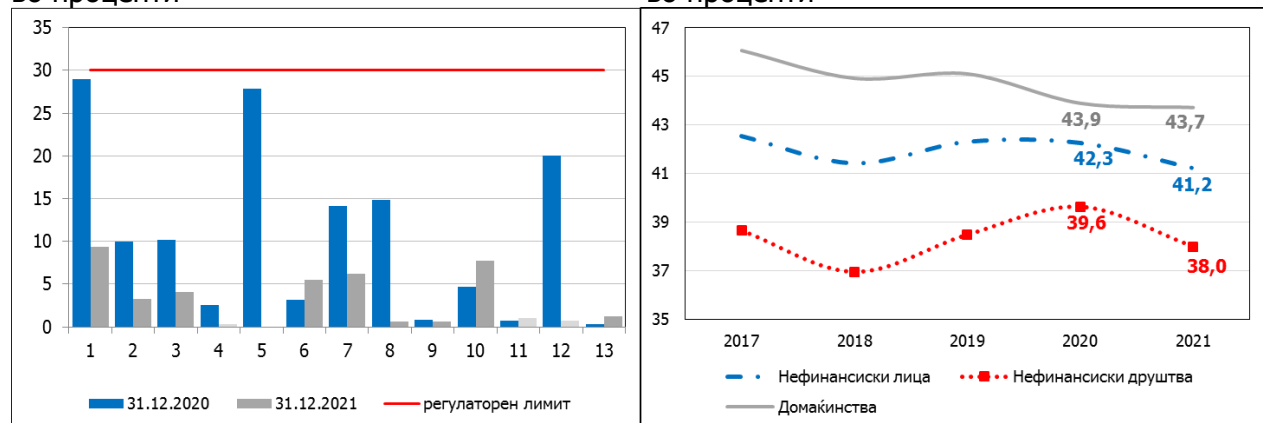
Опис	Број на банки										Агрегатна девизна позиција/со пствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/сопствени средства										
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	3	5	10	2	4	7	7	4	11	1	8
од 5% до 10%	4										4
од 10% до 20%											
од 20% до 30%											
над 30%											

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 31.12.2021 година, сите банки беа усогласени со пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства. Девет банки имаа долга девизна позиција, наспроти три банки коишто забележаа кратка девизна позиција. Највисоката агрегатна девизна позиција беше долга и изнесуваше 9,3% во однос на сопствените средства на банката, додека најниската беше негативна и изнесуваше 0,3% од сопствените средства на банката.

Графикон бр. 38

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси, се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но прикажани во апсолутна вредност.

** На 31.12.2021 година, прикажани се 12 банки (за една банка помалку) со оглед на присоединувањето на една банка кон друга.

4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности

На крајот на 2021 година, пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности, како мерка за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки, бележи зголемување, како во апсолутен износ, така и во однос на сопствените средства на банкарскиот систем. На агрегирана основа, банкарскиот систем и понатаму е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски. Значителното присуство на кредитите со променливи и во помал дел со прилагодливи каматни стапки и натаму ја истакнува изложеноста на индиректен кредитен ризик поврзан со ризикот од зголемување на каматните стапки.

Графикон бр. 39

Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според тип на каматна стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности, забележа годишен раст од 25,4%, или за 1.583 милиони денари, достигнувајќи ниво од 10,0% од сопствените средства на банкарскиот систем (8,8% на крајот од 2020 година). По одделна банка, овој сооднос се движи во интервалот од 0,5% до 16,8%, што е под нивото од пропишаните 20%³⁹. Според типот на каматната стапка, се зголемуваат пондерираните вредности на портфолијата со фиксна каматна стапка (за 759 милиони денари, или за 30,5%) и со променлива каматна стапка (за 940 милиони денари, или за 27,3%). Наспроти тоа, пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка бележи годишно намалување за 116 милиони денари, или за 39,0%.

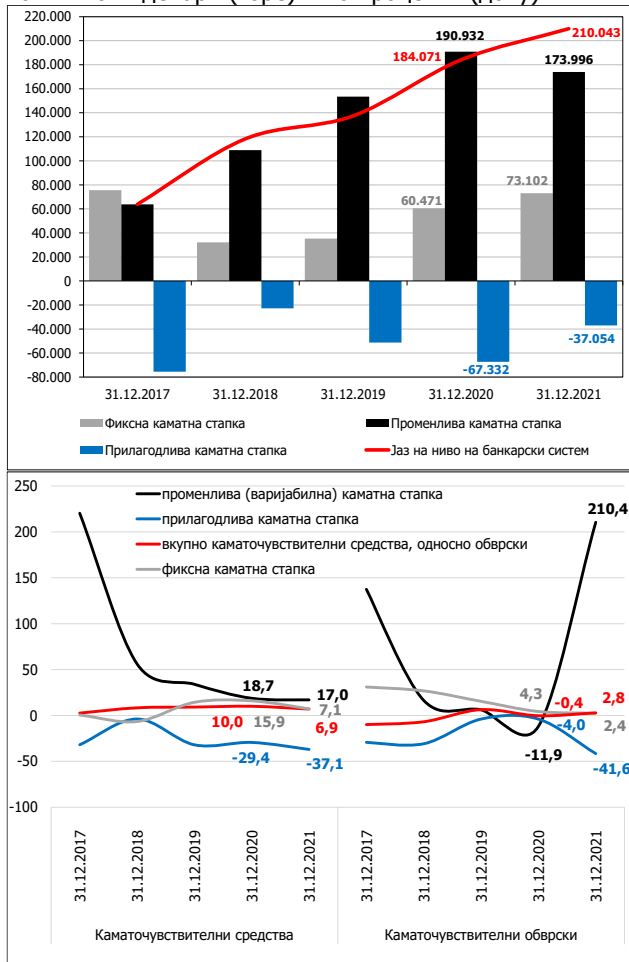
Во 2021 година, оствареното ниво на соодносот меѓу нето пондерираната позиција и сопствените средства го надмина пресметаниот просек од овој показател за последните 5 години и се

³⁹ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Графикон бр. 40

Каматочувствителни средства и обврски според тип на каматна стапка, јаз (горе) и годишна промена (долу) во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

доближи до максималното ниво забележано во последните 5 години⁴⁰.

Во 2021 година, вкупниот јаз, односно нето непондерираната позиција меѓу каматочувствителните средства и обврски, забележа годишен раст од 14,1% или за 25.972 милиона денари. Ова најмногу се должи на годишните промени на јазовите меѓу позициите со прилагодлива и фиксна каматна стапка. Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка бележи годишно стеснување (за 30.278 милиони денари, или за 45,0%), најмногу заради намалувањето на обврските врз основа на видување⁴¹ (за 42.675 милиони денари) наспроти намалувањето на пласманите во кредити (за 17.010 милиони денари) со овој тип каматна стапка. Во проширувањето на јазот на позициите со фиксна каматна стапка (од 12.631 милион денари, или за 20,9%), растот на пласманите во кредити со овој тип на каматна стапка (за 17.687 милиони денари), имаше најголем придонес. Позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со променлива каматна стапка бележи годишно стеснување, од 16.936 милиони денари, или за 8,9%, што е резултат на повисокиот годишен раст на обврските по видување⁴² (за 53.936 милиони денари) наспроти годишниот раст на пласманите во кредити (за 30.920 милиони денари) со овој тип каматна стапка.

⁴⁰ Податоците за изложеноста на банките и банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се расположливи од 2010 година, коишто овозможуваат утврдување петгодишни просеци почнувајќи од 2016 година.

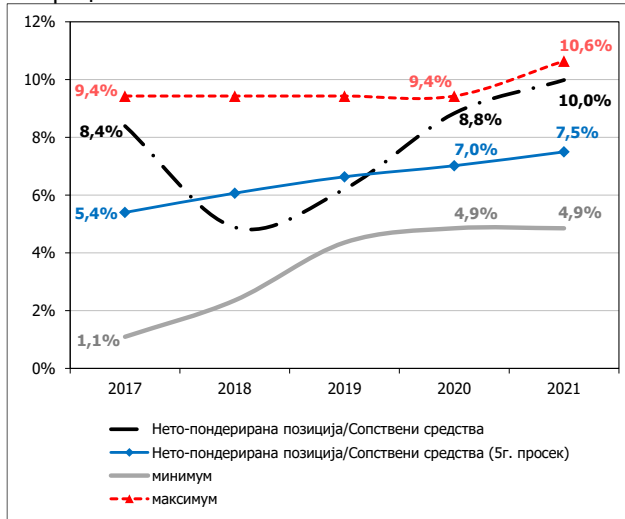
⁴¹ Пред сè, заради спроведена прекласификација на обврските по видување кај една банка, од позиции со прилагодлива кон позиции со променлива каматна стапка.

⁴² Со оглед на веќе споменатата прекласификација на обврските по видување кај една банка, од позиции со прилагодлива кон позиции со променлива каматна стапка.

Графикон бр. 41

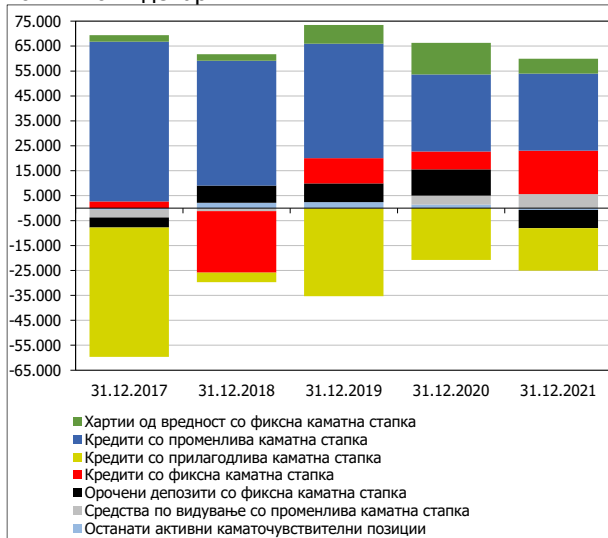
Нето пондерирана позиција / сопствени средства
во проценти

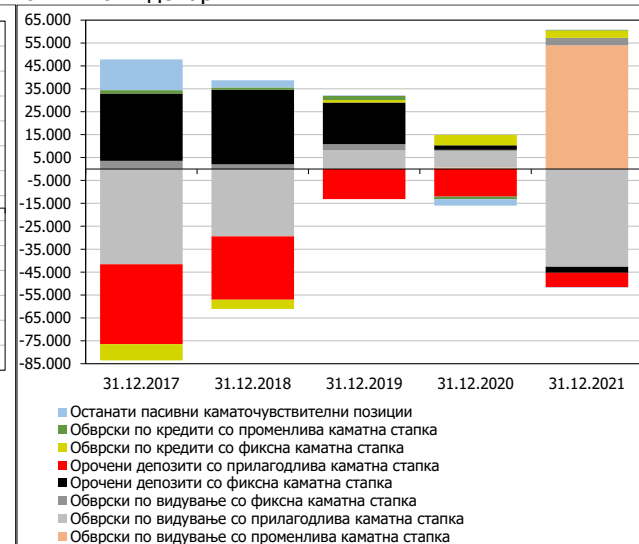
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 42

Годишни промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка
во милиони денари

во милиони денари

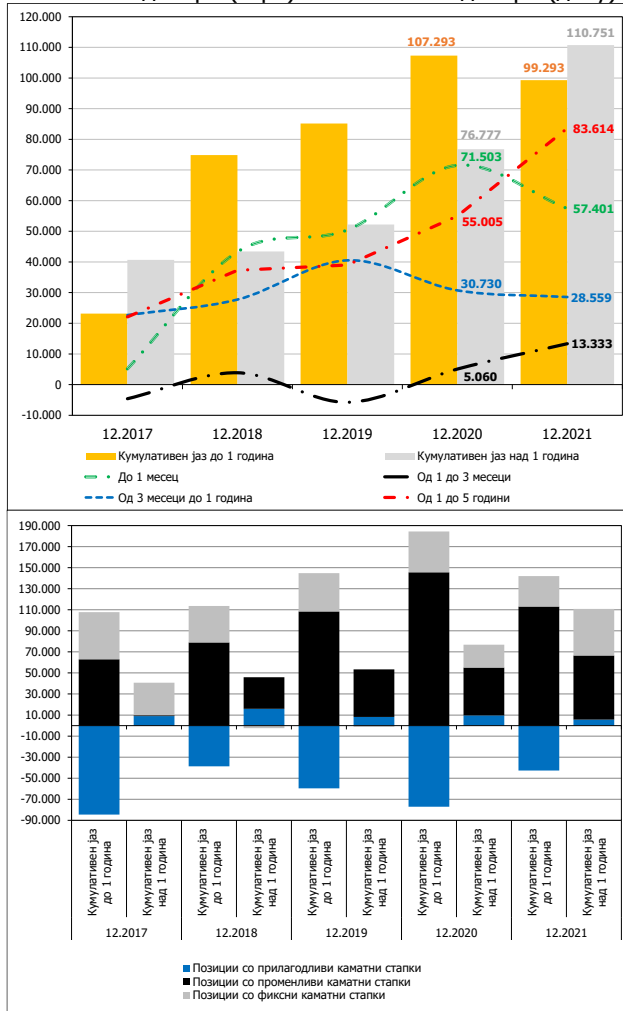
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, во 2021 година, најголем придонес кон проширувањето на вкупниот јаз меѓу

Графикон бр. 43

Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следна преоцена на каматните стапки (горе) и структура на јазот според типот на каматната стапка (долу) во милиони денари (горе) и во милиони денари (долу)

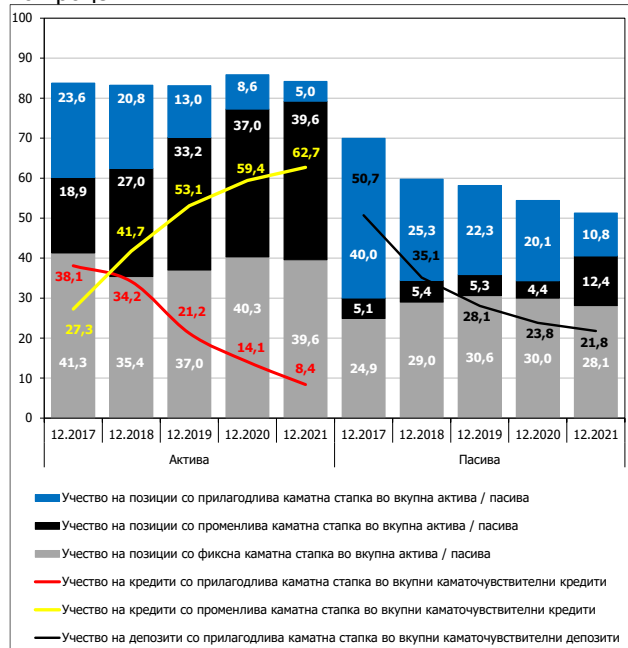
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

каматочувствителните средства и обврски имаше јазот од 1 до 2 години (раст од 26.280 милион денари). Јазот меѓу позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки е од 1 до 2 години се прошири најмногу заради растот на пласманите во кредити, со променлива и со фиксна каматна стапка, и на вложувањата во хартии од вредност со фиксна каматна стапка, наспроти годишниот пад на орочените депозити и обврските врз основа на кредити, пред сè со фиксна каматна стапка. Позначајна промена, но во обратна насока (намалување од 14.102 милиона денари) бележи јазот меѓу позициите каде што временскиот период до следната преоцена на каматните стапки изнесува до 1 месец, што е најмногу последица на зголемените обврски по видување со променлива и фиксна каматна стапка наспроти истовременото намалување на пласманите во орочени депозити. На агрегирана основа, банкарскиот систем и натаму е изложен на ризик од намалување на каматните стапки, со оглед на позитивниот вкупен јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски.

Графикон бр. 44

Структура на активата и пасивата, според типот на каматната стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки, односно индиректниот кредитен ризик, којашто произлегува од присуството на кредити со променлива и прилагодлива каматна стапка и натаму е значителна, иако забележа извесно намалување во 2021 година. На 31.12.2021 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 71,1% (73,5% на 31.12.2020 година), при што 62,7% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 8,4% се со прилагодлива каматна стапка.

Трендот на намалување на учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка продолжи и во 2021 година. Така, учеството на прилагодливата каматна стапка кај каматочувствителните средства се намали од 8,6% на крајот на 2020 година, на 5,0% на крајот на 2021 година. Истовремено, на страната на обврските, учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка се преполови, од 20,1% на 31.12.2020 година, на 10,8% на 31.12.2021 година.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

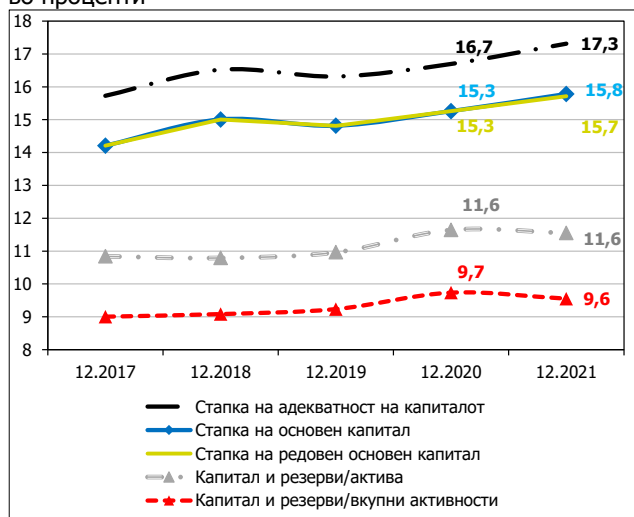

5. Ризик од несолвентност

Во 2021 година, банкарскиот систем ја одржа високата капитализираност и стабилната солвентна позиција. Повисокиот раст на сопствените средства на банките во однос на изложеноста на ризици доведе до подобрена солвентна позиција, а со тоа и подобар капацитет за справување со неочекуваните загуби. Стапката на адекватност на капиталот забележа годишно зголемување за 0,6 процентни поени, до нивото од 17,3%. Растот на сопствените средства најмногу се должи на задржаните добивки, емисијата на обични акции и издадените нови субординирани инструменти, додека растот на активата пондерирана според ризиците беше најмногу концентриран кај активата пондерирана според кредитниот ризик. Малку повеќе од 70% од растот на сопствените средства беше искористен за исполнување на регулаторните и супервизорските капитални барања. Преостанатиот дел од годишното зголемување на сопствените средства се искористи за зголемување на „слободниот“ капитал над минималните регулаторни и супервизорски барања, којшто го зголеми своето учество во сопствените средства до нивото од 10,9% (9,1% на крајот на 2020 година). Покрај тоа, 42,8% од сопствените средства на банкарскиот систем отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорската оцена и на заштитните слоеви на капиталот, коишто, пак, се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога може да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови покажува задоволителна отпорност.

Графикон бр. 45

Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

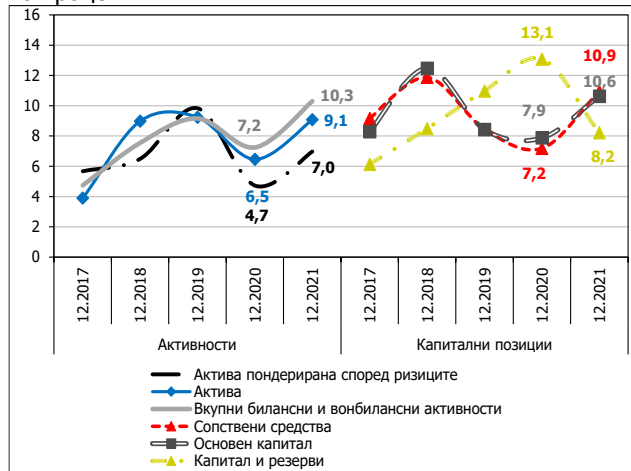
Графикон бр. 46

5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем

Банкарскиот систем ја заврши 2021 година со главно подобри показатели за солвентноста и капитализираноста, во споредба со претходната година. На годишна основа, стапката на адекватност на капиталот се зголеми за 0,6 процентни поени, до нивото од 17,3%, коешто е над пресметаниот десетгодишен просек од оваа стапка (16,6%) и е многу блиску до максимумот забележан во изминатите десет години (17,5%). Годишно зголемување, од половина процентен поен, забележаа и стапката на основен капитал и стапката на редовен основен капитал, коишто на 31.12.2021 година изнесуваат 15,8% и 15,7%, соодветно и се значително повисоки од пропишаниот

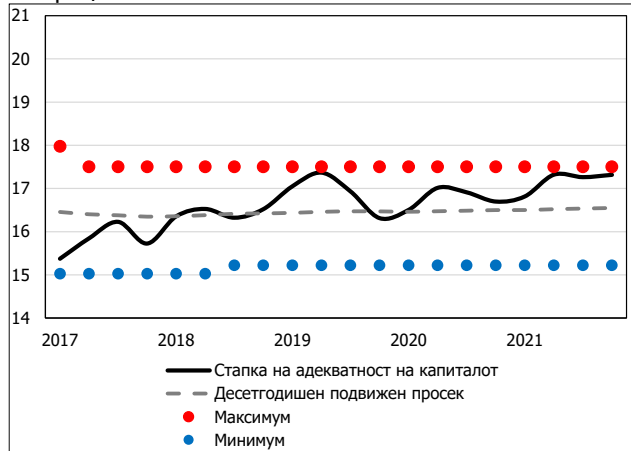
Годишна промена на компонентите на показателите за солвентноста во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 47

Движење на стапката на адекватност на капиталот во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

минимум од 6% и 4,5%, соодветно (притоа само една банка има издадено инструменти на додатен основен капитал). Наспроти тоа, учеството на капиталот и резервите во вкупната актива се задржа на истото ниво (11,6%), додека соодносот меѓу капиталот и резервите и вкупните активности на банкарскиот систем минимално се намали, за 0,1 процентен поен и се сведе на 9,6%. Сопствените средства, основниот капитал и капиталот и резервите забележаа солиден годишен раст од 10,9%, 10,6% и 8,2%, соодветно, додека зголемувањето на активата пондерирани според ризиците, билансната актива и вкупните (билансни и вонбилансни) активности на банките изнесуваше 7%, 9,1% и 10,3%, соодветно. Забавувањето на годишниот раст на капиталот и резервите (од околу 5 процентни поени) е најмногу последица на намалувањето на задржаните добивки коишто се расположливи за распределба на акционерите, заради исплата на дивиденда⁴⁵ на акционерите од страна на три банки⁴⁶.

Заради обезбедување соодветно ниво на капитал и спречување прекумерно задолжување, банките се должни на полугодишна основа да ја утврдуваат и да ја следат стапката на задолженост (како сооднос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност). Просечната стапка на задолженост пресметана за 2021 година

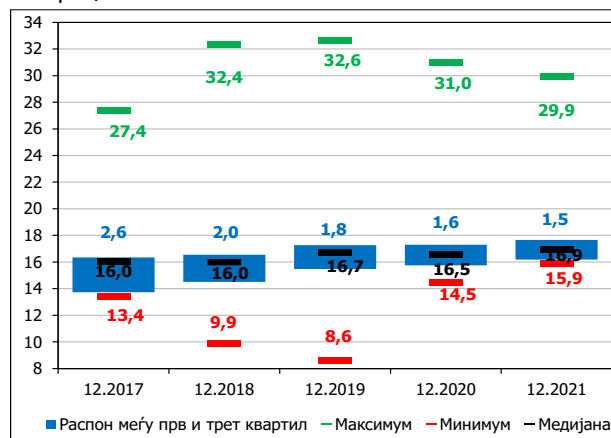
⁴⁵ Во февруари 2021 година, Народната банка донесе Одлуката за привремено ограничување на распределбата и исплатата на дивиденда. Целта на Одлуката беше да се делува превентивно и да овозможи натамошно зголемување и одржување на отпорноста и стабилноста на банкарскиот систем, како и поддршка на кредитната активност, во услови на неизвесност околу понатамошниот тек на здравствената криза. Донесената одлука беше со важност до крајот на 2021 година, со можност да биде предвремено укината, зависно од околностите со пандемијата. Така, по претходно спроведена детална анализа на актуелните околности, движења и согледувања за банкарскиот систем и окружувањето во коешто работи, земајќи ги притоа предвид и резултатите од спроведените стрес-тестирања за отпорноста на банкарскиот систем на претпоставени шокови, на почетокот на август 2021 година, Советот на Народната банка ја укина оваа одлука.

⁴⁶ Исплатата на дивиденда немаше влијание врз годишното движење на сопствените средства на банките и нивната стапка на адекватност на капиталот, со оглед на фактот што задржаната добивка расположлива за распределба на акционерите, којшто се искористи за исплатата на дивидендата, согласно со регулативата не се вклучува во сопствените средства на банките.

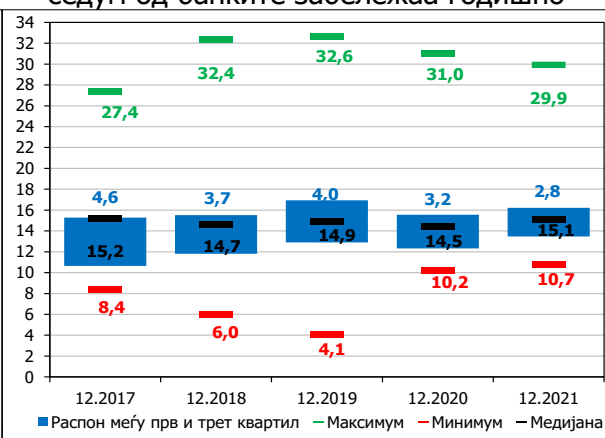
Графикон бр. 48

Мерки за распределбата на стапката на адекватност на капиталот (лево) и стапката на основен капитал (десно) во банкарскиот систем во проценти

изнесува 10,6%⁴⁷ и е непроменета со однос на 2020 година.

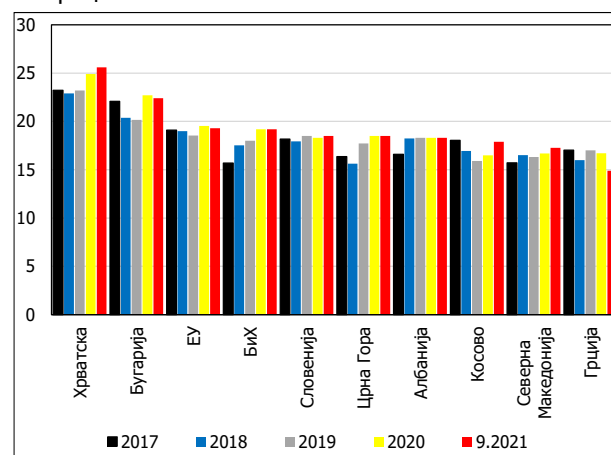
Анализирано по одделна банка, стапките на адекватност на капиталот кај седум од банките забележаа годишно

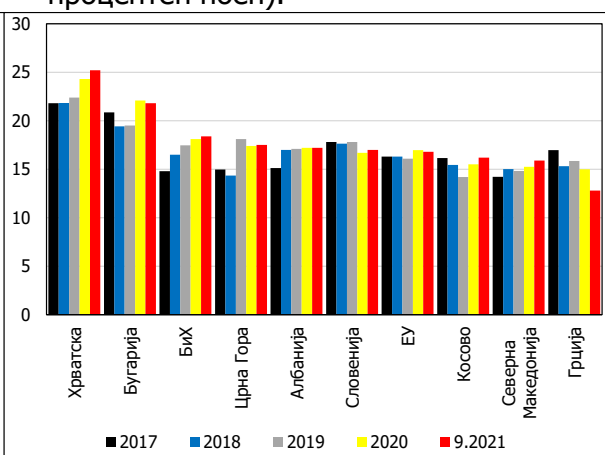
доставени од страна на банките.

Графикон бр. 49

Стапка на адекватност на капиталот (лево) и стапка на основен капитал (десно) за банкарските системи на избрани земји во проценти

зголемување (во интервал од 0,4 до 2,3 процентни поени), кај две од банките останаа исти, додека кај останатите четири банки забележаа годишно намалување (во интервал од -0,1 до -1 процентен поен).

Извор: ММФ, ЕБА и интернет-страниците на институциите.

* Податоците за банкарскиот систем на Северна Македонија се со состојба на 30.9.2021 година, заради подобра споредливост со банкарските системи на другите земји, за кои последен расположлив податок е заклучно со септември 2021 година.

Во банкарските системи на земјите од нашето окружување и со ЕУ, стапката на адекватност на капиталот се движи во интервалот помеѓу 14,9% и 25,6%.

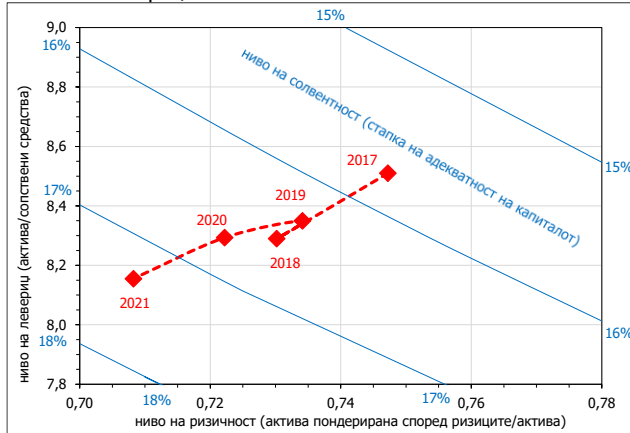
⁴⁷ Просечната стапка на задолженост пресметана за првото полугодие од 2021 година изнесува 10,6%, а за второто полугодие од годината изнесува 10,7%.

Графикон бр. 50

Ниво на левериџ, ризичност и солвентност на банкарскиот систем

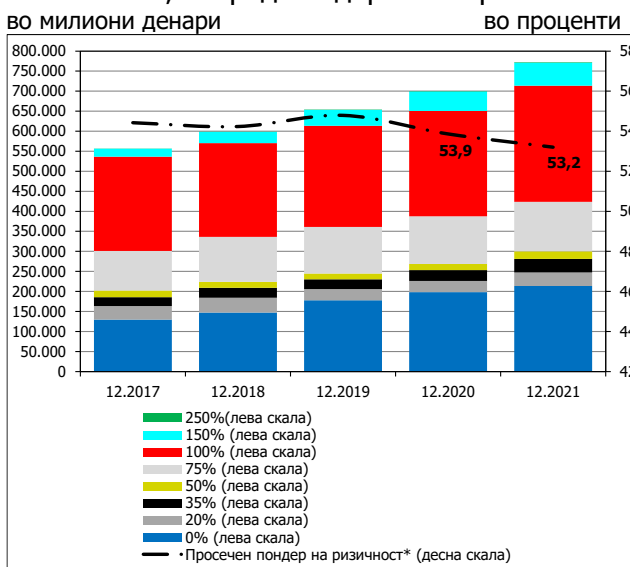
во пати и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 51

Износ на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Просечниот пондер на ризичност е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

Расчленувањето на стапката на адекватност на капиталот на нејзините составни компоненти упатува на истовремено намалување на соодносот меѓу активата и сопствените средства (показател за нивото на левериџ, задолженост), како и на учеството на активата пондерирана според ризиците во вкупната актива (показател за нивото на ризичност на активностите на банкарскиот систем), што севкупно придонесе за зголемување на стапката на адекватност на капиталот во 2021 година.

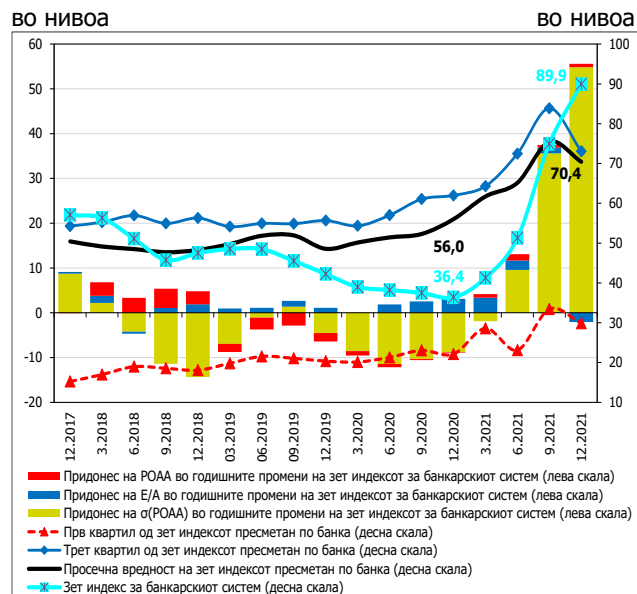
Годишниот раст на вкупната актива пондерирана според ризиците забрза и изнесува од 7% (4,7% во 2020 година) или 29.480 милиони денари, што најмногу произлезе од растот на активата пондерирана според кредитниот ризик, за 33.747 милиони денари, или за 8,9%. Притоа, најголем раст забележаа активностите на банките коишто се вклучуваат со пондер на ризичност од 100% (за 27.275 милиони денари), најмногу како резултат на зголемувањето на побарувањата од други трговски друштва (побарувањата од претпријатијата). Сепак, речиси 55% од растот на побарувањата со пондер на ризичност од 100% произлегува од зголемувањето на вонбилансните побарувања. Истовремено, побарувањата со пондер на ризичност од 0% (претежно ликвидната актива на банкарскиот систем⁴⁸) забележаа солиден раст од 15.390 милиони денари, што е повисок раст во споредба со останатите побарувања на кои се применуваат некои од другите пропишани пондери на ризичност, а меѓу нив највисоко годишно зголемување, од 8.636 милиони денари, бележат побарувањата со пондер на ризичност од 150% (потрошувачките

⁴⁸ Повеќе детали во делот за ликвидносниот ризик од овој извештај.

кредити со оригинална рочност еднаква или поголема од 8 години). **Ваквите движења во активата пондерирана според кредитниот ризик придонесоа за намалување на просечното ниво на ризичност на банкарските активности (мерено преку соодносот меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност) за 0,7 процентни поена, на нивото до 53,2%.**

Графикон бр. 52
Зет-индекс

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Нагорното движење на зет-индексот упатува на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност.

Стабилноста на банките, мерена преку т.н. зет-индекс (англ. Z-index⁴⁹), е на релативно високо ниво. Во просек е потребен негативен шок во висина од најмалку 70,4 стандардни девијации од стапката на поврат на просечната актива, за да дојде до целосно исцрпување на капиталниот потенцијал на банкарскиот систем. Во текот на 2021 година, се забележа позначително зголемување (подобрување) на просечната вредност на зет-индексот, заради намалената променливост на профитите на банките во текот на годината, мерена преку стандардната девијација од стапката на поврат на просечната актива, како и заради повисоката стапка на поврат на просечната актива.

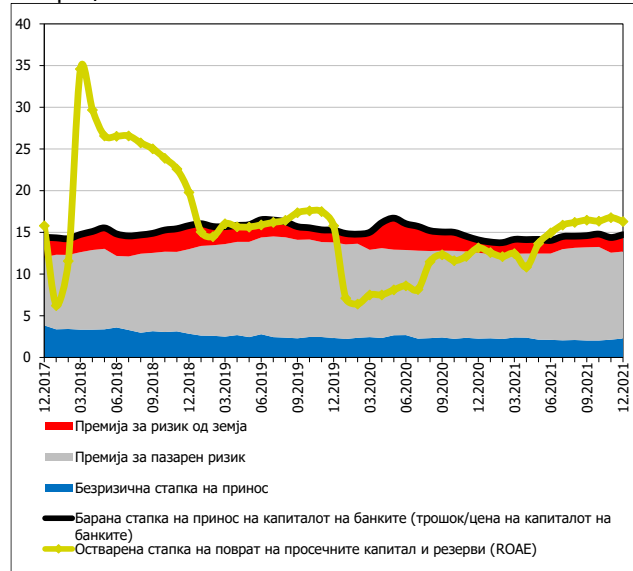
Трошокот на капитал, односно бараната стапка на принос на инвеститорите во акциите на банките, пресметан со примена на

⁴⁹ Зет-индексот се пресметува на следниов начин: $Z = (ROAA + E/A) / (\sigma(ROAA))$, каде што ROAA претставува стапка на поврат на просечната активата, E се капиталот и резервите, A ја претставува активата, а $\sigma(ROAA)$ претставува стандардна девијација од стапката на поврат на просечната актива, пресметана за последните три години. Од формулата може да се забележи дека оваа мерка во себе комбинира повеќе показатели: показател за остварувањата, профитабилноста на банките (ROAA), показател за нивото на ризици во банкарското работење ($\sigma(ROAA)$) и мерка за стабилноста и солвентноста на банките (E/A). Вака пресметан, зет-индексот го мери „растојанието“ на банката од целосно исцрпување на нејзиниот капитален потенцијал, изразено во број на стандардни девијации од стапката на поврат на активата и како таков, претставува мерка за капацитетот на банките за апсорбирање загуби. Повисоките нивоа на овој индекс упатуваат на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност на банките. Зет-индексот, вообичаено, се изразува во логаритамска форма (природен логаритам од претходно дадената формула), но полесно се интерпретира и е поиндикативен кога е изразен во нивоа.

Графикон бр. 53

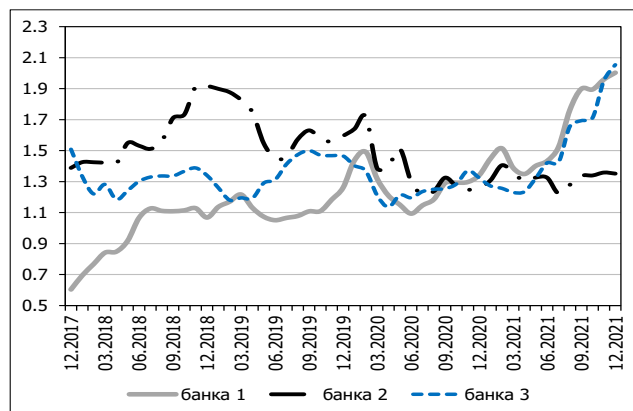
Висина и структура на трошокот (цената) на капиталот на банките чии акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 54

Сооднос меѓу пазарната цена и книговодствената вредност на акциите (горе) и процент од вкупниот број издадени акции коишто биле тргувани во изминатиот едногодишен период (долу), за трите најголеми банки во системот во број на пати (горе) / во проценти (долу)

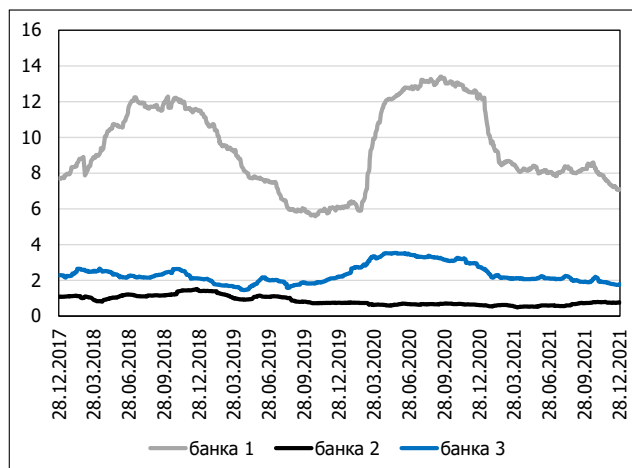

т.н. модел „КАПМ⁵⁰“, на примерок од осум⁵¹ банки чии акции котираат на официјалниот пазар, забележа годишно зголемување. Имено, цената на капиталот, пресметана со овој модел, се зголеми за 0,6 процентни поени, до нивото од 14,7%, на крајот на 2021 година. Стапката на поврат на капиталот, остварена од банките опфатени со анализата исто така се зголеми и достигна 16,3%, што го надминува нивото на бараната стапка на принос од акциите. Повисоката барана стапка на принос од акциите на банките најмногу произлегува од зголемената премија за ризик од земја, којашто, на годишна основа, се зголеми за 0,5 процентни поени (што е резултат на проширувањето на разликата меѓу приносите на издадените македонски еврообврзници и приносите на споредливи германски обврзници). Зголемувањето на оваа премија беше повеќе изразено во втората половина од 2021 година, и тоа особено во последниот квартал, во услови на продолжена неизвесност околу пандемијата (појава и ширење на новата варијанта на вирусот, наречена омикрон), зголемување на цените на енергенсите и ширење негативни вести за појава и разгорување на енергетската криза и главно остварување повисоки стапки на инфлација.

Во 2021 година, показателот за соодносот меѓу цените на акциите и нивната книговодствена вредност (англ. price-to-book ratio) за трите најголеми банки во системот се одржа на релативно високо ниво. Притоа, кај две од

⁵⁰ Пресметан е со примена на т.н. модел КАПМ (англ. Capital-Asset Pricing Model – CAPM), каде што цената на капиталот се утврдува како збир од: 1) безризичната стапка на принос (утврдена е како просек од приносите до достасување на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза), 2) производот од бета-коэффициентот за акцијата и разликата меѓу пазарната стапка на принос и безризичната стапка на принос (или премија за пазарен ризик) и 3) премијата за ризик од земја (утврдена како разлика меѓу приносите на македонските еврообврзници и споредливи германски обврзници). Премијата за пазарен ризик е пресметана како просек од премиите за пазарен ризик за секоја банка, пондериран со големината на нивната актива.

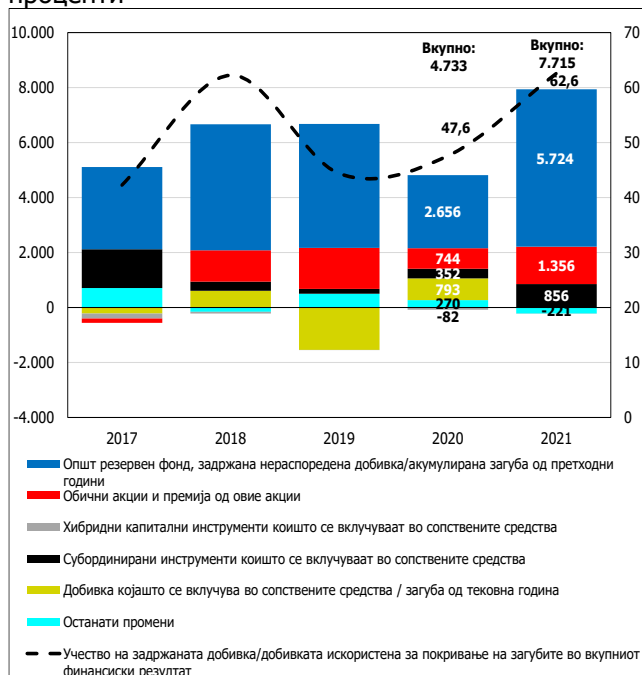
⁵¹ Од август 2021 година, бројот на банки се намали на седум, со оглед на присоединувањето на една банка кон друга банка.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 55

Структура на годишните промени на сопствените средства во милиони денари проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

анализираните банки, овој показател особено се зголеми во втората половина од годината, кога беа поизразени очекувањата за исплата на дивиденда, со што соодносот меѓу пазарната цена и книговодствената вредност на акциите кај двете банки достигна ниво од 2 (пати).

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Структурата на сопствените средства на ниво на банкарскиот систем покажува дека секторот располага со квалитетни капитални позиции, коишто му овозможуваат задоволителна отпорност на потенцијални стресни сценарија. На крајот на 2021 година, најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) учествува со 90,8% во вкупните сопствени средства, на додатниот основен капитал отпаѓаат само 0,4% од сопствените средства на банкарскиот систем, а дополнителниот капитал сочинува 8,8%.

Во 2021 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа забрзан годишен раст од 7.715 милиони денари, или за 10,9% (7,2% во 2020 година). Најголем придонес за растот на сопствените средства во 2021 година имаше реинвестирањето на добивките на банките остварени во претходната година, како и емисијата на нови обични акции (од страна на две банки⁵² од групата големи банки, една банка⁵³ од групата средни и една банка⁵⁴ од групата мали банки) и издадените нови

⁵² Повеќе информации на следниве врски: [Јули - Korrik 2021.pdf \(sec.gov.mk\)](#), страна 8 и [Месечен извештај април 2021.pdf \(sec.gov.mk\)](#), страница 8.

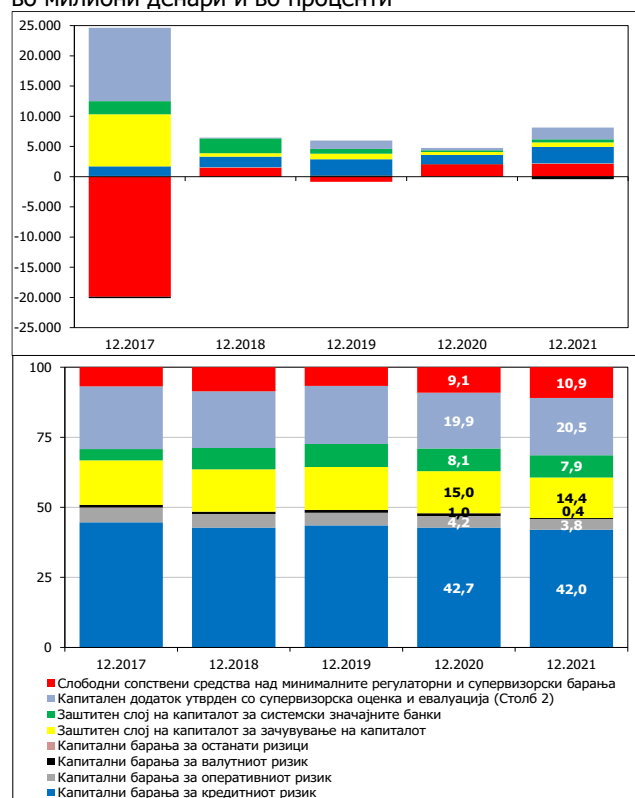
⁵³ Повеќе информации на следнава врска: [Владата го зголеми капиталот на Развојна банка за поголема поддршка на приватниот сектор \(mbdp.com.mk\)](#).

⁵⁴ Повеќе информации на следнава врска: [Ноември / Nëntor 2021 \(sec.gov.mk\)](#), страница 8.

Графикон бр. 56

Структура на годишните промени (горе) и на состојбата (долу) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

субординирани инструменти⁵⁵. Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Речиси⁵⁶ сите составни елементи на сопствените средства, анализирано според нивната намена бележат годишен раст. Капиталните барања за покривање на ризиците (од столбот 1) се зголемија за 2.358 милиони денари, или за 7% и на 31.12.2021 година, на нив отпаѓаат 46,2% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем (47,9% на 31.12.2020 година). Годишниот раст на капиталните барања за покривање на ризиците произлегува, во најголема мера, од зголемувањето на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, и тоа најмногу од активностите на банките со претпријатијата (побарувања од други трговски друштва) и населението (побарувањата врз основа на портфолиото на мали кредити). Заштитните слоеви на капитал⁵⁷ (за зачувување на капиталот и за системски значајните банки⁵⁸) се зголемија за 1.249 милиони денари, или за 7,7%, на годишно ниво и на крајот на 2021 година учествуваат со 22,4% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем (23,1% на 31.12.2020 година).

⁵⁵ Во 2021 година, издадени се субординирани инструменти во вкупен износ од 1.261 милион денари од страна на една банка од групата големи банки (922 милиона денари), една банка од групата средни банки (277 милиони денари) и една банка од групата мали банки (62 милиона денари).

⁵⁶ Капиталните барања за покривање на валутниот ризик се намалија на годишна основа, за 417 милиони денари, или за 58,9%, што е резултат на позначителното намалување на агрегатната девизна позиција на банкарскиот систем. Повеќе информации во делот за валутен ризик од овој извештај.

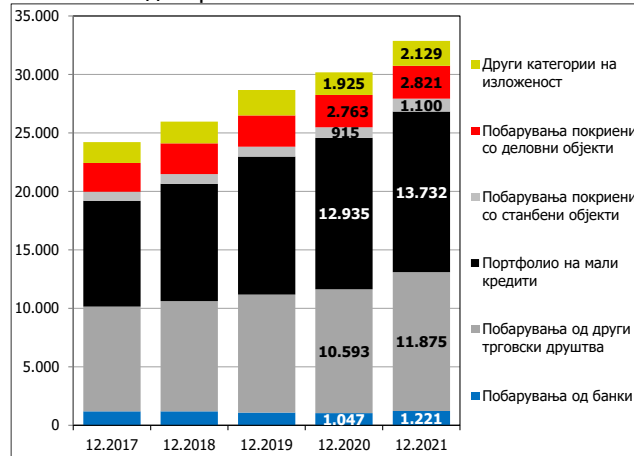
⁵⁷ Од четирите заштитни слоеви на капиталот предвидени со Законот за банките, во 2021 година сите банки имаа обврска да го исполнуваат заштитниот слој за зачувување на капиталот, додека седумте банки (шест банки, по присојединувањето на една банка кон друга банка) идентификувани како системски значајни банки, имаат обврска да исполнуваат и соодветна стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајни банки.

⁵⁸ Согласно со Одлуката за методологијата за идентификување системски значајни банки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 26/17 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 88/21), најдоцна до 30 април во секоја година, Народната банка ги идентификува системски значајните банки и ги утврдува стапките на заштитен слој на капиталот што овие банки треба да ги одржуваат. Системски значајните банки се должни да се усогласат со утврдените стапки на заштитниот слој на капиталот системски значајни банки најдоцна до 31 март во следната година. Пресметката за идентификување на системски значајните банки за периодот април 2021 – март 2022 година е спроведена врз основа на податоците, со состојба на 31 декември 2020 година. Според оваа пресметка, како системски значајни банки се идентификувани седум банки (коишто треба да ја исполнат утврдената стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајна банка, најдоцна до 31.3.2022 година). Повеќе на следна врска: [Skopje, 11 \(nbrm.mk\)](http://Skopje, 11 (nbrm.mk)). Со присојединувањето на една банка кон друга банка, бројот на системски значајни банки се намали на шест банки.

Графикон бр. 57 Износ и структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категории на изложеност

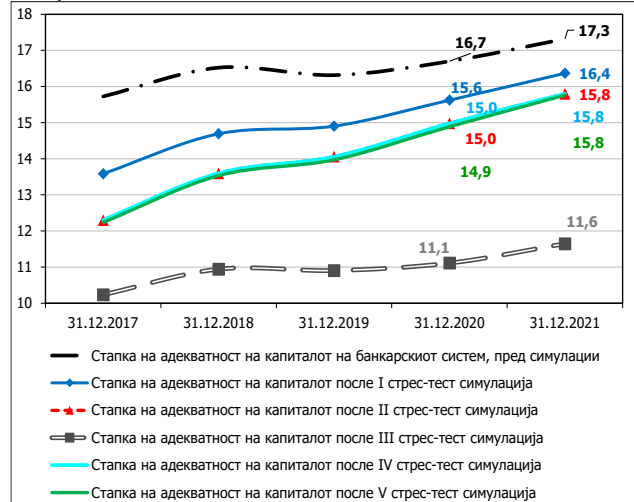
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 58

Резултати од стрес-тест симулациите во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките⁴³.

Износот на капиталниот додаток утврден со супервизорска оценка и евалуација (столб 2) забележа годишно зголемување од 1.952 милиона денари, или за 13,9% и учествува со 20,5% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем. Конечно, слободните сопствени средства, над потребните регулаторни и супервизорски барања, забележаа солиден годишен раст од 2.155 милиони денари, или за 33,6% и достигнаа учество од 10,9% од вкупните сопствени средства.

Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот по одделни групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Банкарскиот систем покажува задоволително ниво на отпорност на спроведените редовни симулирани шокови, коишто претпоставуваат екстремно остварување на кредитниот ризик (изолирано, или во комбинација со остварување на валутниот и/или ризикот од промена на каматните стапки). Резултатите од спроведеното редовно стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови се подобри во споредба со 31.12.2020 година, најмногу заради повисокото почетно ниво на стапката на адекватност на капиталот, пред шоките.

⁴³ Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

III: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

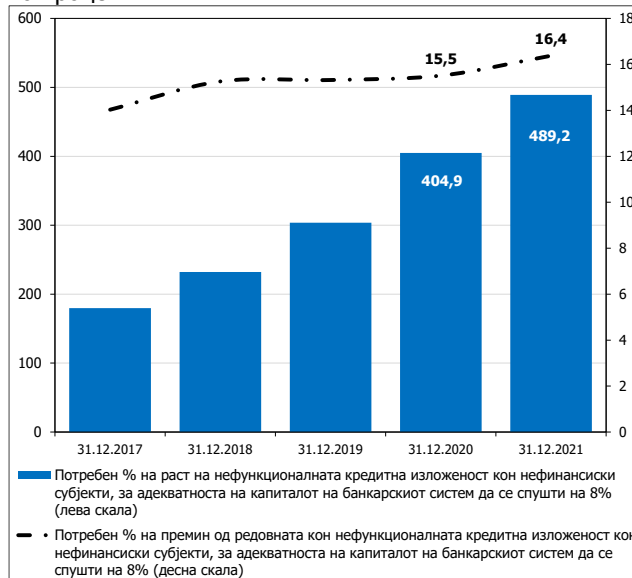
IV: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

V: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.

Графикон бр. 59

Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките⁴⁴.

Адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8%, при ниту една од симулациите, иако кај поединечни банки се воочува хипотетичка потреба за докапитализација при симулираните екстремни шокови.

Хипотетичките шокови на страната на кредитниот ризик имаат најголемо влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Резултатите од т.н. обратен стрес-тест (англ. reverse stress test) покажуваат дека е потребен раст од 489,2% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 16,4% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти до 8%. Сепак, станува збор за прилично екстремни и помалку веројатни симулации, особено на краток рок, имајќи предвид дека во 2021 година, нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти бележи годишно зголемување од 4,6%. Од друга страна, во 2021 година, само 1,2% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор добија нефункционален статус. Сепак, банките и нивните клиенти и натаму се соочуваат со бројни предизвици. Покрај директните негативни ефекти од здравствената криза, нагласени се и ризиците поврзани со нарушувањата во глобалните синџири на снабдување и производство, растот на цените на енергенсите и главно на стапките на инфлација, а од почетокот на 2022 година се заострија и

⁴⁴ Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

III: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

IV: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

V: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.

геополитичките ризици на коишто е изложена македонската економија, чиито последици се неизвесни и не се докрај познати. Во такви услови, солвентноста на банкарскиот систем е на задоволително ниво и претставува значаен ублажувач на негативните ефекти од евентуално позначително остварување на ризиците од каква било природа.

IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

Во 2021 година, покрај неизвесноста поврзана со пандемијата, во втората половина од годината беа нагласени и ризиците поврзани со нарушувањето на глобалните синџири на снабдување, повисоките цени на енергенсите и главно, зголемената стапка на инфлација. И во такви услови, забрза растот на билансот на состојба на банкарскиот систем и се зголеми со слична годишна стапка како и во претпандемичната, 2019 година.

На страната на изворите на средства, забрза годишниот раст на депозитите во споредба со 2020 година. Притоа, забрзан раст бележат депозитите и од домаќинства и од претпријатија, но склоноста за депозити во девизи и на многу кратки рокови е релативно висока и ваквите депозити најмногу придонесоа за годишниот раст на вкупните депозити. Извесен придонес во зголемувањето на пасивата имаа и недепозитните извори на средства, каде што растот беше распореден помеѓу обврските врз основа на кредити, капиталот и резервите и остварената повисока добивка за 2021 година.

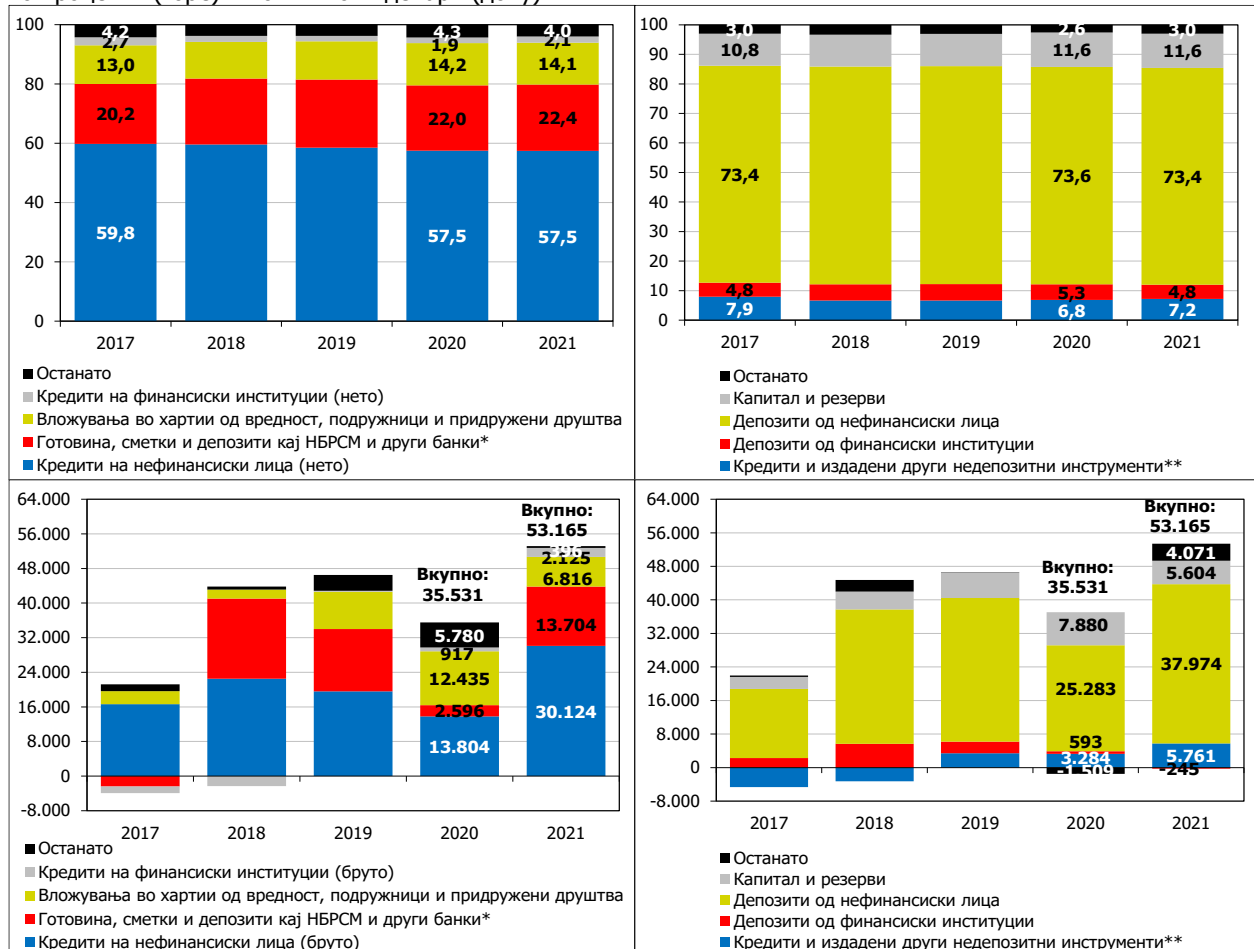
Во активата на банкарскиот систем, кредитите забележаа највисок раст, чијашто годишна стапка ја надмина онаа остварена во 2020 година, но и во претпандемичната 2019 година. Годишниот кредитен раст беше речиси подеднакво насочен кон претпријатијата и домаќинствата, и тоа најмногу во денари. Повисоките ликвидни средства на банките исто така позначително придонесоа за годишниот раст на активата на банкарскиот систем.

На почетокот од 2022 година, окружувањето во коешто функционира домашниот банкарски систем уште повеќе се усложни, со почнувањето на конфликтот меѓу Русија и Украина чишто, пред сè, индиректни ефекти врз Северна Македонија од остварувањето на ризиците поврзани со овие настани се релативно неизвесни. Динамиката на раст на економската активност и активностите на банкарскиот систем во наредниот период ќе биде во голема мера условена од интензитетот на делување на наведените фактори на ризик и од успешноста во справувањето со негативните ефекти од секој од нив.

Графикон бр. 60

Структура на активата (горе лево) и на пасивата (горе десно) и структура на годишните промени на активата (долу лево) и на пасивата (долу десно) на банкарскиот систем во проценти (горе) и во милиони денари (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките.

Забелешка: * Во готовина, сметки и депозити кај НБРСМ и други банки се вклучени и средствата во резервниот гарантен фонд на КИБС, како и задолжителната резерва во девизи; ** Издадените други недепозитни инструменти опфаќаат издадени субординирани и хибридни капитални инструменти.

Во 2021 година, забрза растот на билансот на состојба на банкарскиот систем и се зголеми со слична годишна стапка како и во претпандемичната, 2019 година. На годишна основа, активата на банкарскиот систем се зголеми за 53.165 милиони денари, или за 9,1% (во 2020 година, активата се зголеми за 35.531 милион денари, или за 6,5%). Во активата, најголем годишен раст бележат кредитите

Графикон бр. 61

Актива на банкарскиот систем

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките.

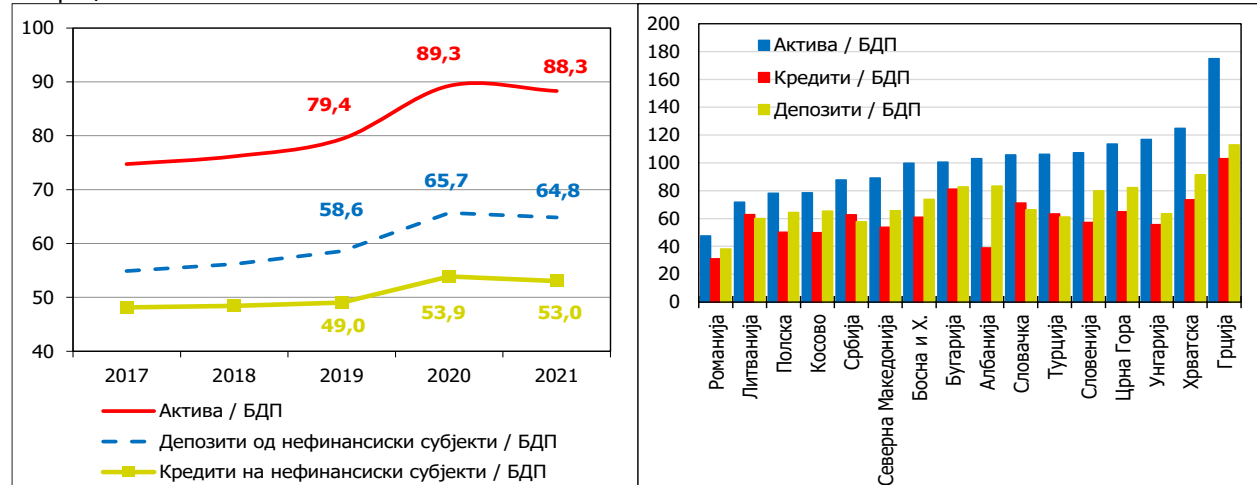
на нефинансиски лица, по кои следат ликвидните средства на банкарскиот систем, каде што најголемо зголемување се забележува кај средствата на банките на сметки кај Народната банка и во странски банки, како и кај пласманите во државни обврзници. На страната на пасивата, депозитите од нефинансиски лица забележаа највисок годишен раст, а извесен придонес имаа и недепозитните извори на средства, каде што растот беше распореден помеѓу обврските врз основа на кредити, капиталот и резервите и остварената повисока добивка за 2021 година.

Показателите за финансиското посредување забележаа намалување во 2021 година, што најмногу е резултат на високата почетна основа во 2020 година, заради падот на БДП во минатата година. Споредбената анализа со други земји од Централна и Југоисточна Европа упатува на ниво на финансиско посредување во нашата земја коешто сè уште е скромно.

Графикон бр. 62

Степен на финансиско посредување во Република Северна Македонија (лево) и по одделни земји (десно)

во проценти

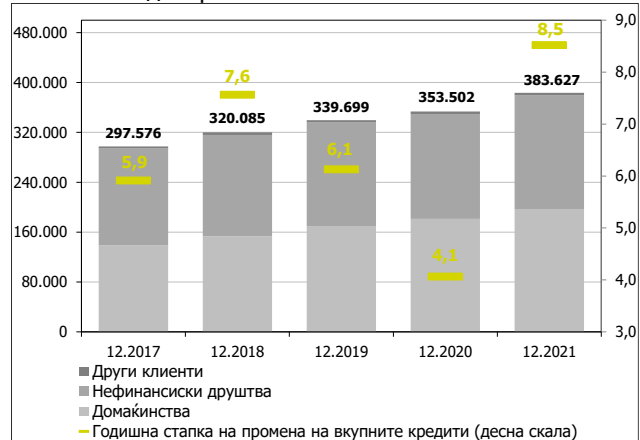

Извор: Народната банка и ДЗС, врз основа на податоците доставени од банките, ММФ и интернет-страниците на одделните централни банки.

Графикон бр. 63

Износ и годишна стапка на промена на кредитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

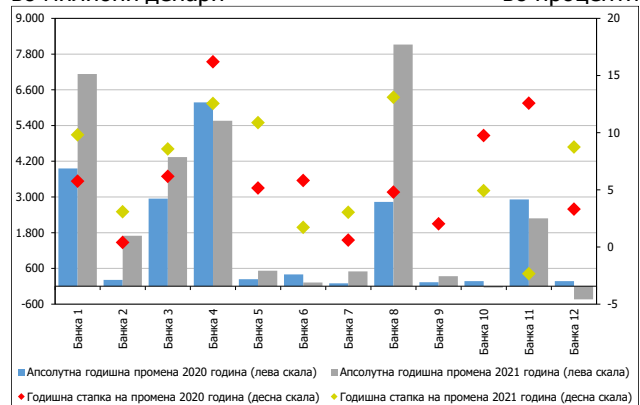

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 64

Годишен раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1 Кредити на нефинансиските субјекти⁵⁹

Во 2021 година, кредитната активност кон нефинансискиот сектор забележа забрзан раст од 8,5%, односно обемот на кредити се зголеми за 30 милијарди денари во однос на претходната година. Забрзувањето во еден дел произлегува од поволниот амбиент што се должи на пакетот монетарни мерки и регулаторни измени преземени од страна на Народната банка во текот на 2020 година поради пандемијата на ковид-19, а тие беа надополнети со државниот пакет мерки за поддршка на кредитната активност.⁶⁰ Анализирано по поединечна банка, 83,5% од годишниот раст на кредитите на нефинансиските субјекти се должи на зголемената кредитна активност на четири банки од групата големи банки.

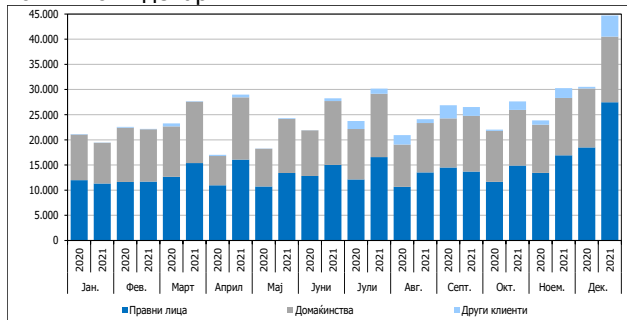
⁵⁹ Кредитите на нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредити на домаќинствата).

⁶⁰ Повеќе информации за пакетот мерки преземени од Народната банка се достапни во Извештајот за ризиците на банкарскиот систем на Република Северна Македонија во 2020 година достапен на https://www.nbrm.mk/content/Godisen_BS_31_12_2020.pdf. Економските мерки на Владата се презентирани на <https://vlada.mk/ekonomski-merki-covid19>.

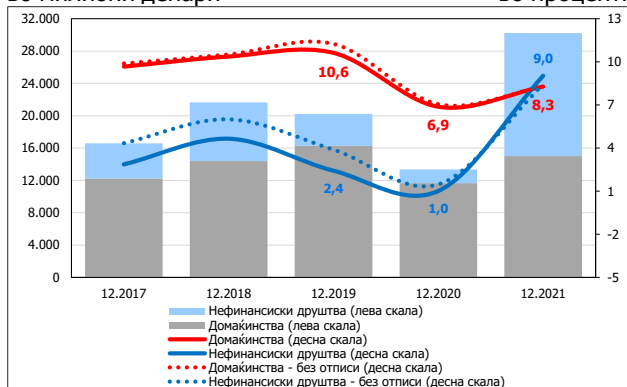
Графикон бр. 65

Новоодобрени кредити по одделни сектори
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 66 Раст на кредитите на
нефинансиските друштва и домаќинствата
во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на кредитите со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2021 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

Значително зголемување за повеќе од една петина, или за 19,2% (53.858 милиони денари) бележи обемот на нови кредити во 2021 во однос на минатата 2020 година. Следено на месечна основа, новоодобрените кредити преку целата 2021 година главно бележат повисок износ. Анализирано по одделни сегменти, повеќе од половината од растот на новоодобрените кредити се должи на зголемената кредитна активност со претпријатијата, при сличен релативен раст на новоодобрените кредити на претпријатијата (за 22,6%) и домаќинствата (за 21,2%).

Годишниот раст на кредитната активност произлезе речиси подеднакво од кредитирањето на домаќинствата и нефинансиските друштва.

По забавениот раст во пандемијната 2020 година, кредитите на нефинансиските друштва бележат забрзан раст во 2021 година, за 15.219 милиони денари, или за 9,0%⁶¹, наспроти скромниот раст од 1,0% на крајот на 2020 година. Забрзаниот раст на кредитирањето на претпријатијата (без ефектот од нето-отписите) се согледува и со приближувањето на остварената стапка на раст кон максималната вредност на годишен раст остварена во последните 10 години (разликата меѓу двете стапки на раст е само 0,3 процентни поени).

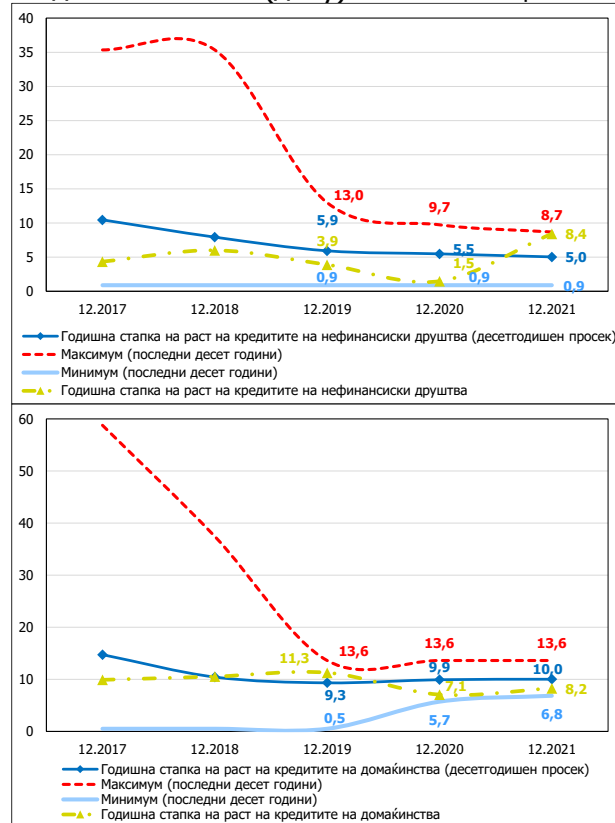
Причините за забрзување на кредитниот раст кон нефинансиските друштва, делумно се должи на забавениот раст во 2020 година како последица на пандемијата на ковид-

⁶¹ Доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, годишниот раст на кредитите на нефинансиските друштва изнесува 8,4% (1,5% на 31.12.2020 година).

Графикон бр. 67

Десетгодишен подвижен просек на годишните стапки на раст на кредитите на нефинансиските друштва (горе) и кредитите на домаќинствата (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2021 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

19,⁶² а во поголема мера, според укажувањата на банките⁶³, од поизразеното нето-зголемување на вкупната побарувачка за корпоративни кредити, во услови на нето-заострување на условите⁶⁴ за одобрување корпоративни кредити⁶⁵ низ целата година. За првиот квартал од 2022 година, банките очекуваат нето-олеснување на кредитните услови за одобрување корпоративни кредити, при нето-намалување на кредитната побарувачка од страна на претпријатијата.

Според економската дејност на клиентите, во структурата на кредитите на нефинансиските друштва преовладуваат кредитите одобрени на клиенти од индустријата и трговијата на големо и мало. Анализирano според големината на нефинансиските друштва⁶⁶, на крајот на 2021 година, најголемиот дел од одобрените корпоративни кредити се однесуваат на малите претпријатија (33,1%), со релативно слично учество и на големите претпријатија (31,5%). По нив следат кредитите на средните претпријатија (28,8%) и кредитите на микропретпријатија (6,6%).

Солидно нагорно придвижување бележи и кредитното портфолио на домаќинствата, каде што годишната стапка на раст во 2021 година изнесува 8,3%⁶⁷, при раст на овие кредити за 15.001 милион денари (растот во 2020 година изнесуваше 6,9% или 11.656 милион

⁶² Во 2020 година на кредитниот пазар доминираше заострена кредитна понуда (во втората половина од годината) при истовремено намалена побарувачка за кредити (во текот на 2020 година).

⁶³ Извор: Анкетите за кредитната активност на банките, спроведени од Народната банка.

⁶⁴ Од аспект на поединечните услови за кредитирањето на претпријатијата, банките укажуваат на нето-заострување кај некаматните приходи и кај барањата за обезбедување, во текот на целата 2021 година. Кај останатите кредитни услови (каматната стапка, големината и достасувањето на заемите) банките укажале на промени во однос на насоката, нето-олеснување во едни квартали и нето-заострување во други квартали од 2021 година.

⁶⁵ Извор: Анкети на Народната банка за кредитната активност на банките во првиот, вториот, третиот и четвртиот квартал од 2021 година.

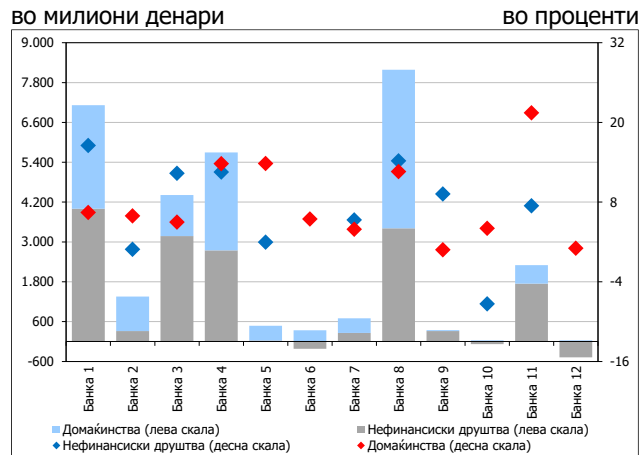
⁶⁶ Критериумите за класификацијата на субјектите според големината (на големи, средни, мали и микро) се дадени во член 470 од Законот за трговските друштва.

⁶⁷ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, кредитите на домаќинствата бележат раст од 8,2% (наспроти растот од 7,1% во 2020 година).

Графикон бр. 68

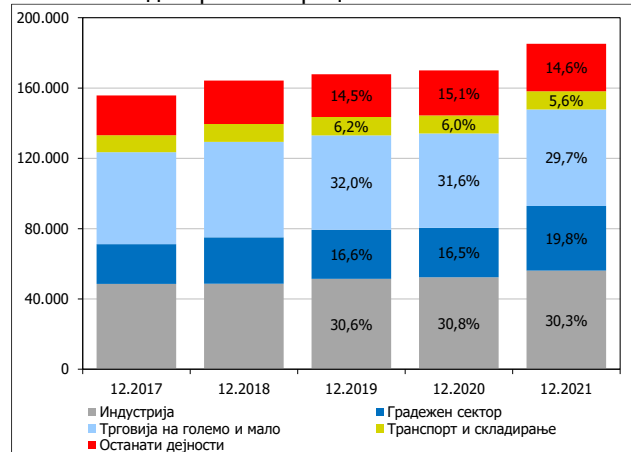
Годишен раст на кредитите на нефинансиските друштва и домаќинствата, по поединечна банка во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 69 Структура на кредитите на нефинансиските друштва, по одделни дејности

во милиони денари и во проценти во ознаки

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

денари). И покрај забрзаниот раст, втора последователна година, годишниот раст на кредитите на домаќинствата (без ефектот од нето-отписите) е под 10-годишниот подвижен просек од годишните стапки на раст на овие кредити.

Забрзаниот кредитен раст кај домаќинствата делумно произлегува од понискиот раст минатата, 2020 година, а во најголема мера е резултат на зголемената побарувачка за кредити, при истовремено олеснети кредитни услови⁶⁸. Во 2021 година, најголемиот дел од банките укажуваат на нето-олеснување на кредитните услови⁶⁹ кај кредитите на домаќинствата⁷⁰. Анализирано по поединечни типови кредити, банките укажале на постојано нето-олеснување на кредитните услови кај станбените кредити, додека кај потрошувачките е забележано мало нето-заострување во третиот квартал од 2021 година. На страната на побарувачката, банките укажуваат на нето-зголемување на побарувачката за кредити на домаќинствата, освен во четвртиот квартал⁷¹ кога доаѓа до нето-намалување на побарувачката за сите типови кредити на домаќинствата.

Незначително повисокиот раст на кредитите на претпријатијата, во споредба со растот на кредитирањето на домаќинствата придонесе за мало намалување на јазот во секторската структура на кредитите на нефинансиските субјекти, имено 51,1% и 47,9% од

⁶⁸ Извор: Анкетите за кредитната активност на банките, спроведени од Народната банка.

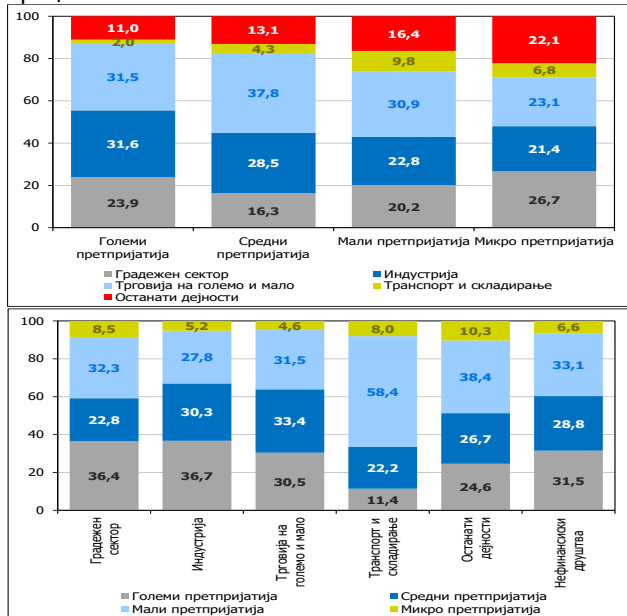
⁶⁹ Со исклучок на третиот квартал од 2021 година кога најголемиот дел од банките укажаа на заострување на кредитни услови.

⁷⁰ Гледано од аспект на поединечните кредитни услови, се забележува поизразено нето-олеснување кај речиси сите услови поврзани со одобрувањето на станбени и потрошувачки кредити (каматната стапка, провизиите кај станбените кредити, некаматните приходи кај потрошувачките кредити, достасување на заемите, покриеност на кредитот со обезбедување кај станбените кредити). Единствено, кај обврските за обезбедување се забележува нето-олеснување, односно нето-заострување кај потрошувачките и станбените кредити, соодветно.

⁷¹ Кај станбените кредити банките укажале на нето-намалување на побарувачката и во првиот квартал од 2021 година.

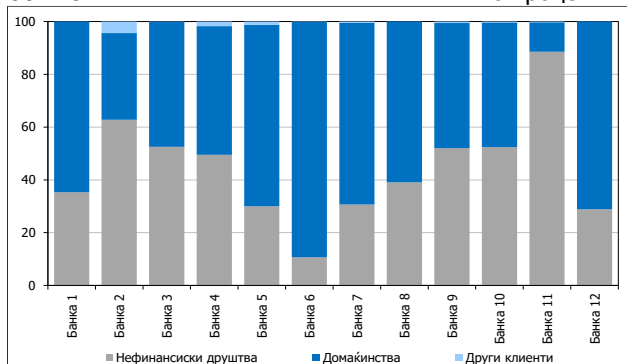

Графикон бр. 70 Структура на кредитите на нефинансиските друштва (горе) и по одделни дејности (долу), според големината на друштвата во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 71 Секторска структура на кредитите на нефинансиските субјекти, по поединечна банка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

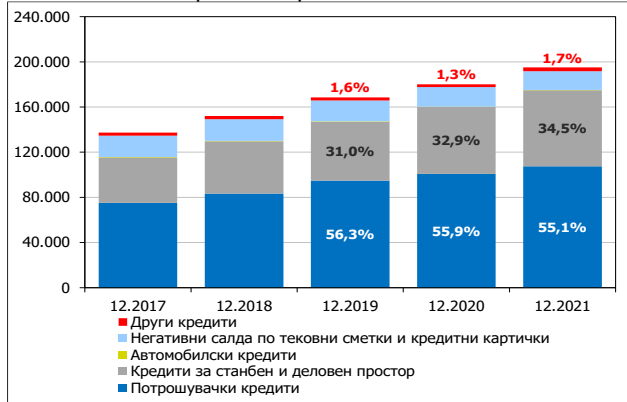
кредитите им припаѓаат на домаќинствата и на претпријатијата, соодветно, додека само 1% отпаѓа на кредитите на други клиенти. Според кредитните производи, 63,7% од кредитите на физичките лица се наменети за финансирање на ненаменската потрошувачка на физичките лица (потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања на трансакциски сметки и кредитни картички). Станбените кредити се најбрзорастечката категорија, коишто во 2021 година се зголемија за 13,9%. Овој раст е релативно сличен на годишниот раст остварен во 2020 година (13,8%), а дури и повисок во споредба со 2019 година, кога изнесуваше 13%. Наспроти тоа, здравствената криза се чини имаше многу посилен ефект врз движењата на потрошувачките кредити, чијашто годишна стапка на раст се преполови, од 13,7%, на крајот на 2019 година, до нивото од 6,3% на 31.12.2020 година. Во текот на 2021 година, годишната динамика на раст на потрошувачките кредити само малку закрепна и на 31.12.2021 година изнесуваше 6,7%. Соодветно на ваквите движења, учеството на станбените кредити во вкупните кредити на физички лица се зголеми од 32,5%, на крајот на 2020 година, на 34,1%, на крајот на 2021 година, додека учеството на потрошувачките во вкупните кредити на физички лица умерено се намали од 55,9%, на 31.12.2020 година, на 55,1%, на 31.12.2021 година.

Графикон бр. 72

Структура на кредитите на физичките лица,
по производи

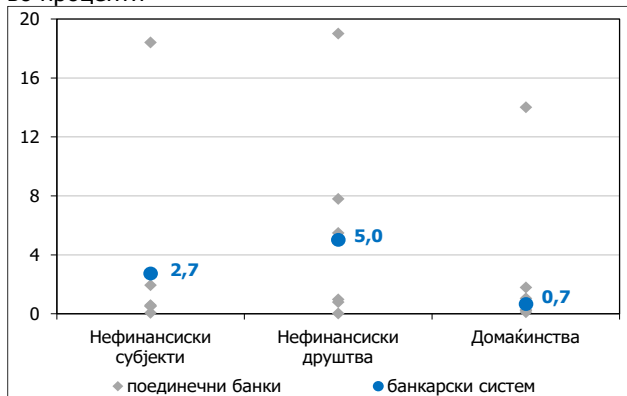
во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 73

Учество на „зелените“ кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и по одделни сектори, по поединечна банка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

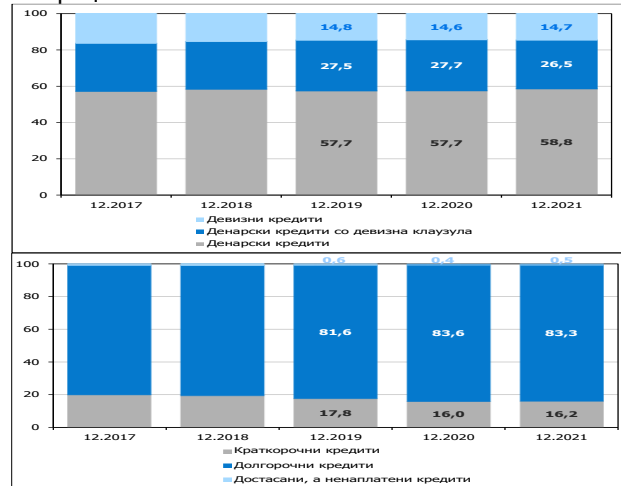
Се зголемува интересот на домашните кредитори за финансирање „зелени“ проекти коишто позитивно влијаат врз животната средина, здравјето на луѓето и поттикнуваат развој на обновливи извори на енергија. Сепак, учеството на овие кредити во кредитното портфолио на ниво на банкарскиот систем е скромно. На крајот од 2021 година, „зелените“ кредити⁷² одобрени од страна на банките, учествуваат со 2,7% во вкупните кредити на нефинансиските субјекти, со поголемо учество од 5,0% кај нефинансиските друштва и само 0,7% кај домаќинствата.⁷³ Групите големи и средни банки имаат идентичен удел во износот на „зелените кредити“, од 50%. Иако застапеноста на овие кредити е сè уште мала, тие бележат значителен раст којшто во 2021

⁷² За потребите на овој извештај како „зелени“ кредити се сметаат кредитите коишто се наменети за подобрување на енергетската ефикасност на домаќинствата и на корпоративниот сектор; кредитите за поддршка на инвестициите во зелени технологии, материјали и решенија; кредитите за поддршка на инвестиции во обновливи извори на енергија, контрола и спречување на загадувањето, заштита на животната средина, намалување на ризиците од климатските промени и слично.

⁷³ Од дванаесетте анализирани банки, пет банки немаат одобрено „зелени“ кредити на 31.12.2021 година. Кај банките коишто имаат одобрено вакви кредити, учеството на „зелените“ кредити во вкупните кредити се движи во интервал од 0,1% до 18,4%. Од секторски аспект, застапеноста на „зелените“ кредити во вкупните кредити по одделни банки е помеѓу 0,03% и 19% кај претпријатијата, односно меѓу 0,1% и 14,2% кај домаќинствата.

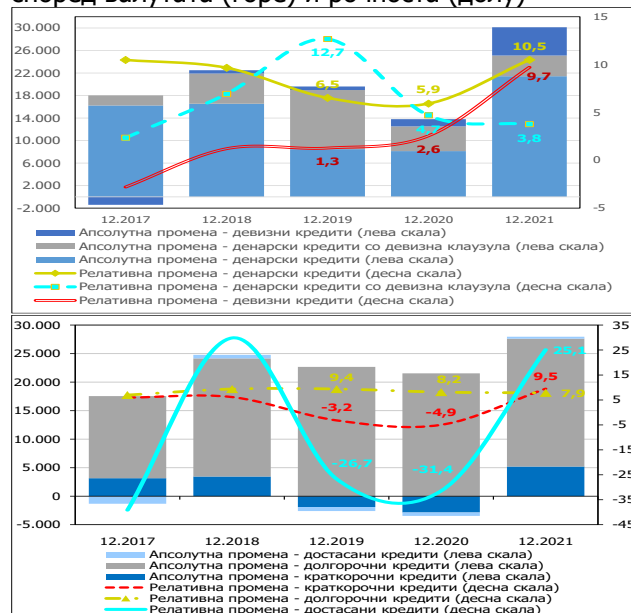

Графикон бр. 74 Структура на вкупните кредити, според валута (горе) и структура на редовните кредити според рочноста (долу)* во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Графикон бр. 75 Годишен раст на кредитите, според валутата (горе) и рочноста (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

година изнесуваше околу 19% (23,5% во 2000 година).

Во 2021 година, денарските кредити⁷⁴ имаа најголем придонес (71,1%) во растот на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, додека придонесот на кредитите во денари со девизна клаузула⁷⁵ и девизните кредити⁷⁶ е видно помал (12,2% и 16,6%, соодветно). Валутната структура на вкупните кредити остана речиси иста во однос на претходната година, при што најголемо структурно учество и понатаму имаат денарските кредити.

Зголемувањето на рочноста на кредитното портфолио продолжи и во 2021 година, преку натамошен раст на долгорочното кредитирање (за 8,4%, или за 24.057 милиони денари), коешто на 31.12.2021 година достигна учество од 83,4% во структурата на вкупните редовни⁷⁷ кредити. И понатаму поголемиот дел (околу 60%) од растот на долгорочните кредити се должи на кредитите на домаќинствата. Краткорочните кредити, исто така, бележат зголемување за 5.197 милиони денари, што претставува раст од 9,5% во однос на минатата година.

⁷⁴ Денарските кредити на годишна основа се зголемија за 21.428 милиони денари, или за 10,5%, што произлегува од кредитите на претпријатијата (раст од 12.213 милиони денари, или 12,0%) и од кредитите на домаќинствата (раст од 8.763 милиони денари, или 8,6%). Иако кредитите на други клиенти бележат многу висок раст од 55,5% или за 451 милион денари, сепак нивниот придонес во годишниот раст на денарските кредити е мал и изнесува 2,1%.

⁷⁵ Денарските кредити со девизна клаузула на годишна основа се зголемија за 3.689 милиони денари (или за 3,87%), во поголем дел како резултат на кредитите на домаќинствата (5.269 милиони денари, или 7,6%), наспроти намалувањето на кредитите на претпријатијата (1.328 милиони денари, или 4,8%).

⁷⁶ Девизните кредити на годишна основа растат за 5.008 милиони денари, или за 9,7%, а во нивни рамки кредитите на претпријатијата се зголемија за 4.333 милиони денари (или 11,0%), додека растот на кредитите на домаќинствата изнесува 968 милиона денари (или 9,2%).

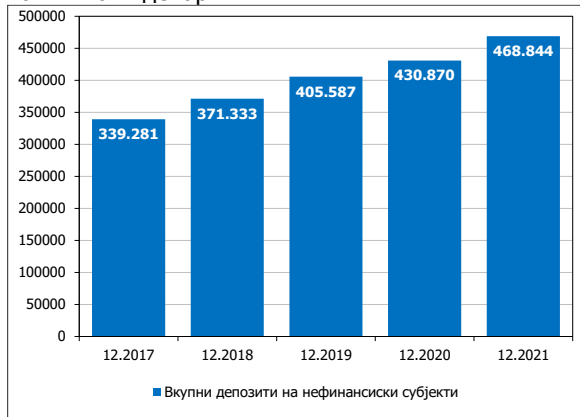
⁷⁷ При анализата на рочната структура на кредитите се исклучени нефункционалните кредити.

1.2 Депозити на нефинансиските субјекти

Во 2021 година, во услови на натамошна неизвесност, депозитите на нефинансиските субјекти и натаму растат (за 37.974 милиони денари, или за 8,8%), и тоа забрзано во споредба со претходната година (кога растот беше забавен и изнесуваше 6,2%). Покрај неизвесноста поврзана со пандемијата, во втората половина од годината беа нагласени и ризиците поврзани со нарушувањето на глобалните синџири на снабдување, повисоките цени на енергенсите и главно, зголемената стапка на инфлација, коишто исто така имаа влијание врз однесувањето на депонентите. Анализирано по поединечна банка, банките од групата големи банки условуваат повеќе од 85% од годишниот раст на депозитите, а само на една од нив отпаѓа околу 37% од вкупниот годишен раст.

Графикон бр. 76 Состојба на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 77 Промена на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забрзување на растот на депозитите има кај двата нефинансиски сектора. Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 65,9% во вкупните депозити), во 2021 година, ги зголемија своите средства депонирани во банките, за 20.059 милиони денари, или за 6,9% (наспроти 4,5% во 2020 година). Од друга страна, депозитите на **нефинансиските друштва** се зголемија за 15.094 милиони денари, или за 11,8% (10,9% во 2020 година).

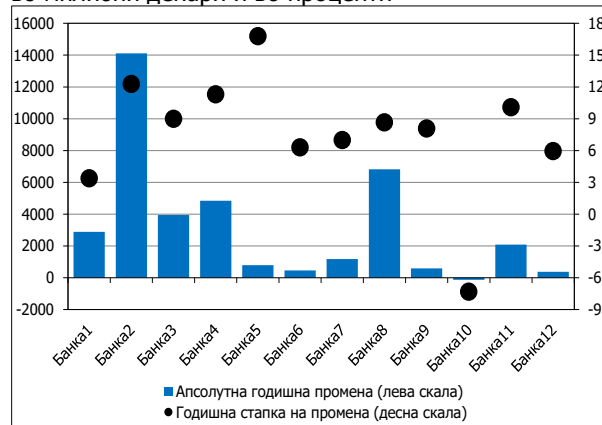
Продолжената пандемија од ковид-19, надополнета со сè повисокиот раст на цените на енергенсите и остварената повисока стапка на инфлација, се манифестираа со извесна промена на валутната и рочната склоност на депонентите, видлива преку растот на депозитите во девизи и на многу кратки рокови. Така, депозитите по видување и девизните депозити имаат најголем придонес во растот на вкупните депозити. Ова предизвика извесни промени во валутната и рочната структура на депозитите⁷⁸. Историски наназад

⁷⁸ Од почетокот на пандемијата учеството на девизните депозити се зголеми за околу 3 п.п., додека учеството на депозитите по видување се зголеми за безмалку 10 п.п.

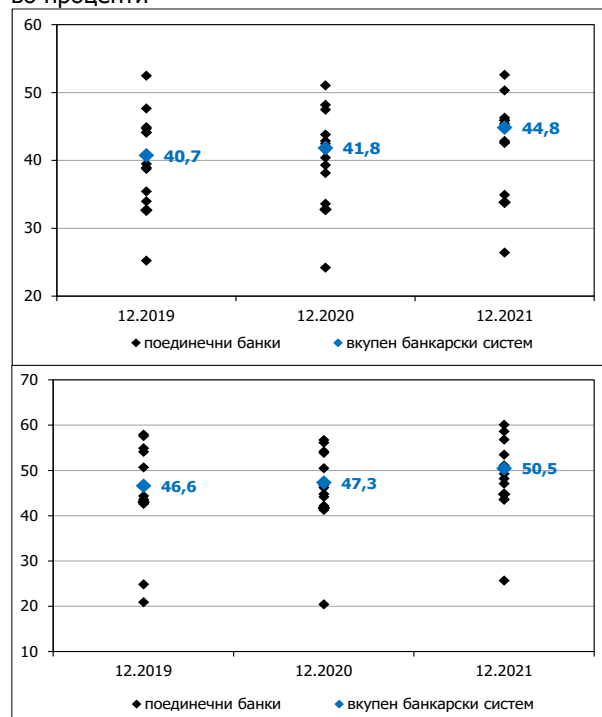
Графикон бр. 78 Раст на депозитите на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 79 Учество на вкупните девизни депозити во вкупните депозити на банкарскиот систем (горе) и на девизните депозити на домаќинствата во вкупните депозити на домаќинствата (долу) во проценти

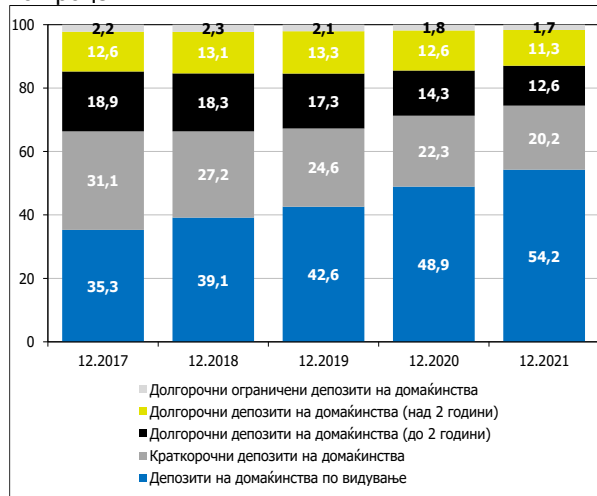
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

ваквите промени во склоностите на депонентите се засилуваат при зголемени неизвесности од каква било природа.

Така, од аспект на валутата, годишниот раст на депозитната база главно произлезе од **девизните депозити** (78,9%), коишто во 2021 година остварија речиси двојно поголем раст (за 29.970 милиони денари, или 16,6%) во однос на растот остварен во претходната година (за 15.002 милиона денари, или 9,1%). Притоа, годишниот раст на девизните депозити најмногу произлегува од зголемувањето на депозитите по видување, и тоа најмногу од секторот „домаќинства“. Од друга страна, **денарските депозити** забележаа поскупо годишно зголемување (од 7.746 милиони денари, или за 3,1%), што е забавување во однос на растот од претходната година (за 4,2%). И годишниот раст на денарските депозити во целост произлегува од зголемувањето на депозитите по видување, со речиси подеднаков придонес на овие депозити од двата сектора (домаќинствата и нефинансиските друштва). Следствено на ваквите движења, се намали учеството на денарските депозити во вкупната депозитна база, коешто на крајот на 2021 година изнесува 55% (58,1% на 31.12.2020 година), додека уделот на девизните депозити се

Графикон бр. 80 Рочна структура на депозитите на домаќинствата во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

зголеми до нивото од 44,8% (41,8% на 31.12.2020 година).

Од аспект на рочноста, депозитите по видување во целост го условија годишниот раст на депозитниот потенцијал во 2021 година, остварувајќи апсолутно годишно зголемување од 44.243 милиони денари, или 17,1%. Растот на депозитите по видување е резултат на растот на депозитите кај двата сектора, при што најголем придонес во растот (од околу 40%) имаат девизните депозити на секторот „домаќинства“, а останатиот дел од растот речиси подеднакво произлегува од зголемувањето на денарските депозити на секторот „домаќинства“, на денарските и на девизните депозити на нефинансиските друштва. Спротивен тренд се забележува кај краткорочните и кај долгорочните депозити, коишто на годишна основа бележат намалување за 3.736 милиони денари, или за 5,1% и за 2.533 милиони денари, или за 2,6%, соодветно. Сепак, намалувањето на краткорочните⁷⁹ и долгорочните⁸⁰ депозити бележи значително забавување во однос на 2020 година, кога овие депозити забележаа пад од 8,5% и 6,1%, соодветно.

Следствено на овие движења, се зголеми структурното учество на депозитите на домаќинствата по видување во депозитите на домаќинствата до нивото од 54,2% на 31.12.2021 година. Наспроти тоа, учеството на краткорочните и долгорочните депозити на домаќинствата се намали.

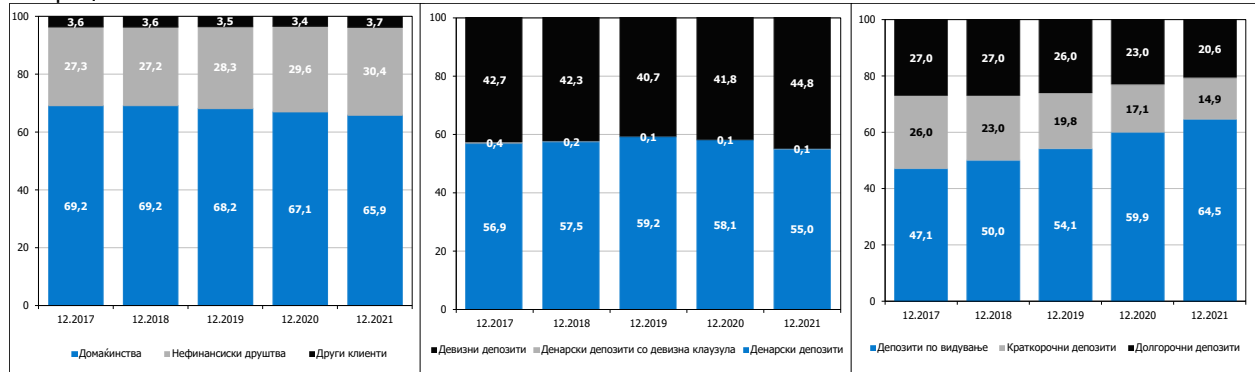
⁷⁹ Апсолутното годишно намалување на краткорочните депозити речиси подеднакво произлегува од намалувањето на денарските депозити на домаќинствата за 2.545 милиони денари и на денарските депозити на нефинансиските друштва за 2.128 милиони денари.

⁸⁰ Годишното намалување на долгорочните депозити во целост произлегува од намалувањето на денарските депозити на домаќинствата за 5.281 милион денари, или за 11,5%, при пораст на девизните долгорочни депозити и на домаќинствата (за 1.138 милиони денари, или за 3,1%) и на нефинансиските друштва (за 1.505 милиони денари, или за 36,7%).

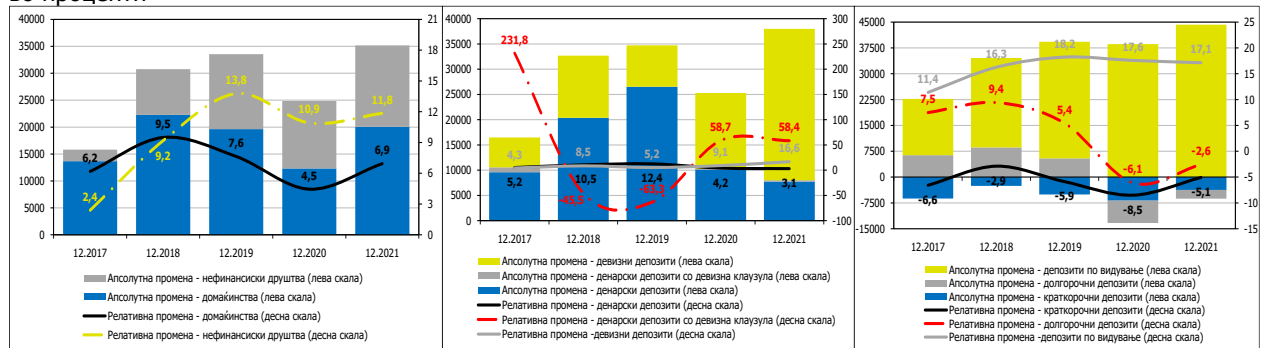
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2021 година

Графикон бр. 81 Структура на вкупните депозити, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 82 Годишна промена на депозитите, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

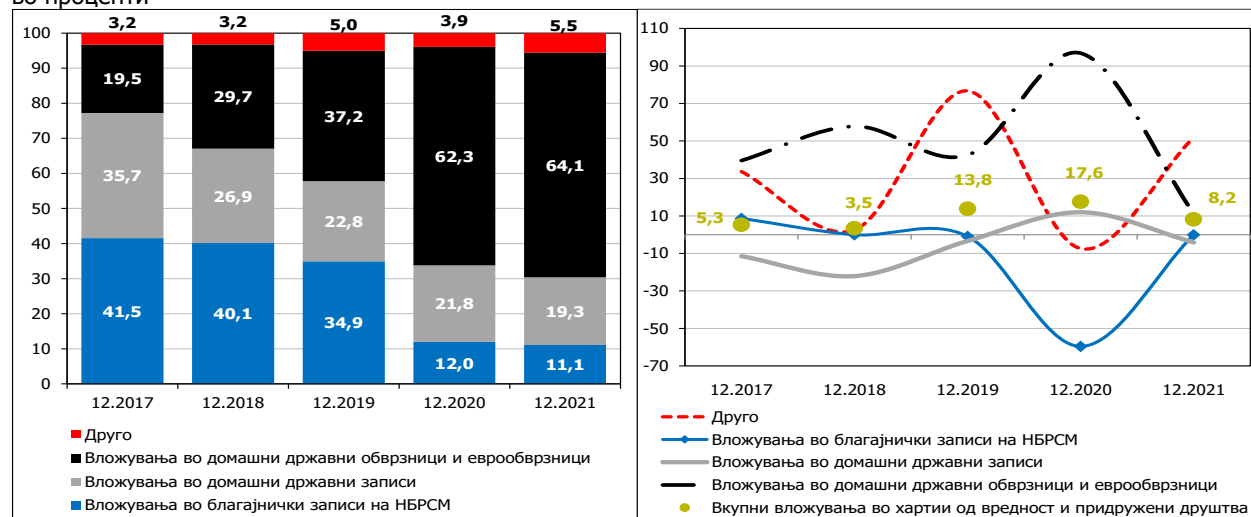

1.3. Останати активности

Вложувањата на банките во хартии од вредност, подружници и придружени друштва⁸¹ растат и во 2021 година, но двојно послабо во споредба со минатата година (раст од 6.816 милиони денари, или за 8,2% во 2021 година, наспроти раст за 12.433 милиони денари, или за 17,6% во 2020 година). Притоа, нивното учество во вкупната актива е речиси непроменето (14,1%). **Во структурата на овие вложувања, највисоко учество имаат пласманите во домашни државни обврзници и еврообврзници, чиешто претежно учество дополнително зајакна, до нивото од 64,1%.** Пласманите во домашни државни обврзници и еврообврзници забележаа годишен раст од 5.860 милиони денари (или за 11,3%). Вложувањата во домашните државни записи се намалија на годишна основа, за 746 милиони денари (или за 4,1%), со што нивното учество во вкупните вложувања во хартии од вредност се намали, до нивото од 19,3%. Истовремено, при непроменета поставеност на монетарната политика, износот на пласманите во благајнички записи на НБРСМ остана речиси ист, но нивното учество во вкупните вложувања во хартии од вредност се намали до нивото од 11,1%. Пласманите на банките во должнички хартии од вредност издадени од странски држави се многу мали (2% од вкупните вложувања во хартии од вредност, подружници и придружени друштва), и покрај високиот процентуален раст од 173,8% (или за 1.168 милиони денари) во 2021 година.

Графикон бр. 83

Структура (лево) и годишна промена (десно) на вложувањата во хартии од вредност, подружници и придружени друштва во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

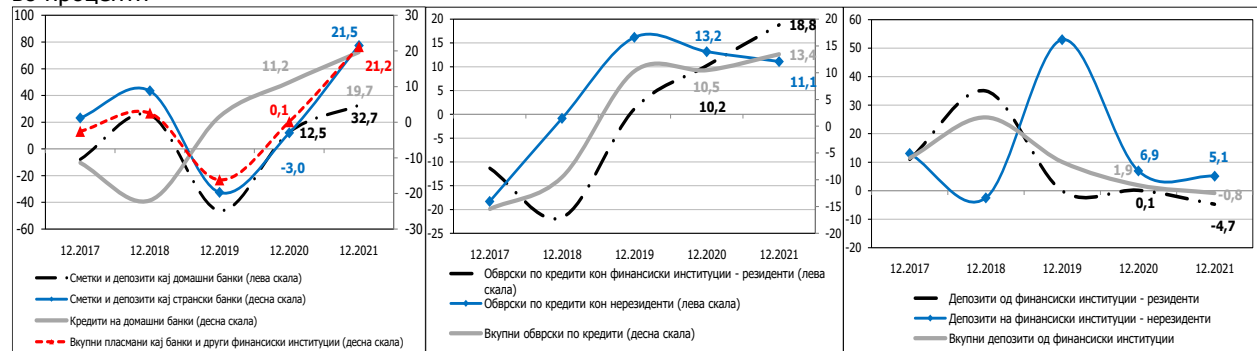
Пласманите кај банките и другите финансиски институции (зафаќаат 8,1% од вкупната актива на банкарскиот систем) во 2021 година забележаа зголемување од 9.005 милиони денари, или за 21,2%. Ваквото зголемување во поголем дел произлезе од растот на пласманите на банките на тековните сметки во странски банки (за 6.346 милиони денари), а во помал обем се должи и на растот на кредитите на домашни банки (2.078 милиони денари), што, пак, е во целост резултат на пласманите на „РБСМ“ АД Скопје во домашните банки.

Вкупните **обврски врз основа на кредити** (зафаќаат 6% од вкупната пасива на банкарскиот систем) на годишна основа се зголемија за 4.532 милиона денари, или за 13,4%, што е најмногу резултат на активностите на „РБСМ“ АД Скопје (склучување кредитни линии со меѓународни финансиски институции и пласирање на средствата од овие кредитни линии на домашните банки⁸²).

Графикон бр. 84 Годишна промена на побарувањата од финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и депозитите од финансиските институции (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Депозитите од банките и останатите финансиски институции (коишто зафаќаат 4,8% од вкупната пасива на банкарскиот систем) не забележаа позначителна промена во 2021 година (се намалија за 0,8%, или за 245 милиони денари). Анализирани подетално, депозитите од домашните пензиски фондови забележаа позначително годишно намалување од 1.477, или за 15,5%, при истовремен раст на депозитите од финансиски институции – нерезиденти (за 442 милиона денари), депозитите од домашните банки (430 милиони денари) и депозитите од други домашни финансиски институции (256 милиони денари).

Обемот на активности на банкарскиот систем со нерезидентите е постојано мал, иако се забележуваат разлики по поединечни банки. Притоа, банкарскиот систем повеќе им должи⁸³ отколку што побарува од нерезидентите. Обврските на домашните банки кон нерезидентите забележаа годишен раст од 6.659 милиони денари, или 14,8%, а нивното учество во вкупната пасива на банкарскиот систем се зголеми и достигна 8,1%⁸⁴ (7,7% на 31.12.2019 година). Ваквото зголемување произлегува од растот на обврските врз основа на кредити кон нерезидентите (од 2.510 милиони денари, пред сè на „РБСМ“ АД Скопје кон ЕИБ), на депозитите од нефинансиските субјекти нерезиденти (од 2.226 милиони денари) и на обврските врз основа на субординирани инструменти (за 1.230 милиони денари). Побарувањата на банките од нерезидентите (на кои отпаѓаат 6,2% од

⁸¹ Анализите на овие вложувања се прават согласно со нивната нето сметководствена вредност.

⁸² Поконкретно во 2021 година, РБСМ АД Скопје повлече и пласира средства од две транши од кредитна линија склучена со ЕИБ.

⁸³ На 31.12.2021 година, седум од вкупно тринаесет банки повеќе користат отколку што пласираат средства на нерезидентите.

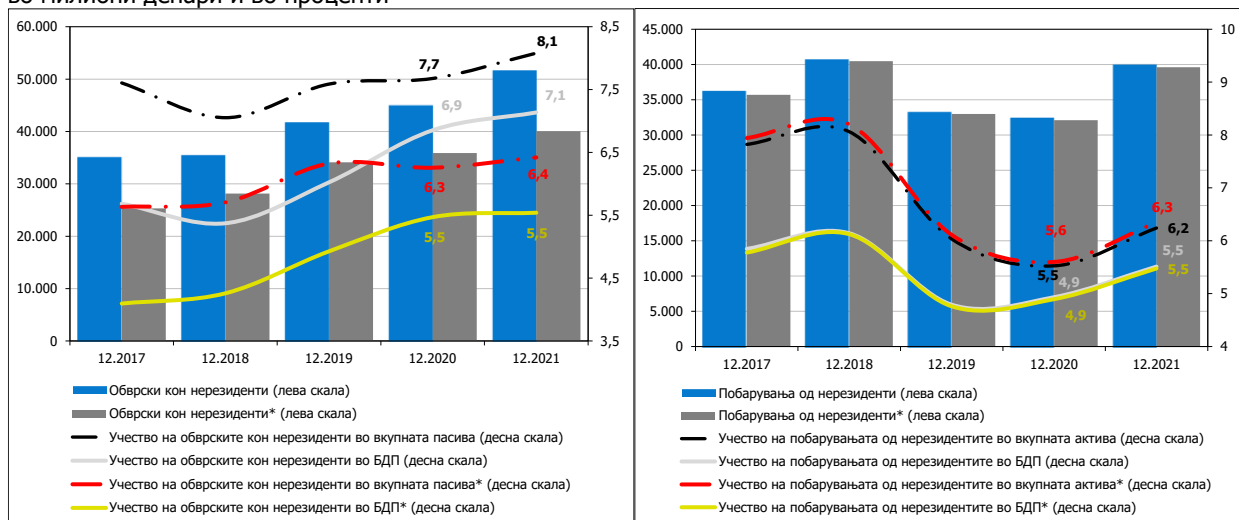
⁸⁴ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезидентите во вкупната пасива изнесува 6,4%.

вкупната актива на банкарскиот систем⁸⁵) исто така забележаа раст од 7.504 милиони денари, или за 23,2%, што најмногу произлегува од претходно споменатите зголемувања на пласманите на банките на тековни сметки во странски банки (6.346) и на пласманите во должнички хартии од вредност издадени од странски држави (1.168 милиони денари).

Графикон бр. 85

Обврски (лево) и побарувања (десно) кон/од нерезидентите
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Извор за БДП: Државниот завод за статистика.

* Без учество на „РБСМ“ АД Скопје.

Користењето заеми од матичните субјекти не претставува значаен извор на финансирање на активностите на банкарскиот систем, иако може да се забележат разлики по поединечни банки. Во 2021 година, обврските на банките кон нивните матични субјекти забележаа мал раст од 135 милиони денари (или за 0,8%)⁸⁶. Со оглед на забавениот годишен раст, учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридните капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите се намали на 3,2% и 34,7%, соодветно (на 31.12.2020 година, овие учества изнесуваа 3,5% и 39,5%, соодветно). Побарувањата од матичните лица забележаа малку побрз раст во 2021 година, од 650 милиони денари, или 36,4%. Сепак, учествата на овие побарувања во вкупната актива и во побарувањата од нерезидентите и натаму се скромни и на 31.12.2021 година, изнесуваа 0,4% и 6,1%, соодветно.

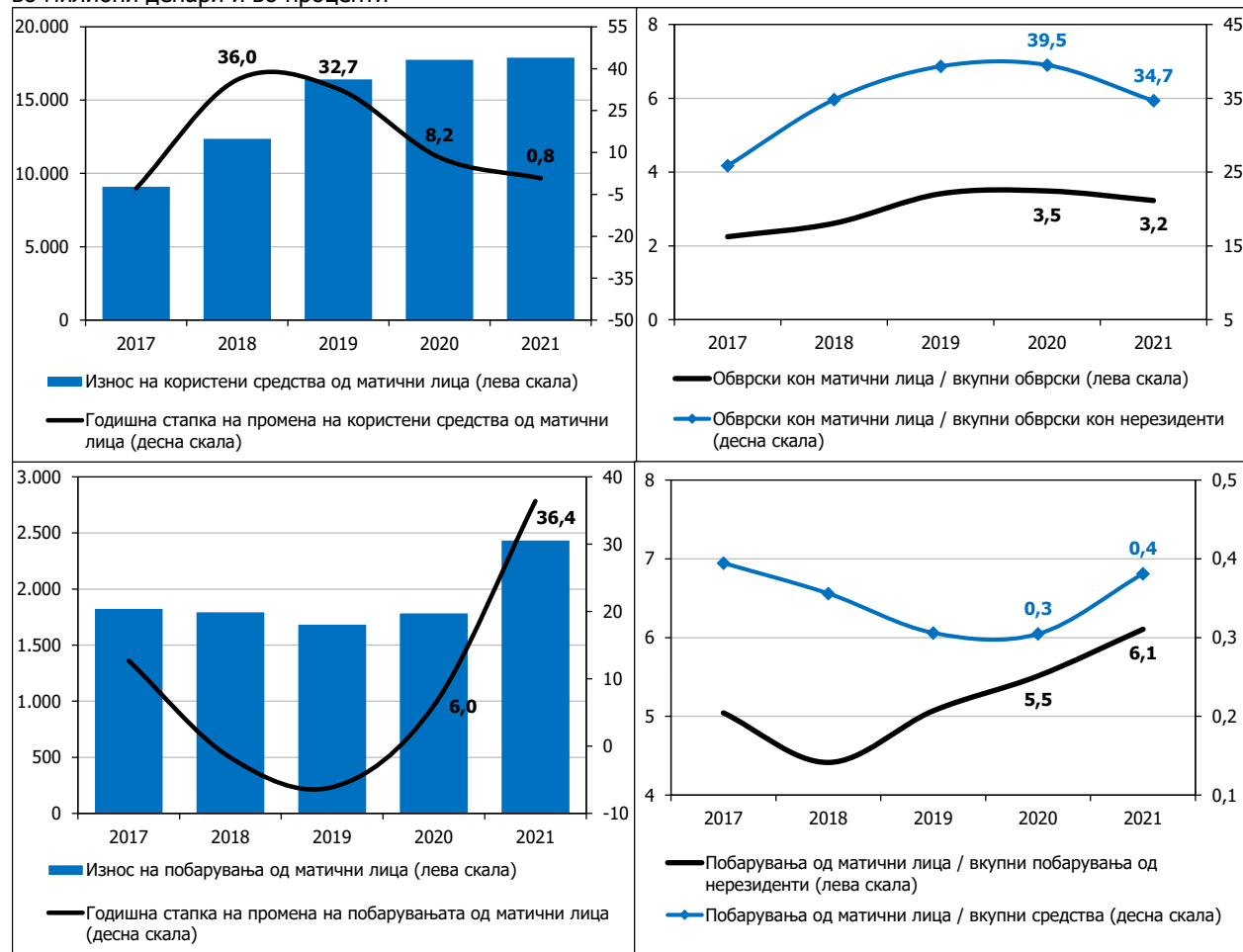
⁸⁵ Билансните побарувања на банкарскиот систем од клиенти од Русија и Украина учествуваат со само 0,04% во вкупните побарувања од нерезиденти (односно, имаат учество од 0,002% во активата на банките).

⁸⁶ Позначајни годишни промени има во структурата на обврските кон матичните лица. Имено, обврските кон матичните лица врз основа на субординирани инструменти и врз основа на депозити забележаа годишен раст од 1.230 и 622 милиона денари, соодветно, при истовремено годишно намалување на обврските врз основа на кредити, од 1.561 милион денари.

Графикон бр. 86

Обврски (горе) и побарувања (долу) кон / од матичните лица на банките
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2. Профитабилност

Показателите за профитабилноста на банкарскиот систем забележаа подобри вредности во 2021 година, што е резултат на остварената повисока добивка, во споредба со претходната година. Влијание врз повисоката добивка на банкарскиот систем имаа активностите на банките за наплата на „лошите“ кредити, што им овозможи повисоки приходи од наплатените претходно отпишани побарувања и намалување на трошоците за исправка на вредноста заради ослободувањето на исправката при наплатата на нефункционалните кредити. Значителен придонес кон растот на добивката имаа и нето-приходите од провизии и надоместоци. За разлика од 2020 година, кога поради здравствената криза банките ги укинаа или ги намалија провизиите за дел од своите услуги (претежно оние поврзани со електронско банкарство), предизвикувајќи нивен пад, во 2021 година тие се вратија на нивото од пред пандемијата, па дури и забележаа значителен раст. Зголемување забележа и нето каматниот приход, коешто во поголем дел произлегува од падот на каматните расходи, но и од умерениот раст на каматниот приход (по намалувањето во претходните четири години).

Оперативните трошоци на банките забележаа раст, со што негативно придонесоа кон годишниот раст на профитабилноста на банкарскиот сектор. Зголемувањето на овие трошоци е најмногу последица на повисоките општи и административни трошоци на банките, а извесен придонес имаше и растот на трошоците за вработени и амортизација.

Во првиот квартал од 2021 година, Народната банка ја намали каматната стапка на благајничките записи за 0,25 процентни поени, при што оваа стапка се сведе на нивото од 1,25%, коешто се задржа до крајот на годината. Во 2021 година, продолжи трендот на намалување на активните и пасивните каматни стапки на банките. Во услови на речиси идентично намалување на пондерираната просечна активна и пондерираната просечна пасивна каматна стапка, каматниот распон не забележа значителни промени.

2.1 Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

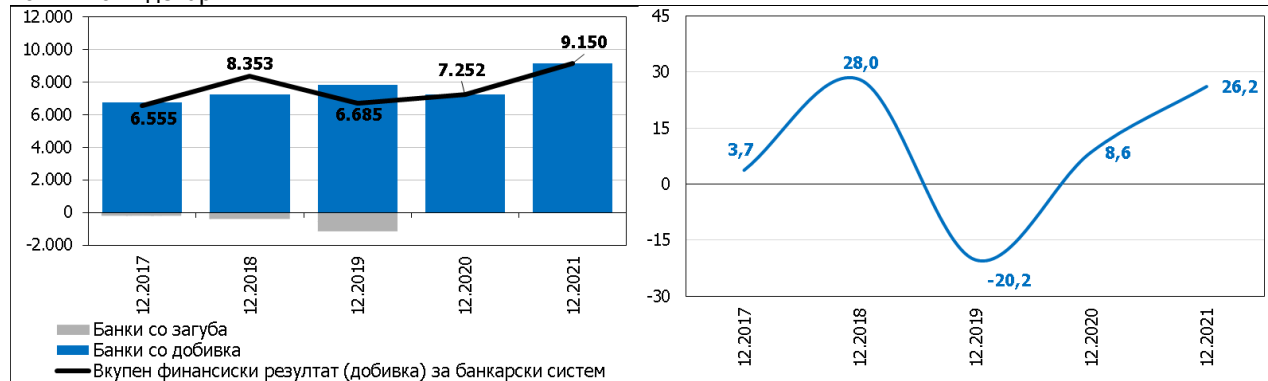
Во 2021 година, банкарскиот систем оствари добивка од работењето во износ од 9.150 милиона денари, којашто во споредба со претходната година е поголема за 26,2%, или за 1.898 милиони денари. Најголем придонес за растот на добивката имаа приходите од наплатени претходно отпишани побарувања коишто се поголеми за 1.704 милиони денари, или за повеќе од двојно, во споредба со 2020 година. Значителен придонес имаа и нето-приходите од провизии (коишто се зголемија за 750 милиони денари, или за 15,5%), намалените трошоци за исправка на вредноста (за 683 милиони денари)⁸⁷, како и поголемите нето каматните приходи (за 586 милиони денари, или за 3,9%). Капиталните добивки од продажба на преземени средства⁸⁸ се помали за 971 милион денари, додека оперативните трошоци се зголемија за 890 милиони денари.

Анализирано по банка, сите банки остварија позитивен финансиски резултат од работењето.

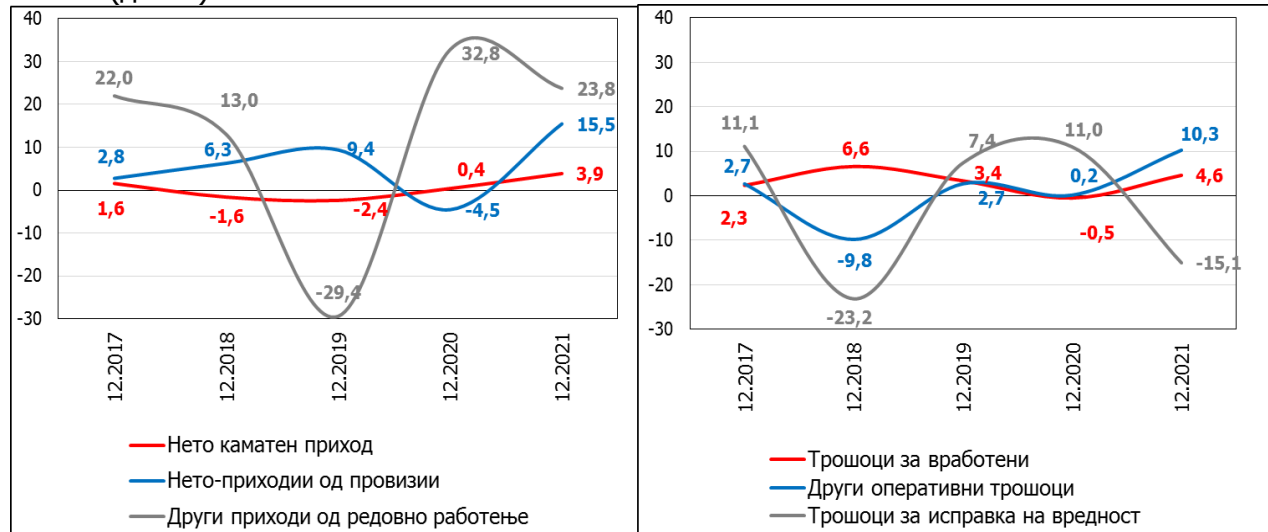
Графикон бр. 87 Динамика на прикажаната вкупна добивка на банките (лево) и нејзина годишна промена (десно)

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 88 Годишна стапка на промена на главните приходни (лево) и расходни ставки (десно) на банките

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

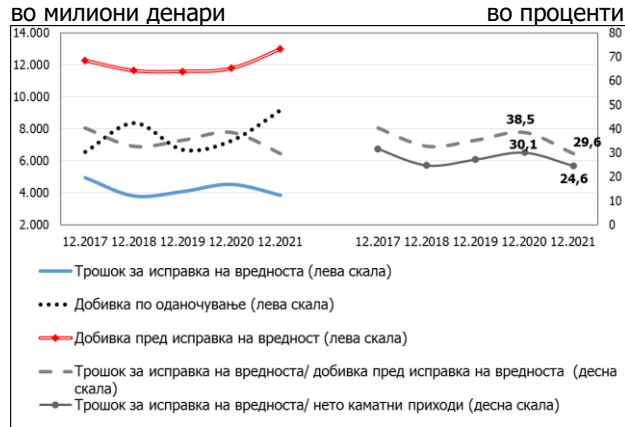
⁸⁷ Намалувањето на трошоците за исправка на вредноста во поголем дел произлегува од финансиските средства, а во помала мера на нефинансиските средства.

⁸⁸ Намалувањето на капиталните добивки од продажба на средства во 2021 година, е резултат на растот на овие добивки во 2020 година кога една голема банка оствари капитална добивка од продажба на преземен имот врз основа на ненаплатени побарувања, во износ од близу милијарда денари.

Графикон бр. 89

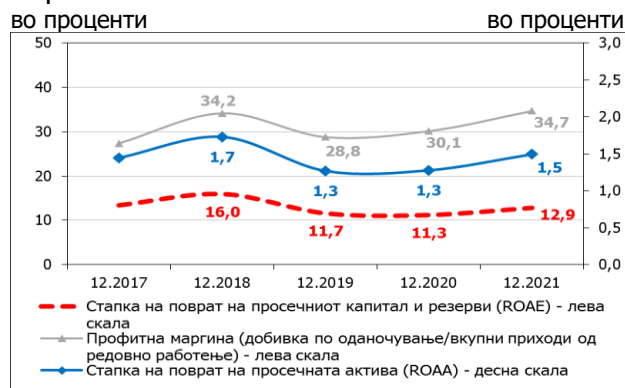
Показатели за учеството на трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 90

Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Растот на добивката во 2021 година придонесе за раст на основните показатели за профитабилноста на банкарскиот систем. Најголем раст од 4,5 процентни поени забележа профитната маргина, што произлегува од побрзиот раст на остварената добивка (26,2%) во споредба со растот на вкупните редовни приходи (9,6%), поради намалените трошоци за исправка на вредноста пред сè на финансиските средства. Растот на стапките на поврат на просечниот капитал и резерви и на просечната актива изнесува 1,6 и 0,2 процентни поена, соодветно. Остварените нивоа на стапките на поврат на просечната актива (1,5%) и на просечниот капитал и резерви (12,9%) се над десетгодишниот просек од овие показатели (1,1% и 9,4%, соодветно), но се речиси двојно пониски од забележаниот максимум во анализираниот период (3,1% и 28%, соодветно, остварени заклучно со 31.3.2018 година)⁸⁹.

Во услови на постојан надолен тренд на каматните стапки, надолен тренд бележи и нето каматната маргина. Намалувањето на нето каматната маргина произлегува од поскупувањето на нето каматниот приход (за 3,9% или за 586 милиони денари), во споредба со зголемувањето на просечната каматносна актива (за 8,5%, или за 41.201 милион денари). Растот на нето каматните приходи е условен повеќе од годишниот пад на каматните расходи (за 384 милион денари, или за 11,1%), а помалку од растот на каматните приходи (за 201 милион денари, или за 1,1%).

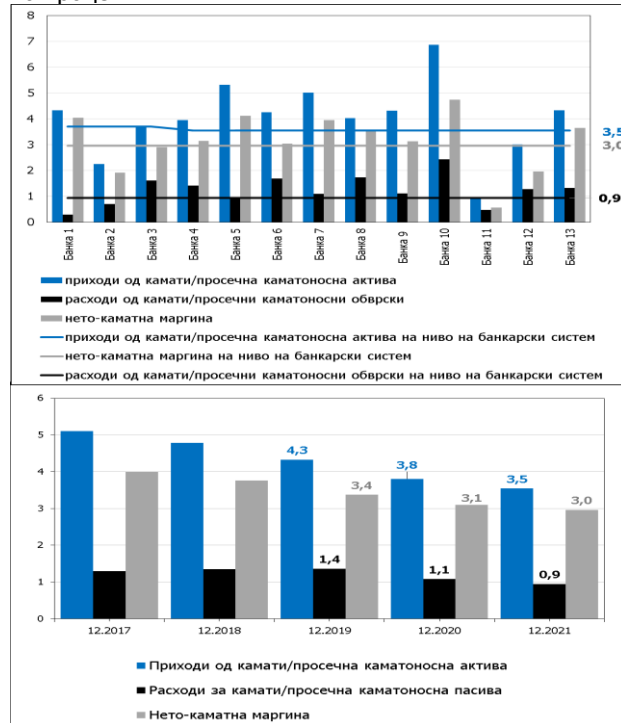
Во 2021 година, како и вообичаено, финансиското посредување со домаќинствата имаше најголем позитивен придонес (со учество од 59,4%) во формирањето на нето каматниот приход. Нето каматните

⁸⁹ Пресметките се направени на месечна серија податоци, за периодот од 31.12.2011 до 31.12.2021 година.

Графикон бр. 91

Нето каматна маргина по одделна банка, на 31.12.2021 година (горе)* и на ниво на банкарскиот систем (долу) во проценти

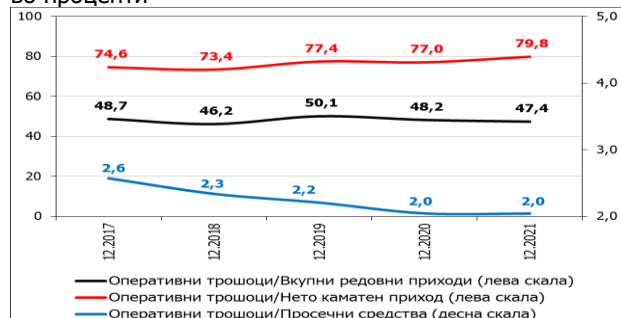

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарскиот систем се прикажани со линии.

Графикон бр. 92

Показатели за оперативната ефикасност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

приходи од домаќинствата се зголемија на годишна основа за 528 милиони денари, или за 6,0%, при раст на каматните приходи⁹⁰ и пад на каматните расходи од работењето со овој сектор⁹¹. Во услови на раст на пласманите во државни хартии од вредност, нето каматните приходи од секторот „држава“ се зголемија за 230 милиони денари, или за 26,2%. Наспроти тоа, нето каматниот приход од нефинансиските друштва на којшто отпаѓаат 37,4% од вкупните нето каматни приходи, забележа годишен пад од 41 милион денари, или за 0,7%. Во кредитно-депозитната активност со останатите сектори (финансиските институции, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата и нерезидентите), банкарскиот систем бележи нето каматен расход.

Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем бележат различни движења. При годишен раст на оперативните трошоци за 7,7%, или за 890 милиони денари, нивниот сооднос со вкупните редовни приходи⁹² е подобар за 0,9 процентни поени, додека соодносот со нето каматниот приход⁹³ се зголеми за 2,8 процентни поени, а соодносот со просечната актива остана речиси ист. Во структурата на приходите од редовно работење, најголем раст од 794 милиони денари, или за 26,2%, забележаа другите приходи, којшто е резултат на претходно споменатиот раст на приходите од наплатените претходно отпишани побарувања. Речиси подеднакво влијание во растот на вкупните редовни приходи имаа и нето-приходите од провизии коишто се зголемија за 750 милиони денари, или за 15,5%. Во структурата на оперативните трошоци, највисок раст забележаа општите и

⁹⁰ Во 2021 година, каматните приходи на домаќинствата беа поголеми за 178 милиони денари, или за 1,7% во однос на претходната година.

⁹¹ Во 2021 година, каматните расходи на домаќинствата бележат намалување за 350 милиони денари, или за 22,4% во споредба со 2020 година.

⁹² Вкупните редовни приходи се зголемија за 9,6%.

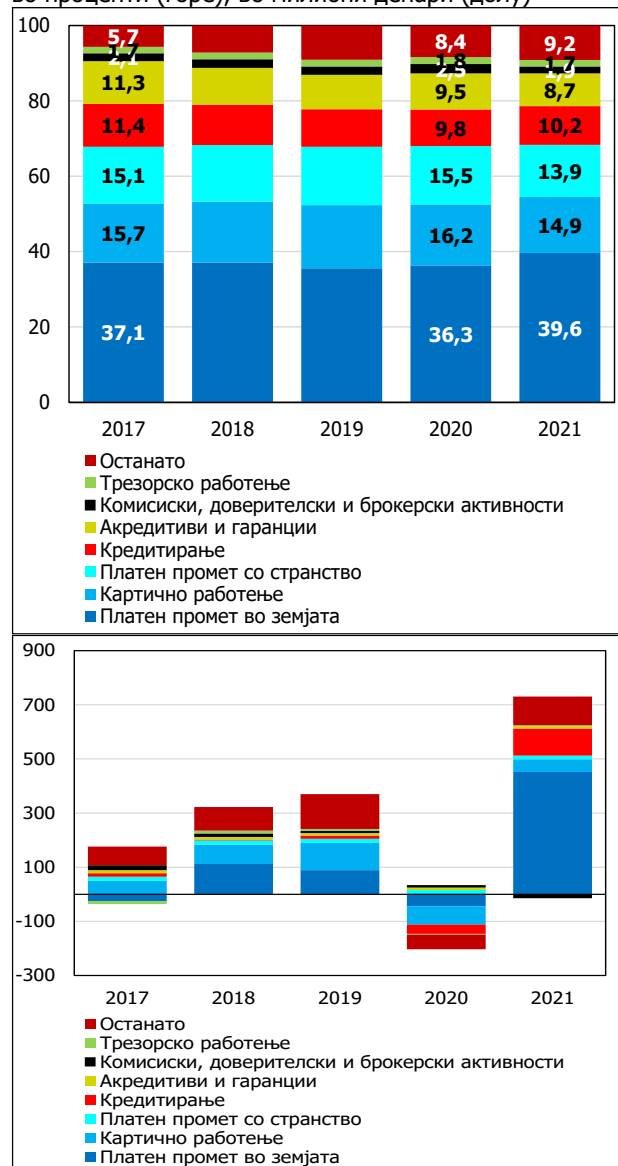
⁹³ Нето каматниот приход се зголеми за 3,9%

Графикон бр. 93

Структура на нето-приходи од провизии и надоместоци (горе) и нивни годишни промени (долу)

во проценти (горе), во милиони денари (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

административни трошоци (433 милиони денари или за 10,4%), по кои следат трошоците за вработените (238 милиони денари, или за 4,6%) и трошоците за амортизација (100 милиони денари, или за 9,3%).

Нето-приходите од провизии и надоместоци наплатени во врска со платниот промет во земјата имаа најголем придонес, од речиси 61%, во растот на вкупните нето-приходи од провизии и надоместоци во 2021 година. За разлика од 2020 година, кога банките претежно ги намалуваа провизиите за платен промет поради пандемијата (што доведе и до пониски нето-приходи од провизии во 2020 година), во 2021 година тие се вратија на нивото од пред пандемијата, па дури и забележаа зголемување. Воедно, овие приходи имаат и континуирано највисоко структурно учество во вкупните нето-приходи од провизии, коешто за 2021 година се зголеми за 3,3 п.п. и достигна речиси 40%. Платежните услуги, кредитирањето и трезорското работење на банките создаваат 65,4% од вкупните нето-приходи од провизии и надоместоци, што претставува речиси непроменето учество во изминатиот петгодишен период (65,2% за 2017 година).

Графикон бр. 94

Износ на трошоците за исправка на вредноста (горе) и годишни стапки на промена (долу)

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2021 година, трошоците за исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства се намалија за 683 милиони денари, или за 15,1%. Намалувањето на овие трошоци главно произлегува од намалувањето на нето-трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства (коишто се намалија за 633 милиони денари, или за 14,1%), и тоа поради поголемото ослободување на исправката на вредноста на финансиските средства (за 7.202 милиона денари)⁹⁴, во однос на растот на бруто-исправката на вредноста на финансиските средства (за 6.570 милиони денари)⁹⁵.

Нето-трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства се намали во однос на 2020 година, за 50 милиони денари⁹⁶, што произлегува од поголемото ослободување исправка на вредноста на средства, и тоа за 39 милиони денари, при истовремено намалување на трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства за 11 милиони денари.

⁹⁴ Во растот на ослободувањето на исправката на вредноста на финансиските средства најмногу придонесе ослободувањето на исправката на вредноста за кредити и пласмани, со раст од 5.450 милиони денари.

⁹⁵ За растот на бруто-исправката на вредноста на финансиските средства најмногу придонесе бруто-исправката за кредити и пласмани, којашто се зголеми за 4.910 милиони денари.

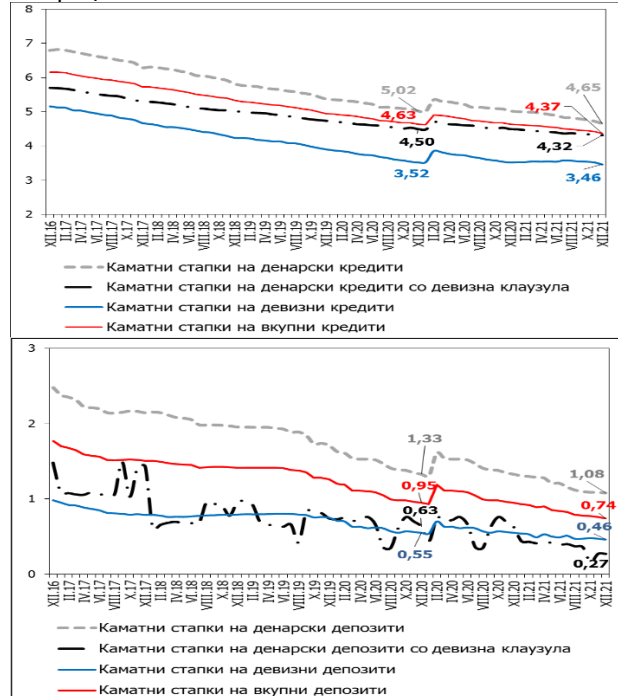
⁹⁶ Треба да се има предвид дека на нето-основа, исправката на вредноста на нефинансиските средства е позитивна во 2021 година. Наспроти тоа, во 2020 година, оваа исправка на вредноста е негативна и има третман на расход во билансот на успех.

Графикон бр. 95

Активни (горе) и пасивни каматни стапки
(долу)

во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 96

Каматен распон

во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2 Движење на каматните стапки и на каматниот распон

Во првиот квартал од 2021 година, Народната банка ја намали каматната стапка на благајничките записи за 0,25 процентни поени, при што оваа стапка се сведе на нивото од 1,25%, коешто се задржа до крајот на годината. Така, продолжи и трендот на постојано намалување на активните и пасивните каматни стапки на банките. Во споредба со претходната година, пондерираната просечна активна и пондерираната просечна пасивна каматна стапка на банките (пресметани како просек од висината на каматните стапки на крајот на одделните месеци од годината) се намалија за по 0,1 процентен поен и изнесуваа 4,6% и 0,9%, соодветно. Анализирани и според валутните карактеристики, просечните каматни стапки и кај кредитите и кај депозитите се намалија речиси идентично⁹⁷.

Во услови на речиси идентично намалување на пондерираната просечна активна и пондерираната просечна пасивна каматна стапка, каматниот распон не забележа значителни промени, односно се стесни за 0,02 процентни поена, во споредба со 2020 година.

⁹⁷ Во текстуалниот дел се анализира просечната висина на каматните стапки, пресметана од нивоата на каматните стапки на крајот на одделните месеци од годината. На графиконите се презентирани нивоата на каматните стапки на крајот на одделните месеци.

АНЕКСИ